

**TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NDE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ
İSTANBUL- FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ**

AHMET YAMAN

11716003

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Ömer ÇAHA

İSTANBUL

2014

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CUMHURİYET HALK PARTİSİ'NDE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ
İSTANBUL- FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ

AHMET YAMAN

11716003

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 02.03.2014

Tezin Savunulduğu Tarih: 17.03.2014

Tez Oy birliği ~~17.03.2014~~ ile başarılı bulunmuştur.

Unvan	Ad- Soyad
Tez Danışmanı:	Prof. Dr. ÖMER ÇAHA
Juri Üyeleri	: Doç. Dr. KEMAL ÖZDEN
	Yard. Doç. Dr. İSMET AKÇA

İmza

İSTANBUL

HAZİRAN 2014

ÖZ

Siyasi partiler çağdaş demokratik devletlerin vazgeçilmez unsurlarından birisidir. Demokrasi teorisi incelemelerine göre siyasi partiler son iki yüzyıllık sosyal, ekonomik ve siyasal mücadelenin ürünüdür. Bu çalışmada siyasi partilerin ne olduğu, ne işe yaradığı, hangi rolü oynadığı ve hangi amaca hizmet ettiği literatürde geçen tartışmalar üzerinden ele alınmıştır. Bununla birlikte siyasi partilerde parti içi demokrasi kavramı üyelik hak ve yükümlülüklerine, karar alma süreçlerine, siyasi partilerde aday gösterme süreçlerine ve finansman biçimine göre değerlendirilmiştir.

Çalışmanın esas konusunu Cumhuriyet Halk Partisi'nde parti içi demokrasi düzenlemeleri ve uygulamaları oluşturmaktadır. Bu amaçla, Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul Fatih İlçesi'nde 210 kişiyle anket ve 8 kişiyle de mülakat çalışması yapılmıştır. Böylelikle CHP'de üyelik hakları, karar alma süreçleri, aday belirleme biçimleri ve parti finansmanı parti içi demokrasinin katılım ve merkeziyet ilkelerine göre incelenmiştir.

CHP İstanbul Fatih İlçesi örneğinden hareketle, CHP'de üyelik haklarını, yükümlülüklerini ve karar alma süreçlerini gösteren düzenlemeler katılımcı iken uygulamalar merkeziyetçi bir anlayışla yürütülmektedir. CHP'de aday belirleme süreçleri ise katılımcılıktan uzak merkeze dayalı bir şekilde yönetilmektedir. Parti finansmanı yeni düzenlemeler ile katılımcı olsa da finansmanın kullanımı açısından merkeziyetçi bir anlayışla yönetilmektedir. Buna göre Cumhuriyet Halk Partisi'nde parti içi demokrasinin işleyiş biçiminin katılımcılıktan uzak merkeze dayalı bir şekilde yönetildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi Partiler, Parti İçi Demokrasi, Cumhuriyet Halk Partisi

ABSTRACT
INTRA PARTY DEMOCRACY IN REPUBLICAN PEOPLE’S PARTY
THE CASE OF İSTANBUL- FATİH

Political parties are indispensable components of modern and democratic states. According to democracy theory analyses, political parties are the product of two centuries of social, economic and political struggles. In this study an exploration of what political parties are, what benefit they have, what role they play and what purpose they serve will be made by analytically examining existing sources on the mater. Moreover, the notion of democracy within political parties is considered in respect of party membership in light of the rights and duties of members, the decision making process, the selection process of candidates and the generation of funds.

The core subject matter of the article is the structure and scope of democracy within the institution of The Republican People's Party of The Republic of Turkey. The research method of this study comprises 210 questionnaires and 8 interviews conducted by The Republican People's Party with the demographics of the Istanbul district of Fatih. As a result the notions of member rights, decision making processes, candidate selection methods, and funding are examined according to the principles of participation and centralisation of institutional democracy.

In the example of the CHP Istanbul borough of Fatih, we can observe that although the membership rights, duties and decision making processes are of a participatory nature, its implementations are applied on a centrist viewpoint. In The Republican People's Party the selection of party candidates is far from participatory and is rather profoundly governed in a centrist fashion. Despite recent structuring in funding that has adopted a more participatory approach, expenditure is nevertheless administered according to centrist values.

As a result it is concluded that the institutional democracy of the CHP is not implemented by participatory ideals but is instead governed centrally.

Keywords: Political Parties, Institutional Democracy, The Republican People's Party

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması lisans ve yüksek lisans öğrenimimin üç evreye ayrılmasıyla ortaya çıktı. İlk olarak, lisans dönemimde Doç. Dr. Hikmet Kırık'ın "Siyaset Sosyolojisi" isimli dersinde ve okuma grubumuzda ele aldığımız politikada karar alma süreçleri, iktidarın kullanılması, dost ve düşman ayrımı tartışmaları siyasi partilere ilgi duymamı sağladı.

Ardından yüksek lisansımın ikinci yılında tanışma onuruna erdiğim değerli hocam Prof. Dr. Ömer Çaha'nın söyleyişler eşliğinde geçen "Karşılaştırmalı Siyaset" dersinde demokrasinin tanımı, demokratik meşruiyetin varlığı ve demokratik yönetim ile demokrat olma arasındaki sosyo-politik ve kültürel tartışmalar demokrasi ve siyasi partiler arasındaki ilişkiyi akademik uğraşım haline getirdi.

Son olarak, Yard. Doç. Dr. İsmet Akça'nın "Türk Siyasal Hayatı" dersinin final çalışma konularını seçerken bizleri genel anlatıların dışında, güç ilişkilerini ortaya çıkaran, iktidar mücadelesini araştıran çalışmalara yönlendirmesi siyasi partilerde parti içi demokrasiyi incelememi sağladı. Çalışmamın başından itibaren bir tezin "içerik, yöntem ve estetik" olduğunu vurgulayan hocam Prof. Dr. Ömer Çaha'ya, araştırmamın bütün evrelerinde uzak yakın demeden eleştirileriyle, görüşleriyle teori ve saha çalışmamı akademik özgürlük, disiplin ve entelektüel keyifle yürütmemi sağladığı için sonsuz şükranlarımı sunarım.

Bu eserin teorisini ve alan çalışmasını maddi kaynaklarıyla zenginleştiren, kolaylaştıran ve çalışmanın sıkıntıya girdiği durumlarda özverili ve destekleyici olan Yıldız Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Proje Koordinatörlüğüne başta Mahir Dalyan ve çalışma arkadaşlarına teşekkür ederim.

Çalışmamda alan çalışmasının önünü açan, üyeleriyle kolay iletişime geçmemi sağlayan, partinin yürüttüğü çalışmalara beni dâhil eden CHP İstanbul Fatih İlçe Başkanı Sayın Bülent Sülek, Gençlik Kolları Başkanı Gizem Küçük ve Kadın Kolu Başkanları Arzu Büyüksoy ve Gönül Fakir'e ayrıca teşekkür ederim.

Bu eseri hazırlarken benimle birlikte sahada anket ve mülakat görüşmelerine katılan değerli dostlarım Soner Yaman, S. Onur Kansu ve Yağız Pişirir'e katkıları için özellikle minnettarım. Ayrıca çalışmamın düzenlenmesi ve yeniden ele alınmasında bütün huysuzluğuma rağmen her zaman destek olan, yol gösteren dostum Burak Köse'ye şükranlarımı sunarım.

Son olarak, bu eserin her anında yanımda olan, vazgeçtiğim anda beni destekleyen, hayata ve geleceğe umutla ve güvenle bakmamı sağlayan, okuyamasa da okutan canım anneme ve bir öğretmen maaşıyla fedakârca yanımda olan dostum, arkadaşım, yoldaşım babama, iki kişilik tek bir hayatı birlikte yaşayacağım eşim, kuzum ve kıymetlim Sevgi'ne sonsuz şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. BÖLÜM: SİYASİ PARTİLER LİTERATÜRÜ VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1. Siyasi Partiler Üzerine Kuramsal İnceleme	5
2.2. Siyasi Partilerin Demokrasiyle İlişkisi.....	6
2.3. Siyasi Partilerin Tanımlanmasıyla İlgili Tartışmalar	10
2.4. Siyasi Parti Modelleri	15
2.5. Siyasi Partilerin Güncel Sorunları	21
3. BÖLÜM: PARTİ İÇİ DEMOKRASİ	25
3.1. Parti İçi Demokrasiyle İlgili Kuramsal Tartışmalar.....	25
3.2. Parti İçi Demokrasinin Tanımlanmasıyla İlgili Tartışmalar	31
3.2.1. Parti İçi Demokraside Üyelik Unsuru.....	36
3.2.2. Parti İçi Demokraside Adayların Belirlenmesi	39
3.2.3. Parti İçi Demokraside Karar Alma Süreçleri	44
3.2.4. Parti İçi Demokraside Finansman Durumu.....	47

4. BÖLÜM: CHP'DE PARTİ İÇİ DEMOKRASİYİ BELİRLEYEN

MEVZUATLAR	49
4.1. Türkiye’de Parti İçi Demokrasinin Hukuksal Boyutu	49
4.2. Siyasi Partilerin Oyun Alanını Belirleyen Mevzuatlar	50
4.2.1. 1982 Anayasası ve Parti İçi Demokrasi	50
4.2.2. Siyasi Partiler Kanunu ve Parti İçi Demokrasi	52
4.2.2.1. Siyasi Partiler Kanunu’na Göre Üyelik ve Örgütlenme	54
4.2.2.2. Siyasi Partiler Kanunu’na Göre Aday Belirleme Süreçleri	57
4.3. CHP’nin Tüzük ve Yönetmeliklerinde Parti İçi Demokrasi	58
4.3.1. CHP’de Üyelerin Statüleri	59
4.3.2. CHP’de Üyelerin Karar Alma Süreçlerine Katılımı	63
4.3.3. CHP’de Aday Belirleme Yöntemleri ve Süreçleri	65
4.3.3.1 CHP’de Parti İçi Temsilcilerin Belirlenme Süreci	65
4.3.3.2 CHP’de Parti Adaylarının Belirlenme Süreci	68
4.3.3.2.1 CHP’de Milletvekili Adaylarının Belirlenme Süreci	69
4.3.3.2.2 CHP’de Yerel Adayların Belirlenme Süreci	70

5.BÖLÜM: CHP'DE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ: İSTANBUL-FATİH

İLÇESİ ÖRNEĞİ	74
5.1 Araştırmanın Yöntemi	75
5.1.2 Araştırmanın Örneklem Seçimi	76
5.2. İlçede Üyelik Hak ve Yükümlülükleri	78
5.3. İlçede Karar Alma Süreçleri	87
5.4. İlçede Aday Belirleme Süreci	95

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA.....

EKLER:

EK 1: CHP 2014 Yerel Seçimleri İstanbul İli Eğilim Yoklaması Genelgesi	119
EK 2: Anket Soruları	120
EK 3: Mülakat Soruları	125
Ek 4: Anket Çalışmasının Cinsiyet Dağılım Sonuçları	126

ÖZGEÇMİŞ

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Siyasi parti modelleri ve özellikleri.....	20
Tablo 2: Karar alma süreçlerinde katılım ve merkezîyet derecesi.....	46
Tablo 3: CHP’de üye dağılım ve oranları.....	62
Tablo 4: CHP’de kongre ve kurultayların durumu.....	67
Tablo 5: Örneklemin demografik dağılımı.....	77
Tablo 6: Üyelik süreleri hakkında bilgi.....	78
Tablo 7: Üyelik hak ve görevleri hakkında bilgi düzeyi.....	79
Tablo 8: CHP’de üyeliğin demokratik düzeyi.....	82
Tablo 9: Üyeliği zorlaştıran düzenlemelerin algısı.....	83
Tablo 10: CHP’de üyeliği zorlaştıran unsurlar.....	84
Tablo 11: Üyelerin, üyelik aidatlarını ödeme durumu.....	85
Tablo 12: Üyelerin faaliyetlere katılım düzeyi.....	87
Tablo 13: Karar alma süreçlerinde kongrelerin yapılma zamanı.....	88
Tablo 14: Üyelerin genel delegelik durumu.....	89
Tablo 15: Karar alma süreçlerinde üyelerin son delegelik durumu.....	89
Tablo 16: Parti politikalarının belirlenmesinde üyelerin durumu.....	90
Tablo 17: CHP’nin katılıma açık olma düzeyi.....	91
Tablo 18: Görüş ve önerilerin iletildiği birimler.....	91

Tablo 19: Konularına göre görüş ve öneri durumu.....	92
Tablo 20: Konularına göre en son görüş ve öneri durumları.....	92
Tablo 21: Parti yöneticilerinin görüş ve önerilere geri dönüş biçimi.....	93
Tablo 22: Parti adaylarının belirlenmesinde üyelerin katılım düzeyi.....	95
Tablo 23: Fatih Belediyesi başkan adayının belirlenme biçimi.....	96
Tablo 24: Fatih Belediyesi meclis üyelerinin belirlenme biçimi.....	97
Tablo 25: Parti adaylarında gençlik ve kadın kotası durumu.....	98
Tablo 26: İstanbul'un diğer ilçelerinde başkan adaylarının belirlenme yöntemi.....	100
Tablo 27: Aday belirlemede kullanılan yöntem.....	100
Tablo 28: CHP'de merkeziyetçilik düzeyi.....	101
Tablo 29: Fatih İlçesi'nde PİD'in uygulanma düzeyi.....	101
Tablo 30: İstanbul genelinde PİD'in uygulanma düzeyi.....	102
Tablo 31: Fatih İlçesi'nde genel anlamda PİD'in uygulanma düzeyi.....	103
Tablo 32: CHP'de parti içi demokrasi algısı.....	103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Kare Strom'un Demokrasi Hiyerarşisi.....	9
Şekil 2: Devlet ve Sivil Toplumun iç içe geçtiği dönemde siyasi partiler.....	12
Şekil 3: Devlet ve Sivil Toplum arasında köprü görevinde olan partiler.....	13
Şekil 4: Devlet ve Sivil Toplum arasında devlete yakın olan partiler.....	13
Şekil 5: Siyasi partilerin yönetim ve politika ilişkisi.....	14
Şekil 6: Thomas Poguntke'nin Parti içi demokrasi Kategorisi.....	35
Şekil 7: Adaylığın katılım derecesi.....	41
Şekil 8: Parti içi seçmenlerin katılım dereceleri.....	42
Şekil 9: Adaylığı belirleyen parti içi karar mercileri ve merkezîyet derecesi.....	43

KISALTMALAR

ABS	: Aday Belirleme Süreçleri
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
IDEA	: Uluslararası Demokrasi ve Seçim Kurumu
MERNİS	: Merkezi Nüfus İşlemleri Sistemi
MYK	: Merkez Yönetim Kurulu
NDİ	: Ulusal Demokrasi Enstitüsü
PİD	: Parti içi Demokrasi
PM	: Parti Meclisi
SPK	: Siyasi Partiler Kanunu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

1. GİRİŞ

Siyasi partiler demokratik yönetimlerin adil, özgür ve eşit bir şekilde işlemlerini sağlayan kurumların başında gelmektedir.¹ Siyaset bilimcilerin ve politikacıların ortak görüşüne göre demokrasinin kurumsallaşması ve gelişmesi siyasi partilerin oynadıkları rolle doğru orantılıdır. Richard S. Katz ve Susan Scarrow'a göre siyasi partiler, modern yönetimlerin en temel organı olmalarının yanı sıra, toplumdaki farklı çıkarların birleşmesini, birlikte ifade edilmesini, yurttaşların siyasete katılmasını, siyasi yöneticilerin göreve gelmesini, toplumsal kuralların yapılmasını ve uygulanmasını sağlamaktadır. Öyle ki E. E. Schattschneider, "modern demokrasileri siyasi partiler olmadan düşünölemeyecek" bir sistem olarak kabul etmektedir.

On dokuzuncu yüzyıl boyunca siyaset bilimi, siyasi partileri demokrasiye olan olumlu katkıları üzerinden değerlendirmiştir. Ancak yirminci yüzyılın sonlarına doğru, siyasi partilerin yurttaşları sınırlayıcı rolü, skandalları, yolsuzlukları ile toplumun politikacılara olan güveninin azalması siyasi parti çalışmalarını derinden etkilemiştir. Scarrow bu durumu, sosyal ve teknolojik gelişmeler eşliğinde değerlendirerek, siyasi partiler ve organizasyonlarında çöküş yaşandığını vurgulamıştır. Peter Mair, bütün bu sorunlu alanlara baktığımızda siyasi partilerin krizde olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre siyasi partiler, arkaik ve modası geçmiş olarak görölmektedir. Öyle ki partilerin organizasyonel yapılarında ve partilerin meşruiyetlerinde azalma olduğunu ileri sürmektedir. Buna rağmen bu süreç partilerin ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir.

Bu gelişmeler üzerine siyasi parti literatürünün güncel tartışmalarında, siyasi partilerin demokratik sistemler içerisindeki rolü yeniden ele alınmıştır. Partilerin ne olduğu, ne olmadığı ve nasıl olmaları gerektiği çalışılan konuları oluşturmaktadır.²

¹ Richard S. Katz, William Crotty, **Handbook of Party Politics** (London: Sage Publications, 2006), 2

² John Kenneth White, "What is a political party?", **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty (London: Sage Publications, 2006): 5.

David M. Farrell ve Paul Webb, önemi giderek azalan, üyelerini kaybeden ve güven duyulmayan siyasi partilerin yapılarını nasıl iyileştirebileceklerini incelemektedir.

Siyasi partileri krizden kurtarmak için hangi mekanizmaları kullanacakları, siyasi parti incelemelerinin ana sorunsalı olmuştur. Buna göre teknolojik ve sosyal gelişmeler karşısında siyasi partilerin rolleri, içyapıları, karar alma süreçleri ve seçmen ilişkileri yeniden tanımlanmaktadır. Bu yeniden tanımlanma, katılımcı demokrasi çerçevesinde parti içi demokrasiyi gündeme getirmiştir. Örneğin, Venedik Komisyon raporunda, siyasi partilerin asli hedeflerinin, kendi içlerinde demokrasiyi geliştirmek olduğu vurgulanmıştır. Bu sayede demokratik, şeffaf ve etkin siyasi partiler hedeflenmektedir.³

Katz ve Cross'a göre demokrasi gibi parti içi demokrasi kavramı da ihtilaflı bir kavramdır. Düşünürler arasında ne olduğu konusunda uzlaşmaya varılamamıştır. Buna rağmen siyasi partilerin içyapılarında demokratik olmaları için ne yapmaları, ne yapmamaları çok boyutlu tartışmaları içermektedir. Parti içi demokrasi kavramı muğlak olmakla birlikte bir siyasi parti içerisinde nasıl ele alınabilir? Parti içi demokrasiyi gösteren temel özellikler nelerdir? Bir siyasi partide bu özelliklerin uygulanış biçimleri nelerden oluşmaktadır? Parti içi demokrasinin faydaları ve zararları nelerdir?

Yukarıdaki sorular, tartışmalı parti içi demokrasi olgusunu anlamamız ve anlamlandırmamız için bizlere yol gösterecektir. Siyaset bilimi içerisinde siyasi partilerin üyeleri ile kurulan ilişkinin hukuksal boyutu, karar alma mekanizmalarının işleyişi, aday belirleme yöntemleri, partinin finansman şekilleri gibi konular parti içi demokrasinin sorunlu alanlarını oluşturmaktadır. Bu sorunlu alanlar katılım, temsil, sorumluluk ve hesap verilebilirlik gibi temel ilkeler üzerinden değerlendirilmektedir.

Bu tezin amacı, Cumhuriyet Halk Partisi'nin İstanbul-Fatih ilçesi örneğinden hareketle yukarıdaki sorulara cevap bulmaktır. Tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde siyasi parti kavramı ile ilgili teorik tartışma alanları literatür taraması ile yeniden ele alınmaktadır.

³ Avrupa Birliği Venice Komisyon Raporu, http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=12427&Language=EN#P79_5838 [25.12.2013].

Böylece siyasi partinin tanımlanması, demokrasi ile olan ilişkisi ve siyasi partilerin kurumlar ile olan ilişkisi incelenmektedir. Aynı bölümde siyasi partilere ait güncel tartışma konuları bu bağlamda ele alınmaktadır.

İkinci bölümde parti içi demokrasi olgusu literatürde geçen güncel tartışmalar ışığında değerlendirilmektedir. Aynı zamanda parti içi demokrasinin derecesini gösteren üyelik kriterleri, aday belirleme süreçleri, karar alma mekanizmaları ve parti finansmanın unsurları, Scarrow'un katılım ve merkezîyet derecelerine göre irdelenmektedir.⁴

Üçüncü bölümde, Cumhuriyet Halk Partisi'nin parti içi demokrasi kavramını, partinin üyeleriyle kurduğu ilişki biçimine, aday belirleme yöntemlerine, karar alma süreçlerini oluşturma şekillerine ve partinin finansman elde ediş yöntemine bakarak partinin katılım ve merkezîyet dereceleri incelenmektedir.

Bunun için ilk olarak, Cumhuriyet Halk Partisi'nin bağlı olduğu mevcut anayasal ve yasal düzenlemelerin parti içi demokrasiyi ele alış biçimleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. İkinci olarak, Cumhuriyet Halk Partisi'nin parti içi demokrasi uygulamalarına dayanak olan parti tüzüğü, yönetmelikleri ve çalışma raporlarının parti içi demokrasiyi etkileme düzeyi CHP'nin katılımcı ve merkezîyet derecesine göre ele alınmaktadır.⁵ Son bölümde, yukarıdaki teorik çerçeveye sadık kalarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin İstanbul-Fatih ilçesinde parti içi demokrasinin düzeyini gösteren üyelik kriterleri, aday belirleme yöntemleri, karar alma süreçleri ve partinin finansman düzeyi parti üyelerinin gözüyle ele alınmaktadır. Bu konuları incelemek üzere basit rastsal yöntemle seçilen 210 üyeyle yarı yapılandırılmış ve kapalı uçlu sorulardan oluşan anket çalışması yapılmıştır.⁶ Anket uygulaması yüzyüze mülakata dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

⁴ Susan Scarrow, **Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Implementing intra-party democracy**, National Democratic Institute, 2005

⁵ Ek 1: CHP 2014 Yerel Seçimleri İstanbul İli Eğilim Yoklamaları Genelgesi

⁶ Ek 2: Anket Soruları

Bununla birlikte, istatistiki bilgileri desteklemek adına, anket yoluyla elde edilemeyen veya yetersiz kalan hususları derinlemesine anlamak için Fatih İlçesi'nde görev almış/ alan gençlik ve kadın kolu üyeleri, ilçe başkan ve yöneticileri, belediye başkan aday adayları ve meclis üyeleriyle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.⁷

Böylece batı demokrasilerindeki güncel tartışmalar eşliğinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin parti içi demokrasiyi uygulama biçimi, katılımcı ve merkeziyet derecesi ilçe düzeyindeki yöneticilerin ve üyelerin gözünden değerlendirilmiştir.

⁷ Ek 3: Mülakat Soruları

2. BÖLÜM: SİYASİ PARTİLER LİTERATÜRÜ VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, siyaset bilimcilerin siyasi partileri teorik düzeyde ele alışları, eleştirel ve karşılaştırmalı model içerisinde değerlendirilecektir. Siyasi partilerin tarihsel ve siyasal değişim süreçleri konuyla ilgilenen siyaset bilimciler üzerinden incelenecektir. Ardından demokrasi teorisi içerisinde siyasi parti sorunsalı kuramsal açıdan irdelenecektir.

2.1. Siyasi Partiler zerine Kuramsal İnceleme

Siyasi parti incelemeleri ilk olarak Batı sosyal ve siyaset bilimi literatürü içerisinde ele alınmıştır.⁸ Bunun nedeni, Avrupa’da 1800’lerde başlayan sosyal, ekonomik ve siyasal dönüşümlere bağlı olarak değişen kurumsal yapılardır. Martin Lipset ve Stein Rokkan, siyasi partilerin gelişimini uluslaşma sürecinde yerel aktörlerin ve burjuvazinin, kilise ile olan iş birliği ve çatışmasından yola çıkarak sosyal bölünmeler üzerinden açıklamıştır. Bununla birlikte, siyasi partilerin gelişimi, endüstri devrimi ile gelişen sermaye ve işçi sınıfının mücadelesinden etkilenmiştir. Özetle, batı politik tarihinde ortaya çıkan bölünmeler ve mücadeleler, geniş kitlelerin yönetime katılmasını ve siyasal sistemin demokratikleşmesini zorunlu kılmıştır.⁹

Joseph Lapalombara, bu ilişkiyi tarihsel bir süreç olarak ele almıştır. Max Weber, parlamento içerisinde yer alan aristokrat grupların kurdukları kulüpleri ve klikleri, siyasi partilerin öncülleri olarak tanımlamıştır.¹⁰

⁸ Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller Rommel, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges** (New York: Oxford University Press, 2002), 3.

⁹ Peter Mair, **The Problem of Party System Change, Party System Change; Approaches and Interpretations** (New York: Oxford University Press, 1997), 56.

¹⁰ Joseph Lapalombara, Myron Weiner, “The Origin of Political Parties”, **The West European Party System**, der. Peter Mair (New York: Oxford University Press, 1990): 25.

Bkz. Breton Clubs, İngiliz Aristokrat Salonları ve Fransız Jakobenleri siyasi partilerin, sınırlı oy hakkının olduğu dönemlerde ilk nüveleri sayılmaktadır. **a. g. e.**, 26.

XIX. yüzyılın ortalarından itibaren genel oy hakkının genişlemesi, hükümetin parlamentoya karşı sorumlu görülmesi, modern anlamda siyasi partilere zemin hazırlamıştır.¹¹

Genel oy hakkıyla birlikte, ideolojik olarak bir araya gelen seküler, dini ve ulusal gruplar, siyasi partilerin gelişmesini sağlamıştır.¹² Düşünürler, bu gelişmeleri parlamentonun önemi, genel oy hakkının gelişmesi ve batı entelektüel tarihi içerisindeki ideolojinin önemi olarak ele almıştır.

Bu üç gelişme, aşamalı olarak modern demokratik yönetimleri ve siyasi partileri ortaya çıkarmıştır.¹³ Buradan hareketle E. E. Schattschneider, modern demokrasilerin siyasi partiler olmadan düşünülemeyeceğini belirtmiştir. James Bryce ise, siyasi partilerden yoksun temsili demokrasinin nasıl olacağının bilinmediğini vurgulamıştır.¹⁴

2.2. Siyasi Partilerin Demokrasiyle İlişkisi

Siyaset bilimcilerce hem siyasi partiler hem de demokrasi hakkında bir tanım yapılması uzlaşılabilen konular arasındadır. Tarih boyunca demokrasinin ne olduğu, nasıl tanımlandığı tartışıla gelmiştir.¹⁵ Bu çalışmada demokrasi sorunsalı John Stuart Mill'in "tanımlama" üzerine tartışmasından hareketle açıklanacaktır. Mill'e göre "tanımlama", bir konu hakkında yazan, düşünen herkesin üzerinde hem fikir olduğu ortak kanıdır.¹⁶ 18.yy'a kadar demokrasi taraftarı ya da karşıtlarınca demokrasinin ortak anlamı Yunanlıların tasarladığı şekliyle *demos*'un, yani yurttaşların yönetimidir.¹⁷

¹¹ Richard S. Katz, Peter Mair, "The Ascendancy of The Party in Public Office: Party Organizational Change in the Twentieth-Century Democracies", **Political Parties: Old Concepts and New Challenges**, der. Richard Gunther (Oxford: Oxford University Press, 2002): 116.

¹² Joseph Lapalombara, Myron Weiner, "The Origin of Political Parties", **The West European Party System**, der. Peter Mair (New York: Oxford University Press, 1990): 29.

¹³ *age*, 30.

¹⁴ Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies** (New York: Oxford University Press, 2009), 4.

¹⁵ Joseph A. Schumpeter, **Capitalism, Socialism and Democracy** (New York: Routledge Press, 1994), 250.

¹⁶ John Stuart Mill, "The Collected Works of John Stuart Mill, Volume VII- A System of Logic Ratiocinative and Inductive", http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=246 [28.12.2013].

¹⁷ Ellen Meiksins Wood, **The Demos Versus We The People: From Ancient to Modern Conceptions of Citizenship in dem, Democracy Against Capitalism** (Cambridge: Cambridge University Press, 1995), 17.

Klasik anlamıyla demokrasi, *polis* olarak adlandırılan site devletlerinde yurttaşların doğrudan yönetime katılmalarıdır. Bir diğer ifadeye göre yöneten ile yönetilenin yani *demos*'un bir arada olduğu doğrudan demokrasi tanımıdır.¹⁸ Giovanni Sartori, "*Greek Polis*"'ini bir şehir toplumuna benzetmektedir. Ona göre *polis* ile *demos* yurttaşların tamamına işaret eder. Aristoteles'e göre "*polis*"in yurttaşı erkek, savaşçı ve mülkiyeti olan sınırlı özelliklere sahip topluluktur.¹⁹

Bu anlamıyla Antik Yunan'da günümüz anlamıyla demokratik bir devletten söz edilemez. Klasik demokrasi tanımlaması nüfusun arttığı, coğrafyanın genişlediği bir ortamda anlamsızdır.²⁰ Modern insan, Eski Yunan'dan farklı demokraside yaşamaktadır. İki bin yıldır gelişen Batı uygarlığı, Hristiyanlık, Hümanizm, Reform, Aydınlanma, Endüstri Devrimi, Doğal Hukuk ve Haklar, Liberalizm vs. değerlerin birikimiyle bugüne ulaşmıştır.²¹ Yukarıdaki gelişmeler Batı tarihi için önemli dönüm noktalarıdır. Modern demokrasi anlayışı yukarıdaki gelişmelerin etkileşimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu etkileşimin en önemli sonucu, Batı'da devlet formunun feodaliteden, monarşiye oradan ulus devlete dönüşmesidir.²²

Bu dönüşüm yöneten ile yönetilen arasındaki bağı değiştirmiştir. Bu değişimi yurttaşlığın dönüşümü olarak ele alabiliriz. Modern demokratik dünyada yurttaş, mülkiyet ayrımı gözetmeksizin renk, dil ve ırk ayrımından uzakta yönetime, karar alma süreçlerine katılmıştır.²³ Bu ise, modern demokrasi kavramını türeten halk egemenliği kavramını ortaya çıkarmıştır. Böylelikle doğrudan demokrasiden temsili demokrasiye geçilmiştir.²⁴

¹⁸Simon Hornblower, "Creation and Development of Democratic Institutions in Ancient Greek", **Democracy: Unfinished Journey**, der. John Dunn (New York, Uxford University Press, 1992): 13. Doğrudan demokrasi Hakkında: 6.000 kişilik mecliste gün doğumundan gün batımına kadar süren toplantılar eşliğinde yılda 40 kez toplanılır. Egemenliğin *assembly* mecliste olduğu kararların çoğunluğa göre belirlendiği yönetim şeklidir.

¹⁹Aristoteles, **Politika** (İstanbul, Remzi Kitabevi, 2006), 10-30.

²⁰Giovanni Sartori, **The Theory Of Democracy Revisited: Part Two: The Classical Issues** (New Yersey: Chatham House Publishers, 1987), 278-280.

²¹**age**, 280.

²²Mitchell Dean, **Govermentality Power and Rule in Modern Society** (Los Angeles, Sage Press, 2010), 35.

²³J.G.A. Pocock, "The Ideal of Citizenship Since Classical Times", **Theorizing Citizenship**, der. Roland Beiner (Albany: Suny Press, 1995): 31-43.

²⁴Jean Jacques Rousseau, **Du Contrat Social** (Paris: GF Flammarion, 2001), 57- 106-107.

Halk Egemenliği: İnsanlar ortak menfaatleri için iradelerini genel iradeye (la volonté generale) bırakırlar. Bu irade egemenliğin kaynağıdır. Rousseau'ya göre bu irade asla devredilemez. Şayet devredilirse yönetici yurttaşlara dönüşür. Seçmen, oyuyla genel iradenin kendisini değil, onu dile

Halkın yönetimi, temsili demokrasinin temel kriteri olmuştur.²⁵ Temsili demokraside halk hem yöneten hem de yönetilen konuma yükselmiştir.²⁶ Doğrudan demokraside yurttaşlar, kamusal kararların içeriğini belirlerken; temsili demokraside bu kararları belirleyecek temsilcileri seçmektedir.²⁷ Günümüzde temsili demokrasi anlayışı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ndeki ifadesiyle genel geçer bir tanıma kavuşmuştur:

Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir. Halkın iradesi, hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimlerle belirlenir.²⁸

Schumpeter, halk egemenliğinde yer alan ortak iyi ve irade fikrine dayanan demokrasinin muğlak olduğunu vurgulamıştır. Temsili demokrasiyi ise, insanların özgür seçimler ve özgür oylarıyla liderlerini belirledikleri kurumsal düzenleme olarak tanımlamıştır.²⁹

Samuel Huntington, politik sistem olarak demokrasiyi, güçlü karar alıcıların (temsilcilerin) adil, dürüst ve periyodik olarak yapılan seçimlerce belirlendiği, adayların özgürce yarışarak seçmenlerin onayına çıktığı sistem olarak ele alır.³⁰ Benzer bir şekilde Di Palma'da demokrasiyi, sivil özgürlük içinde, yarışmacı partiler arasından yönetici adayların seçildiği, mevcut politik kurumları düzenleyen ve garanti altına alan, hükümetin ve muhalefetin rollerinin belirlendiği sistem olarak ele almıştır.³¹

getirme hakkına sahip seçilmiş temsilcileri belirleyecektir: Ülkü Doğanay, **Demokratik Usuller Üzerine Yeniden Düşünmek** (İstanbul: İmge Yayınları, 2003), 25.

Temsilcilerin seçilmesi ile temsilcilerin iradelerinin önem kazanması günümüz demokrasi anlayışında temsil sorunu ortaya çıkmıştır. (Not: İtalik yazı yazarın yorumumdur.)

²⁵ Wood, **age**, 244-267.

²⁶ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma** (İstanbul: İmge Yayınları, 1998), 201.

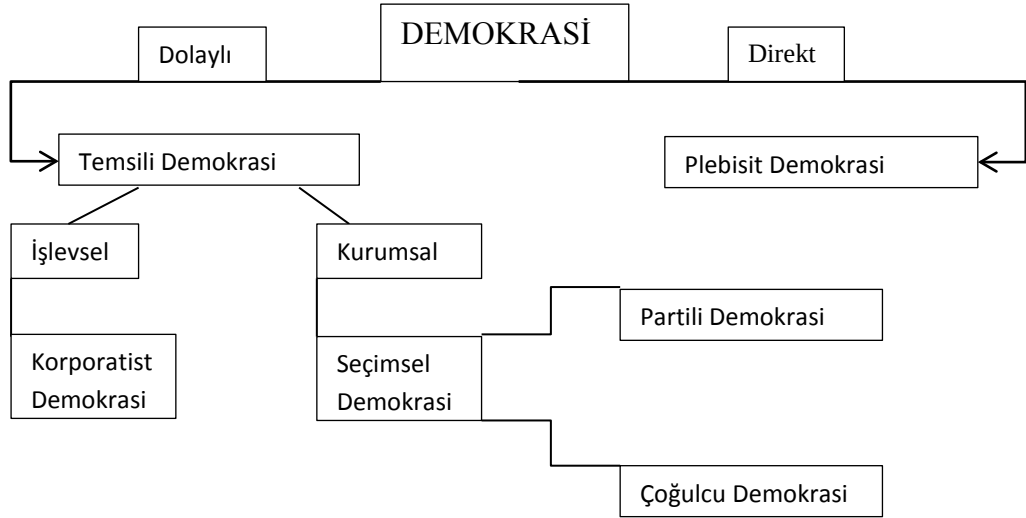
²⁷ Doğanay, **age**, 25.

²⁸ Jean Jacques Gandini, **Les Droits de l'Homme** (Paris: Presse Librio, 1998), 55.

²⁹ Schumpeter, **age**, 269-271.

³⁰ Samuel Huntington, **The Third Wave Democratization in the Late Twentieth Century** (Norman: University of Oklahoma Press, 1991), 7.

³¹ Guillermo O'Donnell, **Democracy Agency and The State Theory with Comparative Intent** (Oxford: Oxford University Press, 2011), 16.

Şekil 1: Kare Strom'un Demokrasi Hiyerarşisi

Son olarak, Kare Strom'un temsili demokrasilerin hiyerarşisini gösterdiği sınıflandırmasında, günümüz demokrasilerini seçimsel demokrasi olarak adlandırmıştır.³² Seçimlerin, siyasal kampanyaların ve seçim yarışlarının politika yapım süreçlerinde etkili olması seçimsel demokrasinin en önemli özelliğidir. Bununla birlikte, karar alma süreçlerinde temsilcileri belirleyen, politik amaçları organize eden, siyasal gücü kullanan ve kontrol eden siyasi partilerin kendileridir. Dolayısıyla temsili demokrasiler partilerin kontrolünde yönetilmektedir.³³

Dolayısıyla demokrasinin gelişmesi, demokratik kültürün kurumsallaşması, meşruiyetin sağlanması siyasi partiler sayesinde olmaktadır. Bu açıdan temsili demokrasi ile siyasi partiler birbirinin olmazsa olmazıdır. Bu bölümde demokrasi ile siyasi partiler arasındaki tarihsel süreç yansıtılmaya çalışılmıştır. Şüphesiz hem demokrasi teorisi hem de siyasi parti literatürü bu çalışmaya sığamayacak kadar derin ve tartışmalıdır. Bu açıdan çalışmanın demokrasi ve siyasi partiler kısmı bir dizge olarak değil gelişen sürecin bir panoraması olarak ele alınmıştır.

³² Kaare Strom, "Parties at the Core of Government", **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg (New York: Oxford University Press, 2009): 184.

³³ Strom, **age**, 185.

2.3. Siyasi Partilerin Tanımlanmasıyla İlgili Tartışmalar

Modern temsili demokrasinin gelişimi ile siyasi partilerin gelişimi birbiriyle iç içe geçen süreçlerdir.³⁴ Çağımızın devletleri, siyasi partiler olmadan düşünülemez. Örneğin, günümüzde sadece iki çeşit devlet siyasi partiden yoksundur. Bunlar soylu aileler tarafından yönetilen birkaç Körfez Ülkesi ile askerlerin yönetiminde olan otoriter devletlerdir.³⁵

Öyleyse varlığı bütün dünya tarafından kabul edilen siyasi partiler nasıl tanımlanabilir? Çağdaş demokrasiler içerisinde siyasal partiler neden önemlidir? Demokrasinin etkin ve süreklilik kazanması için siyasi partilerin işlevleri nelerdir?³⁶ Siyasi partilerin devlet ile olan ilişkisi ne yöndedir? Siyasi Partilerin toplum ile olan bağı ne anlama gelmektedir? Siyasi partilerin üyeleri ile olan bağı nasıldır? İnsanlar neden siyasi partilere üye olurlar? Siyasi partilerin amaçları nelerdir? Siyaset Bilimi için siyasi partiler sonu gelmeyen bir hikâye olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁷ Bu çalışmada, yukarıda sorulan sorular çerçevesinde siyasi parti kavramı açıklanmıştır. Siyaset bilimi incelemelerinde siyasi partilerin hem aktör (fail) hem de organizasyonel bir yapı olduğu karşımıza çıkmaktadır.³⁸

Yaklaşık yüzyıldır siyaset bilimciler siyasi partiler hakkında çeşitli yorumlar getirmiştir. Örneğin, Benjamin Constant “bir parti aynı siyasal doktrine inanan insanlar topluluğudur” diyordu.³⁹ Dolayısıyla temsili demokraside önemli rol oynayan partilerin ideolojik ve toplumun sorunlarına olan duyarlılığını vurguluyordu.

³⁴ Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies** (New York: Oxford University Press, 2009), 261.

³⁵ Alan Ware, **Political Parties and Party Systems** (New York: Oxford University Press, 2009), 2.

³⁶ Paul Webb, Stephan White, **Conceptualizing the Institutionalization and Performance of Political Parties in New Democracy, Party Politics in New Democracies** (New York: Oxford University Press, 2010), 1.

³⁷ Kurt Richard, Ferdinand-Müller-Rommel, “Parties and Party Research in the New Europe”, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges** (New York: Oxford University Press, 2002), 325.

³⁸ Richard S. Katz, “The Internal Life of Parties”, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel (New York: Oxford University Press, 2002): 87.

³⁹ Ergun Özbudun, **Siyasal Partiler** (Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1974): 5.

Bu tanıma göre yurttaşlar siyasi partinin politik ajandasına göre seçim yapmaktadır.⁴⁰ Arend Lijphart ideolojinin önemini “Avrupa Parti Sistemindeki İdeolojik Farklılıklar” adlı eserinde ele almıştır. La Palombara’yı referans göstererek siyasi partilerin ideolojisini programından, basın açıklamalarından, statüsünden ve önderlerin konuşmalarından anlaşılabilirliğini söylemektedir.

Lijphart buradan hareketle bir partinin ideolojisi ve programı hem seçmenleri kendisine çekmekte hem de diğer partilerden farklı özelliklerini vurgulamaktadır.⁴¹ Lijphart’ın eserine baktığımızda 1970 ve 1980’lerin siyasi partileri; sosyo-ekonomik, dinsel, kültürel, köylü ve kentli, rejim yanlısı, dış politika öncelikli ya da post-materyal ideolojik farklılıklara göre şekillenmektedir.⁴²

Platon, siyaseti zengin ve fakir arasındaki mücadele olarak tanımlarken Karl Marx, sınıf çatışması üzerinden politik mücadeleyi somutlaştırıyordu. Buradan hareketle Sigmund Neumann, modern siyasi partileri sınıf bilinci yükselen kitlelerin özgürleşmesinin sonucu olarak ele alıyordu.⁴³ Bu çizgi aynı zamanda siyasi partilerin ideolojik yönünü de etkilemiştir. Ronald Inglehart buradan hareketle, son yıllarda sınıf temelli yaklaşımlardan değer temelli yaklaşımlara göre siyasi partilerin kendilerini konumlandığını vurgulamıştır.⁴⁴

Bu konumlanma kanaatimce Francis Fukuyama’nın “Büyük Dönüşümünde” vurguladığı gibi post endüstriyel toplumunun yarattığı bilgi toplumunda karmaşıklaşan ekonomik yapı ile değişen sosyal ve moral değerlerin sonuçlarına göre şekillenmektedir.⁴⁵

⁴⁰ Andrea Volkens, Hans Dieter Klingeman, “Parties, Ideologies and Issues; Stability and Change in Fifteen European Party Systems 1945-1998”, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel, (New York: Oxford University Press, 2002): 143.

⁴¹ Bu çalışmadaki ideoloji kavramı, insanların hangi pozisyonda ve kimin yanında yer alacaklarını belirleyen unsur olarak değerlendirilmektedir. Hans Noel, **Political Ideologies and Political Parties in America** (New York: Cambridge University Press, 2013), 62.

⁴² Arend Lijphart, “Dimensions of Ideology in European Party Systems”, **The West European Party System**, der. Peter Mair (New York: Oxford University Press, 1990): 25.

⁴³ Sigmund Neumann, “The Party of Democratic Integration”, **The West European Party System**, der. Peter Mair (New York: Oxford University Press, 1990): 45.

⁴⁴ Ronald Inglehart, “From Class-Based to Value-Based Politics”, **The West European Party System**, der. Peter Mair (New York: Oxford University Press, 1990): 273.

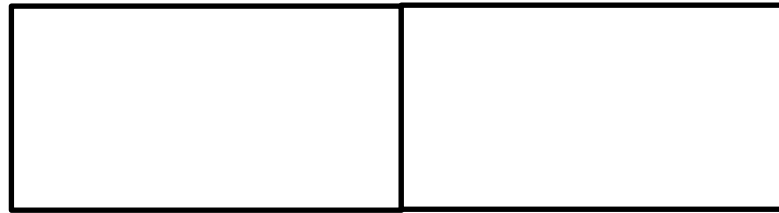
⁴⁵ Francis Fukuyama, **Le Grand Bouleversement: La Nature Humaine et La Reconstruction de l'ordre Social** (Paris: La Table Ronde, 2002), 20.

Edmund Burke, siyasi partileri, insanların ortak çıkarlarını gerçekleştirmek için bir arada olunan organ olarak ifade etmektedir.⁴⁶ Maurice Duverger ise, siyasi partiyi bir topluluk olmanın yanısıra topluluğun oluşturduğu bir organizasyon olarak tanımlamaktadır.

Ona göre, modern siyasi partiler programlarından veya üyelerinin mensup olduğu sosyal sınıftan çok örgütlerinin niteliğine göre ayırt edilebilir. Siyasi partileri küçük kadrolardan giderek geniş kitleleri içine alan karmaşık yapı olarak ele almaktadır.⁴⁷ Duverger buradan hareketle, siyasi partiler alanında klasik haline gelen kadro ve kitle partileri tanımına ulaşmıştır.⁴⁸ Peter Mair ve Richard Katz ise siyasi partileri sivil toplum ile devlet arasındaki ilişkisine göre değerlendirmektedir. Sivil toplum ile devlet arasındaki kavramsallaştırma sorunlu alanlardan birisidir.

Sivil toplumun içerisinde siyaset yapan insan, aynı zamanda devletin içerisindeki pozisyonlarda yer alabilmektedir. Bu açıdan sivil toplum ve devlet ikilemi birbirinin içine geçen süreçlerdir.⁴⁹ Bir başka ifadeyle modern siyaset düşüncesinde sivil toplumun kamusal alanda geliştiği varsayılmaktadır.⁵⁰ Kamusal alan ise devlet ve toplum arasında yer bulan ve toplumsal bütünleşmenin potansiyel aracı olan kurumların manzumesidir. Modern demokratik siyasette siyasi partiler kamusal alanın aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır.⁵¹

Mair ve Katz, sivil toplum, devlet ve parti ilişkisini üç açıdan ele almaktadır.

Şekil 2: Devlet ve Sivil Toplumun iç içe geçtiği dönemde siyasi partiler

⁴⁶ Edmund Burke, **Thoughts on the Causes of the Present Discontent: The Two Speeches America** (Indianapolis: Liberty Fund,1999), 121.

⁴⁷ Özbudun, **age**, 12.

⁴⁸ Maurice Duverger, **Siyasi Partiler** (İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1970), 106-115.

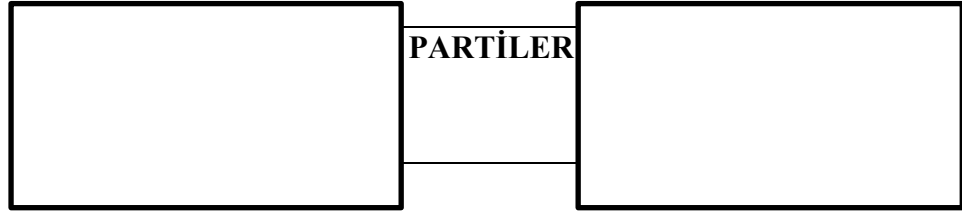
⁴⁹ Peter Mair, Richard S. Katz, **Party Organization, Party Democracy and the Emergence of the Cartel Party, Party System Change; Approaches and Interpretations** (New York: Oxford University Press,1997), 56.

⁵⁰ Ömer Çaha, **Sivil Kadın, Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum** (Ankara: Savaş Yayınları, 2010), 6.

⁵¹ Hikmet Kırık, **Kamusal Alan ve Demokrasi, Örtünme Sorunu ve Demokrasi Üzerine Yeniden Düşünmek**, (İstanbul, Salyongoz Yayınları, 2005), 22.

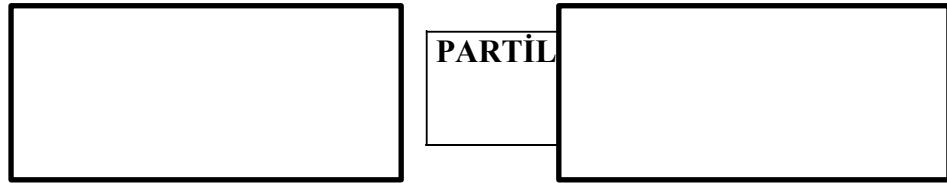
İlk olarak, çıkarlarını gerçekleştirmek için bir araya gelen insanların oluşturdukları “*cadre, cauces*” kadrolar ve gruplar, sivil toplum ile devlet arasında iç içe geçmiş konumdadır.⁵² Bu konumu yaratan kadroların oluşturduğu siyasi partiler sivil toplum içerisinde çıkarak devletin yönetimini üstlenmektedir. Partiler burada küçük gruplardan oluşmakta ve organizasyonel bir yapıya sahip değildir.

İkinci tanımlamada ise sanayi devrimi sonrası gelişen süreçte sınıfsal dinamiklere tanınan genel oy hakkı, siyasi partileri bir organizasyona dönüştürmüştür. Böylece siyasi partiler sivil toplumun içerisinde hem işlevsel hem de yapısal olarak ayrılmıştır. Siyasi partiler aynı zamanda toplumun sesini devlete ileten bir aracı konumuna yükselmiştir.

Şekil 3: Sivil Toplum ve Devlet arasında köprü görevinde olan partiler

Son tanımlamada ise siyasi partiler, bürokrasiyi oluşturan, yürütme erkini işleten, sivil toplumun taleplerini alan ve bu talepleri devlet bürokrasisine yansıtan araçlardır. Böylelikle devletin kaynaklarını kullanan ve devletten yardım alan siyasi partiler, sivil toplumdan uzaklaşıp devlet ile iç içe geçmişlerdir.

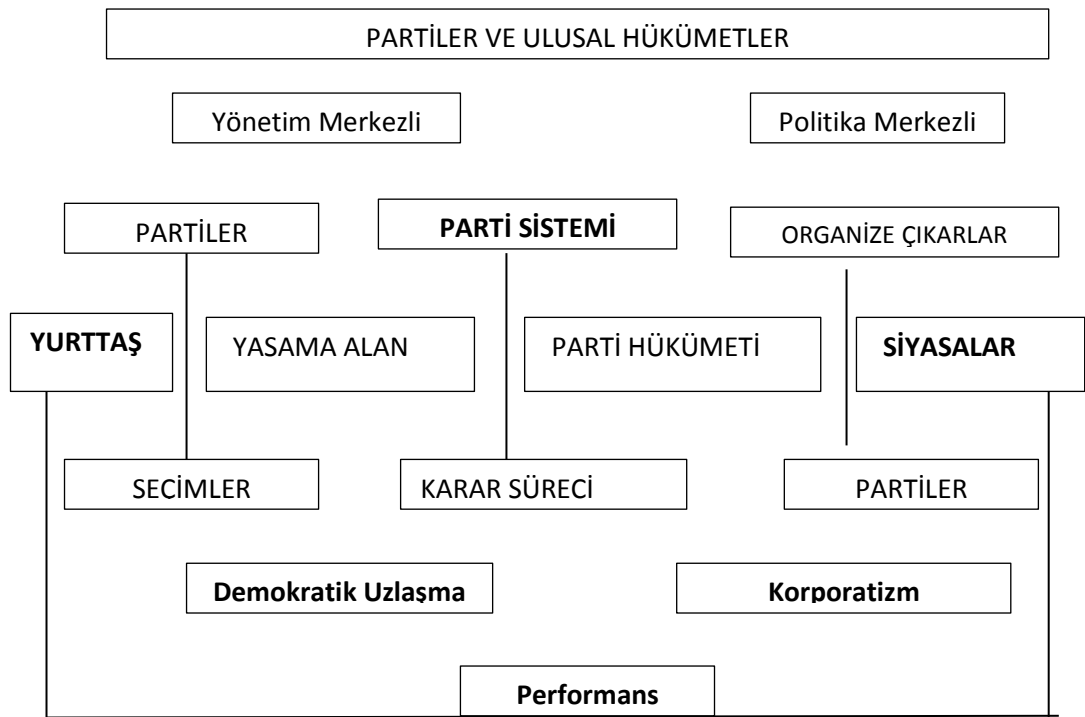
Şekil 4: Devlet ve Sivil Toplum arasında devlete yakın olan partiler⁵³

⁵² Burke, *age*, 121.

⁵³ Peter Mair, Richard S. Katz, **Party Organization, Party Democracy and the Emergence of the Cartel Party, Party System Change; Approaches and Interpretations** (New York: Oxford University Press, 1997), 100-106.

Alan Ware, siyasi partileri; devletin iktidarını kullanmak için ortak inanç, değer ve tutumlara sahip insanlar tarafından seçimleri kazanmayı hedefleyen kurumlar olarak ele alır.⁵⁴ Yürütme gücünü eline alan partiler böylelikle politikalarını uygulama imkânı sağlayacaktır.⁵⁵

Bir başka açıdan siyasi partiler, politika merkezli [*policy-seeking* (sosyal-ekonomik, dış politika vs. üreten)] ve yönetim merkezli [*office-seeking* (hükümet, parlamento ve partinin yönetimi gibi)] olarak ele alınabilir. Aşağıdaki şekilde, siyasi partilerin yönetim merkezli ve politika merkezli işleyişi gösterilmiştir.⁵⁶

Şekil 5: Siyasi Partilerin Yönetim ve Politika İlişkisi⁵⁷

Yukarıdaki şekil siyasi partilerin modern işleyişini bizlere göstermektedir. Buna göre siyasi partiler, seçimlerde yurttaşlardan aldığı yetkiyle yasamayı oluştururlar. Ardından siyasal sistem içerisinde karar alma süreçlerinde yer alırlar.

⁵⁴ Ware, *age*, 5.

⁵⁵ Lieven de Winter, "Parties and Government Formation, Portfolio Allocation and Policy Definition", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel (New York: Oxford University Press, 2002): 171.

⁵⁶ Hans Keman, "Policy-Making Capacity of European Party Government", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel (New York: Oxford University Press, 2002): 192.

⁵⁷ Keman, *age*, 207.

Bu süreç siyasi partiyi oluşturan ortak menfaatler doğrultusunda politika oluşturulmasını sağlar. Siyasaları oluşturan partiler arasındaki ilişki demokratik sistemin performansını gösterir. Yönetim merkezli siyasi partilerde partinin yapısı farklı olabilir, parti ilişkileri *clientalism* şeklinde yürütülür. Partinin devamı ortak çıkarların sürmesine bağlıdır. Politika merkezli partiler ise programlarına, politik sorunlara ve sahip olduğu ideolojiye önem vermektedir. Buna göre siyasi partilerin demokratik sistem içerisinde konumlanması farklılaşmaktadır.⁵⁸

Sonuç olarak, bu bölümde siyasi partilerin siyaset bilimciler tarafından nasıl ele alındığı incelenmiştir. Düşünürler siyasal partileri çeşitli yönlerine vurgu yaparak tanımlamaya çalışmışlardır. Bu çalışmada, siyasi partiler hakkında tek bir tanım yapılmaktan uzak durulmuştur. Siyasal partilerin çok yönlü olmaları bunun en önemli nedenidir. Buna rağmen siyasi partileri tanımlamak yerine siyasi partiler genel hatlarıyla tasvir edilmeye çalışılmıştır.

Özetle siyasi partiler, belirli inanç, tutum ve çıkar etrafında birleşen insanların bir araya geldiği kendine özgü organizasyonel yapıya sahip hem devlet ile toplum arasında bir köprü hem de devletin iktidar gücünü demokratik seçimler yoluyla elde etmeyi hedefleyen tarihsel, sosyal ve ekonomik bir kurumdur.

2.4. Siyasi Parti Modelleri

Siyaset bilimciler yukarıda çizilen genel çerçeve içerisinde siyasal partileri belirli tipolojiler içerisinde ele almışlardır. Bu tipolojiler siyasi partilerin tarihsel gelişimi ile yakından ilişkilidir. Çalışmanın bu kısmında, batı demokrasisi içerisinde günümüze kadar gelen siyasi parti tipolojileri ele alınacaktır. Siyasi partilerin organizasyonları ve yapılarıyla ilgili çeşitli incelemeler karşımıza çıkmaktadır.⁵⁹

⁵⁸ Steven B. Wolinetz, “Beyond the Catch All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies”, **Political Parties: Old Concepts and New Challenges**, der. Richard Gunther (Oxford: Oxford University Press, 2002): 150.

⁵⁹ Richard S. Katz, “The Internal Life of Parties”, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel (New York: Oxford University Press, 2002): 91.

Bu incelemeler genellikle partilerin yapılarında meydana gelen iç ve dış nedenlere bağlı olan değişimlerdir. Teorik olarak bu gelişmeler üç ana başlık altında incelenmektedir. İlk olarak, partinin gelişmesi ve olgunlaşmasıdır. İkincisi, çevresel koşulların belirleyiciliğidir. Burada siyasi partinin bulunduğu toplumun sosyal, ekonomik, kültürel değişimler etkilidir. Son olarak nadir dönemlerde ortaya çıkan değişimlerdir.⁶⁰

Bu değişimleri açıklamak üzere farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. İlk yaklaşım, Robert Michael'in vurguladığı yaşam döngüsü (*life-cycle approach*) yaklaşımıdır. Ona göre, hiçbir parti kurulduğunda oligarşik değildir. Ancak zamanla merkezileşen yapısı nedeniyle oligarşik eğilimlerin ortaya çıkacağını söylemektedir.⁶¹ Böyle bir eğilim ise partinin olgunlaşmasına ve büyümesine dolayısıyla partinin değişmesine neden olacaktır. İkinci yaklaşım, sistem temelli (*System Level Trend Approach*) değişimleri ele almaktadır. Burada partinin çevresel koşullarında meydana gelen sosyal, ekonomik ve politik değişimler partilerin yapısında dönüşüme neden olmaktadır.

Son olarak, Angelo Panebianco tarafından geliştirilen münferit değişiklik (*The Discrete Change Approach*) yaklaşımıdır.⁶² Bu yaklaşım iki önemli unsur üzerinden açıklanmaktadır. Birincisi, çevresel ya da teknolojik dönüşümlerin etkisiyle siyasi partilerin yaşadığı değişikliklerdir. Sistem temelli yaklaşımla paralellik göstermekle birlikte parti içi kuşak değişikliği ya da parti içi ayrışmaların tetiklediği dönüşümleri esas alarak siyasi partileri değişim ve dönüşümlerini incelemektedir.⁶³

Teorik olarak yürütülen bu yaklaşımlar farklı açılardan sorgulanmaktadır. Buna göre, partiler gerçekten çevresel koşulların baskısına ya da onlara cevap verebilme durumuna göre mi yoksa liderlerin, parti içindeki hiziplerin biçimlendirmelerine göre mi dönüşüm yaşamaktadır?

⁶⁰ Robert Hamel, "Party Organizational Change: Competing Explanations?", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel (New York: Oxford University Press, 2002): 199.

⁶¹ **age**, 120.

⁶² **age**, 127.

⁶³ Kenneth Janda, Robert Hamel, "An Integrated Theory of Party Goals and Party Change", **Journal of Theoretical Politics**, 6(3): 259-287 (1994): 263.

Bu sorular farklı partiler üzerinde farklı sonuçlar doğurabilir.⁶⁴ Dolayısıyla tek bir yaklaşım üzerinden bütüncül bir açıklama yapmak doğru değildir. Ancak bu çalışmada, sistem temelli yaklaşım üzerinden klasik haline gelen siyasi partilerin modellemesi yapılacaktır.

İlk olarak, siyasi partilerin organizasyonel açıdan değişimleri Duverger'in "kadro ve kitle partileri" üzerinden açıklanacaktır. Ardından, partilerin seçim endeksli politikaları ve sonuçları Kirchheimer'in "*Catch-All* parti modeline göre ele alınacaktır. Son olarak, siyasi partileri devlet içerisinde yer alan, devlete bağlı aktörler olarak gören Peter Mair'in "Kartel Parti" kavramsallaştırması değerlendirilecektir.

Kadro Partileri: Seçimlerin yürütülmesi ve adaylarla iletişimin sağlanması için seçkinlerin bir araya geldiği organizasyondur. Bu seçkinler, partinin adayına destek olabilecek ve oyların artmasını sağlayacak kişilerden oluşmaktadır. Bununla birlikte seçmenlere yön verebilecek ve seçimleri organize edecek, nüfuzlu kişileri içinde barındırmaktadır. Kadro partilerinde nitelik önemlidir. Böylelikle, partinin finansmanı da sağlanmış olacaktır. Tarihsel gelişme içerisinde genel oy hakkının kabulü kadro partilerinden kitle partilerine dönüşümü sağlamıştır.

Kitle Partileri: Seçkin insanlar topluluğundan oluşmaz, geniş kitlelerin katılımına dayanmaktadır. Kitle partileri için parti üyeleri çok önemlidir. Üyeler, partinin seçim kampanyasına düzenli olarak ödediği aidatlarla destek olmaktadır. Bununla birlikte, partiye aktif olarak katılan üyeler partinin seçim kampanyalarının yürütülmesinde en önemli güçtür. Siyasi partinin temsilcileri, üyelerin seçeceği insanlardan oluşmaktadır. Son olarak, kitle partilerinde, partinin lideri üyelere hesap vermekle yükümlüdür. Kitle partilerinde partinin organizasyonel yapısı ve üyeleri arasındaki ilişki ön plandadır.⁶⁵

İkinci parti modeli Kirchheimer'in kavramsallaştırdığı "*Catch-All*" parti modelidir. I. Dünya Savaşı ve sonrasında siyasi partiler sınıf temelli bir yaklaşım üzerinden organize ediliyordu. Ancak II. Dünya Savaşı sonrasında bu yaklaşım yerini refah devleti ve gelişen ekonomi ile hayat standardı yükselen güvenli bir yaşam biçimine bıraktı.

⁶⁴ Harmel, *age*, 127.

⁶⁵ Duverger, *age*, 54-76.

Bu gelişmeler siyasi partilerin sınıf temelli yaklaşımdan uzaklaşmasına neden oldu. Bu durumu Kirchheimer, partilerin modernizasyonu olarak nitelendirdi.⁶⁶ Buna göre, “*Catch-All*” partileri, toplumun bütün kesimlerinden oy almayı hedeflemektedir.⁶⁷ Siyasi partilerin ideolojisi, politikası seçimlerde kazanılacak sandalye ve alınacak oy oranındaki oylara göre belirlenmektedir.

Alan Ware, Kirchheimer’ın bu teorisinde yer alan sosyal ve ekonomik değişimlerin varlığını sorgulayarak eleştirel bir değerlendirme getirmektedir. İlk olarak Ware, sınıf temelli yaklaşımda zayıflama var mıdır sorusuna cevap aramaktadır. Ona göre, Avrupa’da homojen bir durum olmamakla birlikte 1945 ve 1970 yılları arasında sosyal ve ekonomik dönüşümün varlığından söz edilebilir. İkincisi, eğer böyle bir zayıflama varsa eski sınıfların yerine gelen yeni sınıfların varlığından söz edilebilir mi?

Ware, 1970’lerden sonra toplum, post-materyal ve yaşam biçimi sorunları ile karşı karşıyadır. Bu dönemden sonra eski yapıdan farklı özellikler taşıyan toplum, ekonomi ve politika alanda toplumsal bölünmeleri yaşamıştır. Üçüncü olarak, Ware, ideolojik bir gerilemenin olup olmadığını ele almaktadır. Ona göre, 1980’lerden sonra başlayan “Yeni Sağ” politikaları, başıboş piyasayı etkin hale getirirken eski ideolojik kutuplaşmayı azaltmaktadır.

Özetle yaşanan bu gelişmeler doğrultusunda, herkesten oy almayı hedefleyen partilerin organizasyonel yapıları nasıl değişmiştir? Ware, siyasi partilerin bu değişimini, giderek merkezileşen bir örgüt yapısına, profesyonelleşen kampanyalara dayalı seçim dönemlerine ve partilerin zayıf üyeliklere sahip olduğunu ileri sürerek açıklamaktadır. Ware, yeni tip partilerin bu gelişmeler içerisinde liberal demokrasilerde gelişeceğini vurgulamıştır.⁶⁸

⁶⁶ Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges** (New York: Oxford University Press, 2002), 4.

⁶⁷ David M. Farrell, Paul Webb, “Political Parties as Campaign Organizations”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg (New York: Oxford University Press, 2009): 105.

⁶⁸ Ware, **age**, 228.

Sistem yaklaşımı içerisinde ele aldığımız son parti modeli, Peter Mair'in ele aldığı "Kartel Parti" kavramsallaştırmasıdır. Avrupa merkezli siyasi partilerin üye yapıları, parti içi güç dağılımı, parti içi organların fonksiyonları, partinin finansmanı ve devlet yardımları üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, siyasi partilerin üyelerinde azalma, parti finansmanında devlet yardımlarının ağırlık kazanması, basın ve yayın üzerinde devlet kontrolü ve parti kampanyalarında sınırlamalar ortaya çıkmaktadır. Bu durum, siyasi partilerin meclis ve hükümet fonksiyonlarının daha önemli hale gelmesine neden olmuştur. Bu nedenle siyasi partiler devletin imkânlarını, yardımlarını kullanarak politik yaşamlarını sürdürmektedir.

Şüphesiz, bu gelişmelere baktığımızda partileri sivil toplumdan bağımsız düşünemeyiz. Ancak, Kirchheimer'in tepeden aşağı organize edilen "*Catch-All*" parti modeli ile partilerde teknik ve uzman kişilerin ağırlık kazanması Panebianco'nun "seçimsel-profesyonel parti" modelini ön plana çıkarmıştır. Bu gelişmeler, siyasi partilerin sivil toplumdan uzaklaşarak devlet öncelikli kurumlar olmalarına neden olmuştur.⁶⁹ Bu gelişmeler sonucunda Mair, kitle partilerinden "Kartel" partilerine dönüşüm modeli adıyla yeni bir kavram ileri sürmüştür. Yukarıda ifade edilen parti modelleri, batı demokrasileri içerisinde genel kabul gören incelemelerin özetidir. Aşağıda verilen tabloda Kadro Partilerinde- Kartel Partilerine geçişte yaşanan farklılıklar açıklanmaktadır.

⁶⁹ Peter Mair, Richard S. Katz, **How Parties Organize; Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies** (New Delhi, SAGA Publications, 1994), 27.

Tablo 1: Siyasi Parti Modelleri ve Özellikleri⁷⁰

Özellikler	Kadro Partisi	Kitle Partisi	Catch-All Parti	Kartel Parti
Zaman Dilimi	19.yy	1880-1960	1945-	1970-
Sosyal ve Politik Kapsam Derecesi	Sınırlı Oy Hakkı	Genel Oy Hakkının Kabulü, Serbestliği	Genel Oy Hakkı	Genel Oy Hakkı
Politik Kaynakların Dağıtım Düzeyi	Oldukça Sınırlı Dağıtım	Göreceli Dağıtım	Az Merkezi	Göreceli Geçişken
Politik Amacı	Ayrıcalık Dağıtmak	Sosyal Reformasyon	Sosyal İyileştirme	Meslek Olarak Politika
Rekabet Temeli	Statüsel	Temsil Kapasitesi	Etkili Siyasa	Yönetmel Beceri, Verimlilik
Seçim Sorunları	Güdümlü	Mobilize	Yarışmacı	Kapsayıcı
Parti İşleri ve Kampanya Durumu	İlgisiz	Emek Merkezli	Emek ve Sermaye Merkezli	Sermaye Merkezli
Partinin Kaynakları	Kişisel	Üye Aidatı ve Bağış	Çeşitli Kaynaklar	Devlet Destekleri
Parti Elitleri ve Üye İlişkisi	Elit Endeksli	Üyelere Sorumlu	Merkezi, Üyeler Lider Endeksli	Hiyerarşik, Karşılık Otonom
Üye Karakteri	Küçük ve Elit	Geniş ve Homojen	Herkese Açık, Heterojen	Ne Zorunlu Ne Hak, Muğlak
Parti İletişim Kanalları	Kişiler Arasında	Partinin Kendi Kanalları	Partili Olmayan Kanalları Hedefliyor	Devletin Parçası
Partinin Devlet/Sivil Toplum Düzeyi	Belirsiz	Sivil Toplumun Temsilci	Rekabet Halinde	Devletin Parçası
Temsil Sistemi	Vekil	Delege	Girişimci	Devlet Ajanı

Tablo 1: Siyasi Parti Modelleri ve Özellikleri⁷¹

⁷⁰ Peter Mair, Richard S. Katz, **Party Organization, Party Democracy and the Emergence of the Cartel Party, Party System Change; Approaches and Interpretations** (New York: Oxford University Press, 1997), 110.

⁷¹ Peter Mair, Richard S. Katz, **Party Organization, Party Democracy and the Emergence of the Cartel Party, Party System Change; Approaches and Interpretations** (New York: Oxford University Press, 1997), 110.

2.5. Siyasi Partilerin Güncel Sorunları

Siyaset bilimi içerisinde siyasi partiler ve parti sistemleri çalışmaları dönemsel olarak önem kazanmıştır. Siyasi partilere yönelik en önemli ve klasik olan çalışmalar 1960'lar ve 1970'lerde kaleme alınmıştır. 1980'lere gelindiğinde siyasi parti çalışmaları önemini kaybetmiştir. Siyasi partiler 1990'larda ortaya çıkan üçüncü dalga demokrasi hareketleri sonucunda tekrar gündeme yerleşmiştir.⁷²

Bu zaman diliminde siyasi partiler, seçmenlerin oy verme davranışına, seçimlerde partiler arası yarışlara ve siyasi partilerin performanslarına göre incelenmiştir.⁷³Batı Avrupa 1990'lardan itibaren önemli değişiklikler yaşadı. En önemli değişiklikler sosyal ve ekonomik alanda gözlenmiştir. Post-endüstriyel ve post-modern bir topluma doğru dönüşümün yaşandığı bu süreçte batı toplumlarında genç nüfusun azalması, işsizliğin giderek artması, özel ve kamu kesimi ekonomisinde hizmet sektörünün giderek ağırlık kazandığı görülmüştür.

Bunlarla bağlantılı olarak politik değerlerde ve birey davranışlarında değişiklikler yaşanmıştır. Örneğin, dinsel temelli, sağ ve sol sosyal tabanlara dayanan mücadeleler önemini kaybetmiş yerine çevreci, feminist gruplarca yeni sosyal hareket alanları ortaya çıkmıştır.

Yurttaşlar geleneksel politikaya katılma biçimlerinden daha katılımcı arayışlara yönelmiştir. Yükselen protesto hareketleri ve sağ popülist partiler günümüzde popülerlik kazanmıştır.

Sosyal ve ekonomik alanda yaşanan değişikliklere paralel olarak, siyasal iletişim alanında yapısal değişiklikler ortaya çıkmıştır. Uydu kanalları, dijital devrim ve internet, iletişim ağını genişleterek, bilginin küreselleştiği ve çeşitlendiği bir döneme zemin hazırlamıştır.

⁷² Huntington, **age**, 1.

⁷³ **age**, 13.

Politik ajanda ise; yoğun ve derin ideolojik bölünmeden, sermaye ve emek arasında yaşanan çatışmadan uzakta, savunma ve güvenlik meseleleri ile piyasa merkezli ekonomi ilkeleri üzerinden tartışılmıştır.

Özellikle Avrupa’da politik otoritenin ulus-üstü- ulus-altı otoritelere göre yeniden düzenlendiği, ulus-devlet modelinin aşıldığı; çok kimlikli, kültürlü politik dönem ile çok aktörlü yönetimlerin öne çıktığı radikal değişiklikler yaşanmaktadır.

Dolayısıyla birçok ülkede, anayasal sistemlerin gözden geçirildiği, seçim sistemlerinin yenilendiği, medya düzenlemelerinin yapıldığı, partilerin yönetim ve finans işlerini düzenleyen yasaların ele alındığı, parlamentonun işleyişinde düzenlemelere gidildiği görülmektedir.

Yaşanan bu gelişmeler siyasi partiler için yeni sorunsallar ve yapılarında değişiklik yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu sorunsallar, genel olarak dört ana grupta toplanmaktadır.

Birincisi, yaşanan gelişmeler parti ve toplum arasındaki ilişkiyi değiştirmiştir. Buna göre, yükselen eğitim düzeyi ve bilişsel mobilizasyon, partilerin seçmenler üzerindeki etkisini azalttı ve seçimlerde değişkenliklere neden oldu.⁷⁴ Seçmenlerin politikaya katılma oranını düşürdü.

Bu ise, partilerin seçim kampanyalarını yeniden ele almasına ve kitleleri mobilize edecek strateji arayışlarına yöneltmiştir. Değişen sosyal-kültürel ilişkiler, klasikleşen ideolojik sorunsalların dışında; yeni sağ popülizmini, etnik ve dinsel toplumsal talepleri ve post-materyal yeni süreçleri gündeme getirmiştir.

İkincisi, belli amaçlara sahip politik bir organizasyon olan partilerin, üyeleri ile olan bağıını değiştirmesidir. Bu değişim, partilerin organizasyonel bağlarını ve yoğunluğunu azaltmıştır.

Aynı zamanda eğitimin genişlemesi ve bilişsel mobilizasyon partilerin üyeleri üzerindeki etkisini de azaltmıştır. Siyasi partilerin geleneksel parti içi hiyerarşi ilişkilerinin ve liderin özerklik alanlarının sorgulanmasına neden olmuştur.

⁷⁴ Jean Blondel, Jean Louis Thiébault, Katarzyna Czernicka, Takashi Inoguchi, Ukrist Pathmanand, Fulvio Venturino, **Political Leadership, Parties and Citizens; the personalisation of leadership** (New York: Routledge Research in Comparative Politics, 2010), 91.

Değişkenlik iki anlamda kullanılmıştır. Birincisi, seçmenlerin bir partiden diğer partiye oy verme davranışının değişme durumudur. Diğeri, seçimlere katılım oranında artışlar ve azalışlardır.

Üçüncüsü, siyasi partilerin yürütme ile olan ilişkisidir. Bu ilişkide partiler, devletin ajanı olarak ele alınmıştır. Sartori'nin dediği gibi, muhalefet partilerinin önemi azalmıştır. Muhalefet, sağ-popülist kanat, yeşiller, etnik ve dinsel partiler üzerinden tanımlanmaya başlanmıştır.

Dördüncüsü, siyasi partilerin, ulus-devlet ve ötesindeki ilişkilerinin durumudur. Buna göre, siyasi partilerin anayasal ve kurumsal bağlamda devleti yönetmenin yanı sıra onun çok ötesinde işlevleri ön plana çıkmıştır. Yürütme gücünü elinde bulunduran partiler, devletin her alanında kurumsal mühendislik çalışmaları yürütmektedir. Örneğin, “Kartel Parti” tezine göre siyasi partiler sistemin yapısal avantajlarını yakınlarına yönlendirmektedir.⁷⁵

Bu ise parti skandallarına, yolsuzluklarına neden olmaktadır. Çağdaş demokrasilerde partilere, parti politikalarına toplumun şüpheyile bakmasına neden olmaktadır.⁷⁶ Mair, bütün bu sorunlu alanlara baktığımızda siyasi partilerin krizde olduğunu ileri sürmektedir. Ona göre siyasi partiler, arkaik ve modası geçmiş olarak görülmektedir. Buna rağmen, bu süreç partilerin ortadan kalkacağı anlamına gelmemektedir. Mair, partilerin organizasyonel yapılarında ve partilerin meşruiyetlerinde azalma olduğunu ileri sürmektedir.⁷⁷

Avrupa Birliği Venedik Komisyon Raporuna göre temsili demokraside yurttaşların taleplerini etkin bir şekilde dile getirmesi, demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için en önemli aktör siyasi partilerdir. Bu rapor, temsili demokrasinin kalitesini siyasi partilerin işleyişiyle eş değer görmektedir.

Bu açıdan Venedik Raporu, siyasi partiler için çeşitli öneriler geliştirmektedir:

1. Siyasi partiler, hukukun üstünlüğünü ve demokrasiyi savunan, ayrımcılığa karşı, şeffaf ve açık olmalıdır.

⁷⁵ Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel, **Political Parties in a Changing Europe, Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges** (New York: Oxford University Press, 2002), 7-12.

⁷⁶ Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg, **Unthinkable Democracy, Political Change in Advanced Industrial Democracies, Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies** (New York: Oxford University Press, 2009), 3.

⁷⁷ Peter Mair, “Political Parties and Democracy, What Sort of Future?”, <http://www.ics.ul.pt/ceapp/english/conferences/fulbright/18PMair.pdf> [15.12.2013].

2. Siyasi partilere üyelik, herkese açık ve kolay olmalıdır.
3. Siyasi partilerin organizasyonları; katılımcı, kapsayıcı, hesap verilebilir olmalıdır. Özellikle partiden uzaklaştırma pratikleri, disiplin uygulamaları açık esaslardan oluşmalıdır.
4. Siyasi parti liderlerinin seçimi, bütün seviyelerde demokratik olmalıdır. Cinsiyet ayrımcılığı gözetmeksizin, partinin seçim adayları demokratik yollarla belirlenmelidir.
5. Partinin ekonomik gelirleri şeffaflık ve hesap verilebilirlik prensiplerine uygun olmalıdır.
6. Partilerin içyapılarını etkileyen seçim sistemleri, demokratik olmalı ve adaylara demokratik temsil imkânı sağlamalıdır.⁷⁸

Uluslararası Demokrasi ve Seçim Kurumu (IDEA), siyasi partiler için demokratik, şeffaf ve verimli olmaları yönünde çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar, özellikle parti içi demokrasi sorunsalı üzerinedir. Buna göre IDEA, partinin aday belirleme yöntemleri, liderlerin seçimleri, karar alma süreçleri, partinin üyeleri ile olan ilişkisi ve partinin finansmanı ile ilgili konularda öneriler sunmaktadır.⁷⁹

Bir sonraki bölüm siyasi partilerde parti içi demokrasi sorunsalı ile ilgilidir. Parti içi demokrasi ile ilgili literatürde yürütülen tartışmalar ve teorik çerçeve ele alınarak incelenecektir.

⁷⁸ Avrupa Birliği Venice Komisyon Raporu, http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=12427&Language=EN#P79_5838 [25.12.2013].

⁷⁹ International Institute For Democracy and Electoral Assistance (IDEA) http://www.idea.int/parties/internal_democracy07.cfm [25.12.2013].

3. BÖLÜM: PARTİ İÇİ DEMOKRASİ

Siyasi partilerin etkin katılımı demokrasilerin işleyebilmesi için zorunludur. Eğer bir parti kendi içerisinde demokratik değerlere sahip değilse ya da kendi içerisinde demokrasiyi işletmiyorsa seçimleri kazandığında ve hükümete geldiğinde o siyasi partiden demokrasiyi geliştirmesini ve kurumsallaştırmasını beklememiz mümkün değildir.

Siyasi partiler arasında geçen seçim yarışlarının düzeyi demokrasi tartışmalarında her zaman ön planda tutulmuştur. Ne var ki, siyasi partilerin kendi içlerinde demokratik olup olmamaları gözden kaçan tartışma alanlarının başında gelmektedir. Bu bölümde, öncelikle parti içi demokrasinin teorisi incelenmektedir. Ardından bir siyasi partide parti içi demokrasinin düzeyini gösteren üyelik kriterleri, karar alma süreçleri, aday belirleme yöntemleri ve partinin finansman düzeyi incelenmektedir.

3.1. Parti İçi Demokrasiyle İlgili Kuramsal Tartışmalar

Siyasi partiler ile parti içi demokrasi arasındaki ilişki siyasi partilerin ortaya çıktığı on dokuzuncu yüzyıldan bu yana ihtilafli bir konudur. Siyasi partiler temsili demokrasinin vazgeçilmez bir kurumudur. Maalesef siyasi partiler, parti içi demokrasiye gereken önemi ve saygıyı göstermemektedir. Siyasi partiler ile parti içi demokrasi sorunsalı, birbirine girmiş tartışmalar içerisinde ele alınmaktadır. Bir taraftan, parti içi demokrasinin varlığı sorgulanırken diğer taraftan parti içi demokrasinin faydaları ve zararları tartışılmaktadır. En önemli soru, kavramın kendisinin tanımlanmasında yatan soru işaretleridir. Siyaset bilimciler tarafından parti içi demokrasinin tanımlanması farklı açılardan incelenmiştir.⁸⁰

⁸⁰ Astrid Borrio, Montserrat Baras, Oscar Barbera Juan Rodriguez, “Are Parties Democratizing Themselves? The Evolution of Leadership Selection in Spain (1977-2008)”, European Consortium for Political Research”, <http://www.icps.cat/archivos/Workingpapers/wp285.pdf>, [05.01.2014].

Günümüzde dünya nüfusunun büyük çoğunluğu demokratik yönetimler altında yaşamaktadır. Demokrasinin nasıl işlediği, performansının nasıl değerlendirildiği güncel tartışma alanlarıdır.

Bununla birlikte, siyasi partilerin toplum karşısında temsiliyet zaafı, hesap verebilme eksikliği partilere yönelen şikâyetlerin başında yer almaktadır. İlgili şikâyetler, bu ilkelere uymayan siyasi partilerin organizasyonel ve idari yapılarından kaynaklanmaktadır.⁸¹

Siyasi partiler, tepeden aşağı organize edilen (merkeziyetçi), parti içi demokrasiye önem vermeyen dışlayıcı bir yapıda gözlenmektedir. Buna paralel olarak, seçilmiş liderler ve temsilciler parti üyelerine, destekçilerine ya da genel anlamıyla seçmenlerine karşı hesap verilebilir ve sorumlu olmaktan uzak parti politikalarını benimsemişlerdir. Bu ise, siyasi partilerin temsil yeteneği zayıf organizasyonlar olarak algılanmasına neden olmaktadır.⁸²

Sonuç olarak, siyasi partiler paradoksal bir yapı içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Öyle ki, iktidara ve yönetime gelmeyi hedefleyen partilerin aslında kendi içlerinde kötü yönetildikleri iddia edilmektedir.⁸³ Modern demokrasilerde siyasi partiler, politika oluşturma prosedürlerini seçimlerin merkezinde yer alarak organize etmektedir.

Buna bağlı olarak siyasi partilerin demokratik süreçlerin erkezinde olduğu varsayılmaktadır.⁸⁴ Buna göre siyasi partiler kendilerini demokratik bir şekilde organize edip, yönetmelidirler.⁸⁵

⁸¹ S.C. Stokes, "Political Democracy", **Annual Review Political Science**, 2:243-67, (1999): 25.

⁸² Peter Burnell, "Building Better Democracies, Why Political Parties Matter", **The Westminster Foundation for Democracy**, 0-9549285-0-4, (2004): 35.

⁸³ Caspar F. Van Den Berg, "Strategic Planing for Political Parties: A Practical Tool", İnternational Institute For Democracy and Electoral Assistance (IDEA), <http://www.idea.int/publications/strategic-planning-for-political-parties/loader.cfm?csModule=security/getfile&pageid=57974> [06.01.2014].

⁸⁴ Miki L.Caul, Mark M. Gray, "From Platform Declerations to Policy Outcomes:Changing Party Profiles and Partisan Influence Over Policy", **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg (New York: Oxford University Press, 2009): 208.

" Seçmenlerin sorunlarından, taleplerinden ve çıkarlarından yola çıkılarak hazırlanan parti programları, seçimleri kazanmak için kampanyalara dönüşmektedir. Seçimlerin sonucunda kazanan partiler, politikalarını uygulamaktadır. Sonuç olarak, ortaya çıkan politikalar icra edilir ve böylece temsil mekanizması kurulur."

Parti içerisindeki güç ilişkilerini gösteren organizasyon yapısı tercih edilen demokrasi modeline göre farklılık göstermektedir.⁸⁶ Dolayısıyla, seçmenlerden üyelere, üyelere temsilcilere uzanan mekanizma, partilerin yapılarınca benimsenen demokrasi modeline göre değişmektedir. Buna göre, siyasi partilerin yapıları siyasal katılımı ve temsil sorununu etkilemektedir.⁸⁷

Örneğin, demokrasiyi katılım modeline göre ele aldığımızda, siyasi partinin liderini ve adaylarını belirleyecek yöntemlerin niteliği ön plana çıkmaktadır.⁸⁸ Bu modelde katılım, seçimlerin demokratik derecesini belirleyen önemli bir göstergedir.

Joseph Schumpeter ve Teorell ise demokrasiyi, seçimler üzerinden ele almaktadır. Onlara göre, yarışmacı seçimler, yurttaşlar ile kurulan bağın en önemli aracıdır. Siyasi partiler, seçimleri kazanmanın yollarını aramaktadır. Bunun için, siyasi partiler, seçmenlerin taleplerine uygun hareket etmektedir.⁸⁹

Demokrasiyi seçimler üzerinden ele aldığımızda, siyasi partiler, insanların kendilerini yönetmesi için kimleri kabul edip, kimleri ret ettiğini belirleyen bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayış siyasi partiler için bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Seçimleri kazanmak adına siyasi partiler demokratik süreçleri göz ardı etmektedir.⁹⁰

⁸⁵ Richard S.Katz, William P.Cross, “Problematizing Intra-Party Democracy”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der William P.Cross, Richard S. Katz (Oxford: Oxford University Press, 2013): 172.

⁸⁶ Thomas Poguntke, Nicholas Aylott, Elisabeth Carter, Robert Ladrech, Kurt Richard Kuther, **The Europeanization of National Political Parties, Power and Organizational Adaptation** (New York: Routledge Research in Comparative Politics, 2007), 68.

Formal ve informal parti içerisindeki güç ilişkileri kastedilmektedir. Buna göre, partinin yönetsel ilişkileri, siyaseti ve oylarını takip etmek için yetkiyi otoriteye devretme sürecidir.

⁸⁷ Susan E. Scarrow, Paul D. Webb, “Assessing Party Organization: Participation, Representation and Power”, **American Political Science Association Annual Meetings, August 29- September 1, 2013**, (Chicago University)

⁸⁸ Susan E. Scarrow, Paul Webb, David F. Farrell, “From Social Integration to Electoral Contestation: The Changing Distribution of Power within Political Parties”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg (New York: Oxford University Press, 2009): 130-132 ; Guilia Sandri, Antonella Seddone, “Should I stay or Should I go ? The selector’s dilemma in post-primaries voting strategy in Italy”, **The ESA Political Sociology Research Network Conference, 30th November & 1st December 2012** (Univerisity of Milan)

⁸⁹ Kay Lawson, Thomas Poguntke, **How Political Parties Respond: Interest Aggregation Revisited** (New York: Routledge Research in Comparative Politics, 2004), 38.

⁹⁰ Schumpeter, **age**, 272-285.

Dolayısıyla siyasi parti içerisindeki üyeler karar alma mekanizmalarının uzağında yer alırken lider ile üyeler arasında bağ kopmaktadır.⁹¹ Angelo Panebianco bu durumu, seçimlerin profesyonellere dayalı kişilerce yürütüldüğü partilerde liderler seçim odaklı değerlendirilmektedir. Böyle olunca, siyasetin teknik olarak profesyonelleşmesi, partideki üyelerin isteklerinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

E. E Schattschneider bu anlayışı şöyle özetlemektedir: “Demokrasi, parti içerisinde değil, partiler arasındaki yarışlara göre şekillenmektedir”.⁹² Bu anlayış ise, siyasi partilerin içyapılarında demokratik olup olmadığıyla ilgilenmemektedir. Uzun yıllardır, siyaset bilimciler ile politikacılar, seçim öncelikli demokrasi ile parti içi demokrasi arasında kurulacak olan dengeyi tartışmaktadır.

Ulusal Demokrasi Enstitüsü (NDI), kendi içinde demokrasiyi işletmeyen, geliştirmeyen partilerin, seçimleri kazandıktan sonra ülkeyi demokratik bir şekilde yönetemeyeceğini vurgulamaktadır. Demokrasinin, “halk için, halk tarafından” ifade edilen popüler söylemi, seçimlere indirgenerek parti içerisindeki demokratik hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına zemin hazırladığı görülmektedir.⁹³

Çeyrek yüzyıldır, temsili demokrasinin kurumlarının ve prensiplerinin, demokratik yönetim için yeterli olup olmadığı sorgulanmaktadır. Yurttaşlar ve toplumsal gruplar; siyasal partilere, politikacılara ve kurumlara kuşkuyla yaklaşmaktadır. Seçimlere olan güven ve katılım giderek düşmektedir. Yurttaşlar ve toplumsal gruplar, politik kararları doğrudan etkileyebileceği yeni demokratik mekanizmaların peşinde koşmaktadır.⁹⁴

⁹¹ Robert Michel, **Political Parties, A Sociological Study of The Oligarchical Tendencies of Modern Democracy**, (Canada: Batoche Books, 2001), 94.

⁹² Scarrow, **age**, 130.

⁹³ Peter Mair, “Democracy Beyond Parties”, **CSD Working Papers, Center For the Study of Democracy, UC Irvine, 04.01.2005**

⁹⁴ Russell J. Dalton, Susan E. Scarrow, E. Bruce Cain, “Democracy Transformed?: Expanding Political Opportunities in Advanced Industrial Democracies”, **CSD Working Papers, Center For the Study of Democracy, UC Irvine, 03.01.2003**

Robert Dahl, yurttaşları daha fazla kapsayabilmesi için demokratik kurumların nasıl geliştirilebileceği sorunsalı üzerinde durmaktadır.⁹⁵ 1999 yılında, OECD tarafından organize edilen “Geleceğin Yönetimi” sempozyumunda, yeni temsil formlarının ve kamu katılımlarının ortaya çıktığı belirtilmektedir. Yurttaşlar için kamu politikalarına katılım, temsili demokrasinin bütün aşamalarında kendisini göstermektedir. Yurttaşlar, hükümetlerinden şeffaf, hesap verilebilir olmalarını talep etmektedir.⁹⁶

Siyasi partilerin içerisinde demokratik katılımı, kimin yöneteceğinden ve kimin seçeceğinden daha kapsamlı düşündüğümüzde, siyasi partiler için yeni reformlar ve uygulamalar karşımıza çıkmaktadır.⁹⁷ Bu uygulamalar, demokrasinin son dönemlerde tartışıla gelen katılımcı ve müzakereci modeliyle açıklanmaktadır.⁹⁸

Müzakereci demokrasi modeli, kurumlara güveni sağlayan, demokratik hayatın niteliğini geliştiren, siyasal katılımı yeniden canlandıran ve demokratik kurumların, süreçlerin meşruiyetini arttıran, bir yöntem olarak kabul edilmektedir.⁹⁹

Bu modelde; özgür, eşit ve rasyonel yurttaşlar, politik süreçlere katılmaktadır. Bu ise serbest ve herkese açık müzakere yoluyla gerçekleşmektedir. Böylece, eşit ve özgür vatandaşlar, politika oluşturma süreçlerine dâhil olarak alınan kararları meşrulaştırmaktadır.¹⁰⁰ Müzakereci demokrasi genellikle temel prensipler üzerinden derinlemesine incelenmiştir. Bunu yaparken siyasi partiler üzerinde durulmamıştır. Ancak siyasi partiler, zaman zaman müzakereci katılımın potansiyel unsuru olarak değerlendirilmiştir. Ingrid Van Biezen, siyasi partilerin müzakereci demokrasi için potansiyel bir organ olduğunu belirtmektedir.¹⁰¹

⁹⁵ Robert Dahl, **Democracy and Its Critics** (New Haven: Yale University Press, 1989), 95.

⁹⁶ OECD, **Citizen as Partners, OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy Making**, Paris, 2001.

⁹⁷ Fabio Wolkenstein, “Towards a deliberative model of intra-party democracy, London School of Economics and Political Science, European Institute 2010” http://ff.zcu.cz/kap/en/research/conference/programy/wolkenstein_delib_parties.pdf [25.12.2013].

⁹⁸ Ingrid Van Biezen, “How Political Parties Shape Democracy”, **CSD Working Papers, Center For the Study of Democracy, UC Irvine, 11.01.2004**

⁹⁹ David Held, **Model of Democracy** (Cambridge: Polity Press, 2006), 237.

¹⁰⁰ Van Biezen, **age**, 11.

¹⁰¹ Ingrid Van Biezen, Michael Saward, “Democratic Theorists and Party Scholars: Why They Don’t Talk to Each Other, and Why They Should,” **ECPR Joint Sessions, Vol. 6/1, Mart 2008**.

Fabio Wolkenstein buradan yola çıkarak, parti içerisinde müzakereci demokrasinin nasıl olabileceğini incelemektedir. İlk olarak, eşit ve adil katılım mekanizmaları sayesinde üyelerin, liderlerin kararlarına etki edebileceğini ileri sürmektedir. Ardından, Rummens'ten alıntı yaparak, üyeler arasında kurulacak müzakereci ağlar sayesinde, siyasi parti içerisinde demokratik ilişkinin güçleneceğini söylemektedir.¹⁰²

Genel olarak demokrasi teorileri, ideal bir formda karşımıza çıkmaktadır. Demokrasi tanımlamaları, belirli sınırlamalar ve kısıtlamalar içerisinde gerçek hayatta var olmaktadır. Ancak temsili demokrasinin, sistemli ve iyi işleyebilmesi için siyasi partilerin demokratik bir şekilde yönetilmesi hedeflenmektedir.¹⁰³ Parti içi demokrasi ile müzakereci demokrasi arasındaki ilişki sorunlu ve yeni bir alandır. Ancak, bu ilişki ilk örneğini “The Marousi Project” adlı proje ile Yunanistan’ın PASOK partisi tarafından uygulamaya geçirilmiştir.¹⁰⁴

Sonuç olarak parti içi demokrasi kavramı, demokrasi teorisi içerisinde çok farklı açılardan tartışılmaktadır. Teorik tartışmalar, siyasal katılımın artırılması ve adayların belirlenmesi üzerinde yoğunlaşmaktadır. Ancak son zamanlarda, karar alma süreçlerinde üyelerin eşit, etkin ve adil bir şekilde nasıl katılabileceği üzerinde çalışmalar yapılmaktadır.

¹⁰² Wolkenstein, age, 9

¹⁰³ Russell J. Dalton, Susan E. Scarrow, E. Bruce Cain, “Democracy Transformed?: Expanding Political Opportunities in Advanced Industrial Democracies”, **CSD Working Papers, Center for the Study of Democracy, UC Irvine, 03.01.2003**

¹⁰⁴ The Marousi Project: Marousi, Atina’nın on kilometre kuzey doğusunda yer alan belediyedir. 70.000 civarında nüfusa sahip yerleşim yeridir. Müzakereci Seçim olarak çevirebileceğimiz “Deliberative Poll” Antik Yunan’a dayanan yurttaşların yönetime katılma sürecidir. 2006 yılında bu amaçla bölgede yaşayan yurttaşlarla yüz yüze görüşmeler ve anketler yapılmıştır. İkili gizli oylama ile 19 farklı konu ile 6 potansiyel aday için yurttaşlar karar alma süreçlerine katılmıştır. Temel prensip olarak; müzakereci, politik eşitlik içerisinde ve yurttaşların özgür, adil bir şekilde bilgilendirildiği bir ortam yaratılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Fishkin S. James, Luskin C. Robert, John Panetarios, Alice Siu, Evdokia Xekalaki, “Returning Deliberative Democracy to Athens: Deliberative Polling for Candidate Selection”, American Political Science Association, Boston, MA, August 2008 <http://participedia.net/en/cases/marousi-greece-deliberative-polling> [03.01.2014].

3.2. Parti İçi Demokrasinin Tanımlamasıyla İlgili Tartışmalar

Yurttaşların siyasi partilere aktif ve etkili bir şekilde katılmayı istedikleri savı, parti içi demokrasi tartışmalarında genel kabul görmektedir. Ancak, siyasi partilerin üyelerinde azalma, seçimlere ve politikaya katılımında düşme, partiler ile yurttaşlar arasında ki ters ilişkiyi göstermektedir. Eğer partiler, daha fazla üye edinmek ve toplumdan destek almak istiyorlarsa, parti içi demokrasinin kalitesini arttırmak zorundadır.¹⁰⁵

Siyaset bilimciler ve politikacılar, parti içi demokrasinin iyi bir şey olduğunu kabul etmektedir. Ancak, parti içerisinde demokratik olmanın ne anlama geldiği sorusuna herkesin hem fikir olduğu tek bir tanım yapılamamıştır. Bu gerekçeyle siyasi partiler parti içi demokrasiyi, farklı şekillerde gerçekleştirdiklerini iddia etmektedir. Dolayısıyla, demokrasi gibi parti içi demokrasi kavramı da tartışmalıdır.

Parti içi demokrasi genel olarak katılım, kapsayıcılık, merkeziyetçilik, hesap verilebilirlik gibi kavramlar üzerinden ele alınmaktadır. Kavramlara göre parti içi demokrasi sonuç odaklı ya da süreç odaklı değerlendirilmektedir.¹⁰⁶

Austin Ranney, “Parti İçi Demokrasi Düşüncesi” isimli incelemesinde, siyasi partilerde demokrasiyi, sorumluluk üzerinden ele almaktadır. Ona göre, siyasi partilerin “dış sorumluluğu” seçmenlerine karşı iken “iç sorumluluğu” üyelerine karşıdır. Bu iki sorumluluğun oranı, parti içi demokrasinin değerini belirleyecektir.¹⁰⁷

William P. Cross ve Richard Katz ise, parti içi demokrasi uygulamalarına, partiyi kimlerin oluşturduğuna ve karar alma mekanizmalarına kimlerin sahip olduğuna bakarak, parti içi demokrasiyi işleyen süreçler üzerinden incelemektedir. Siyasi partiler, üyelere sahip organizasyonlardır.

¹⁰⁵ Richard S.Katz, “Should We Believe that Improved Intra-Party Democracy Would Arrest Party Decline?”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P.Cross, Richard S. Katz, (Oxford: Oxford University Press, 2013): 49.

¹⁰⁶ William P.Cross, Richard S. Katz, **The Challenges of Intra-Party Democracy** (Oxford: Oxford University Press, 2013), 3.

¹⁰⁷ Austin Ranney, “Toward A More Responsible Two-Party System: A Commentary”, **American Political Science Review**, Volume 44, September (1950): 489.

Genellikle, herkesi kapsayan ve herkese açık bir yapıda oldukları iddia edilmektedir. Ancak siyasi partilerin üyeleriyle olan ilişkisi, bir takım kıstaslara dayanmaktadır. Dolayısıyla bir partinin üyelerine olan yaklaşımı, parti içi demokrasiyi nasıl algıladığını ve uyguladığını bizlere yansıtan asli unsurdur.¹⁰⁸

Bir başka açıdan parti içi demokrasi sorunsalı parti içerisinde güç ilişkilerinin dağılımını gösteren liderlerin ve parti adaylarının seçilme şekillerine göre ele alınmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmaların ortaya koyduğu en büyük eleştiri, adaylık sürecinde siyasi partilerin hiyerarşik düzeylerini artırmalarıdır. Dolayısıyla, partilerin merkezden yönetilmesi ve adayların parti hiyerarşisinin en tepesinden belirlenmesi, siyasi parti ile üyeleri arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemektedir.

Siyasi partinin, liderini belirleme şekli ve seçimlerde adaylarını belirleme yöntemi, bir siyasi partinin parti içi demokrasiyi nasıl algıladığını ve ne şekilde uyguladığını bizlere gösteren ikinci önemli unsurdur.¹⁰⁹

Katz, “Demokrasi ve Seçimler” adlı eserinde, adayların belirleme sürecini; seçmenlerin oylarınca, parlamentoda ve partinin yönetim merkezinde, kimlerin olacağını bizlere gösteren en önemli konu olarak nitelemektedir.

Dolayısıyla, adaylık süreçleri, temsili demokrasinin kalbini oluşturmaktadır.¹¹⁰ Karar alma süreçleri, parti içi demokrasinin düzeyini bizlere gösteren üçüncü unsurdur.

Buna göre, siyasi partinin programı, politikaları oluşturulurken belirleyici olan kimlerdir? Hangi politikaların seçileceği, nasıl uygulanacağı ne şekilde belirlenmektedir?

Alınan kararlar sonucunda kimlerin sorumlu olacağı, karar alma mekanizmalarında kurulan ilişkiye bağlı olmaktadır. Dolayısıyla, karar alma mekanizmalarının işleyişi, parti içi demokrasi için önemli bir göstergedir.

¹⁰⁸ William P.Cross, Richard S. Katz, **The Challenges of Intra-Party Democracy** (Oxford: Oxford University Press, 2013), 8.

¹⁰⁹ William P.Cross, “Party Leadership Selection and Intra-Party Democracy”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz (Oxford: Oxford University Press, 2013): 100.

¹¹⁰ Richard S. Katz, **Democracy and Elections** (New York: Oxford University Press, 1997), 4.

Parti içi demokrasiyi etkileyen diğer bir unsur ise, parti içi yarışların finansal durumudur. Parti içi demokrasinin kapsayıcı bir şekilde genişlemesi için, parti üyelerinin ve destekçilerinin, siyasi partinin işlerine direkt olarak katılması gerekmektedir. Bu ise, siyasi partinin adaylarına ve liderlerine yeni maliyetlerin yüklenmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla bu maliyetler, siyasi parti içerisinde güç ilişkilerinin dağılımını belirlemektedir.¹¹¹

Siyasi parti içerisinde, seçimlerde uygulanacak prosedürler, maliyetin büyüklüğünü ve dağılımını nasıl etkilemektedir? Politik finansmanın modeli, parti içi demokrasiyi yakından etkilemektedir.¹¹²

Parti içi demokrasi ile ilgili biri olumlu diğeri olumsuz iki düşünce söz konusudur. Olumlu görüş, siyasi partilerin parti içi seçim süreçlerinde ve karar alma mekanizmalarında, parti içi demokrasinin faydalı olacağını kabul etmektedir.

Genel olarak, parti içi demokrasi ile siyasi partilere yeni üyelerin katılacağı aynı zamanda parti içerisinde alınan kararların meşruiyetinin sağlanacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, yurttaşların gözünde siyasi partiler, olumlu bir imaja sahip olacaktır.

Olumsuz görüş ise, parti içi demokrasinin, siyasi partilerin birlikteliğini ve etkin işleyişini bozacağını ileri sürmektedir. Bu açıdan, Zeuner, parti içi demokrasinin her derde deva olmadığını vurgulamaktadır. Siyasi partiler, sadece gönüllülük esasına dayanan sivil toplumun içerisinde var olan özerk kurumlar değildir. Bir diğer yandan, devletin içerisinde yer alan, yarı devlet ajanı niteliğinde ki kuruluşlardır. Bu açıdan, siyasi partilerin parti içi demokrasi düzeyi, ülkelerin anayasalarında, siyasi parti yasalarında ve seçim sistemlerinde belirlenen hususlara göre şekillenmektedir.¹¹³

¹¹¹ R. Kenneth Carty, “Are Political Parties Meant to be Internally Democratic”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz (Oxford: Oxford University Press, 2013): 11.

¹¹² Susan E. Scarrow, “Intra-Party Democracy and Party Finance”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz (Oxford: Oxford University Press, 2013): 150.

¹¹³ Ingrid van Biezen, Daniela Romée Piccio, “Shaping Intra-Party Democracy: On the Legal Regulation of Internal Party Organization”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz (Oxford: Oxford University Press, 2013): 29.

Yukarıda ifade edildiği gibi parti içi demokrasi sorunsalı, farklı perspektiflerden yola çıkılarak incelenebilmektedir. R. Kenneth Carty, parti içi demokrasi tartışmalarını anlayabilmek ve karışıklığı ortadan kaldırabilmek için kavramı üç şekilde incelemeyi önermektedir.

Birincisi, siyasi partilerin parti içi demokrasiye ait güncel gerçeklikleri; ikincisi, pratik alanda uygulama biçimleri ve son olarak, parti içi demokrasinin teorik düzeyde istenen şekline göre ele alabiliriz.¹¹⁴ Dolayısıyla, bir partinin bir başka partiden daha fazla demokratik olduğunu bilimsel olarak söyleyebilmek, kazananı belli olmayan bir oyuna benzemektedir.¹¹⁵ Parti içi demokrasi kavramı, çoğunlukla siyasi partilerin içyapılarındaki minimum düzeyde uygulanan kriterlere referans verilerek açıklanmaktadır.

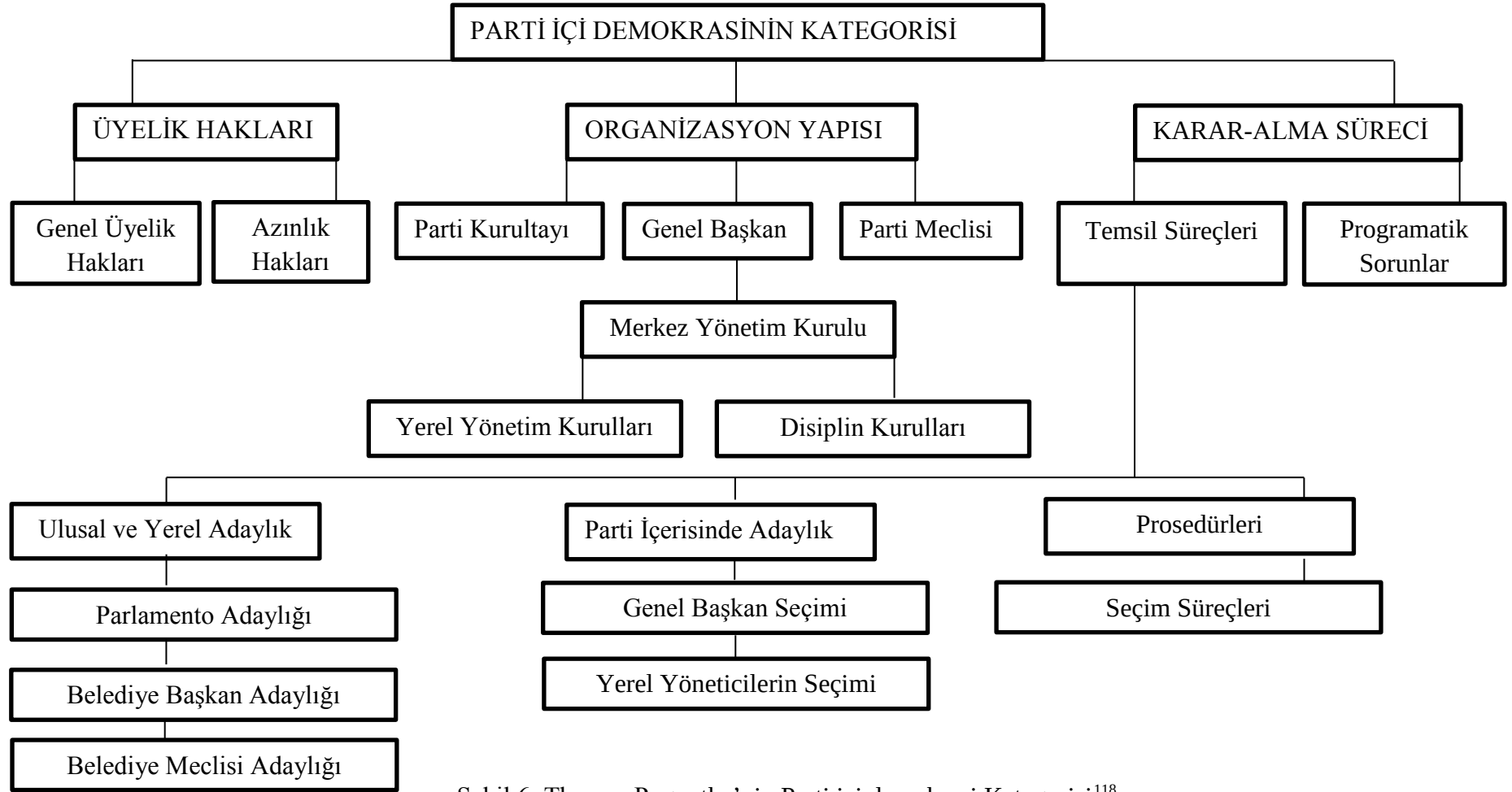
Bu kriterler, parti içindeki gücün tek bir organda ya da kişide toplanıp toplanmadığı, üyelerin özgür bir şekilde düşüncülerini açıklayarak karar alma süreçlerine katılıp katılmadığı şeklinde tanımlanabilir. Buna göre parti içi demokrasi kavramı, bir partinin katılım ve adem-i merkeziyet derecesine göre değerlendirilmektedir.¹¹⁶ Bu çalışmada, parti içi demokrasi kavramı üzerine tek bir tanım vermekten özellikle kaçınılmıştır. Parti içi demokrasi kavramı, SuSan Scarrow'un ifade ettiği parti içi demokrasi hem bir süreç hem de sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer taraftan, parti içi demokrasi, güncel gerçekliğe, pratik alanda uygulanma olasılığına ve teorik düzeyde istenen biçimlerine göre farklılık göstermektedir. Bu durumu akılda tutarak, parti içi demokrasi kavramı, üyelik- aday belirme süreci- karar alma süreci-parti finansmanı alt başlıklarında katılımcı veya adem-i merkeziyetçi olup olmasına göre ele alınacaktır. Özetle, Thomas Poguntke'nin "Parti İçi Demokrasinin Ölçülmesi" adlı eserinde, partilerin tüzüklerine bakarak geliştirdikleri, parti içi demokrasi şeması esinlenerek, parti içi demokrasi kavramı ele alınmaktadır.¹¹⁷

¹¹⁴ Carty, *age*, 12.

¹¹⁵ William P.Cross, Richard S. Katz, **The Challenges of Intra-Party Democracy** (Oxford: Oxford University Press, 2013), 6.

¹¹⁶ Thomas Poguntke, Peter Obert, Diana Tipei, Benjamin Von Dem Berge, **Measuring Intra-Party Democracy: A guide fort he content analysis of party statutes with examples from Hungary, Slovakia and Romania** (New York: Springer Heidelberg, 2013), 12.

¹¹⁷ *age*, 13.

Şekil 6: Thomas Poguntke'nin Parti içi demokrasi Kategorisi¹¹⁸

¹¹⁸ age, 13.

3.2.1. Parti İçi Demokraside Üyelik Unsuru

Siyasal hayatın temel unsurları olarak görülen siyasi partiler, temsili demokrasilerde önemli işlevler üstlenmişlerdir. Siyasi partiler, seçmenlerin tercihlerini bir araya getirip dile getirirler; seçim kampanyalarını organize ederler; toplum ile devlet arasında iletişimi kurarlar; adayları belirler ve politikacıları yetiştirirler. Siyasi partiler, bu işlevlerini yerine getirirken, kendilerine gönüllü olarak katılan üyelerini, partinin organizasyonu içerisinde bir araya getirmektedir.¹¹⁹

Duverger, siyasi partilerin üyelerini esas unsurlar olarak değerlendirmektedir. Ona göre, “üyesi olmayan bir parti, öğrencisiz öğretmene” benzemektedir. Duverger, “Siyasi Partiler” adlı eserinde, üyenin ne anlama geldiğini, bir siyasi parti üyesini seçmenlerden ve taraftarlardan ayıran esasların ne olduğunu sorgulamaktadır. Üçü arasında ayrımı yaratan, üyelerin partiye olan bağlılık düzeyidir.

Duverger, üyelerin partiye bağlanma biçimini “katılımın düzeyine” göre belirlemektedir. Katılımın düzeyi sadece oy vermeyle sınırlı olduğunda, seçmen; oy vermekle birlikte, partisinin düşüncelerini paylaşan ve bunları ifade edenlere, taraftar; siyasi partinin etkinliklerine düzenli olarak katılan ve partiye resmi üyelik ile bağlı olan, düzenli olarak aidat ödeyen kişiye de üye denilmektedir.¹²⁰ Duverger’in klasik haline gelen tipolojisinde; üyelerin ulusal çapta birbirine bağlandığı, partilerin üye temelli organizasyonlar olduğu, teoride genel kabul görmektedir. Ancak son yıllarda bu sav, siyasi partiler alanında yaşanan değişiklikler ile yeniden ele alınmaktadır. Birinci bölümde ifade edildiği gibi, partilerin üyeleriyle olan bağ zayıflamakta ve partilerin üye sayılarında düşüş yaşanmaktadır.¹²¹

¹¹⁹ Tanju Tosun, Gülgün Erdoğan Tosun, **Türkiye’de Siyasal Parti Üyeliği ve Katılım** (İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2010), 5.

¹²⁰ Duverger, **age.** 106-115; Angelo Panebianco, “**Political Parties: Organization and Power**” der. Susan Berger, Albert O. Hirschman, Charles S. Maier, (New York: Cambridge: 1988): 25.

¹²¹ Susan E. Scarrow, “Parties Without Members?: Party Organization in a Changing Electoral Environment”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg (New York: Oxford University Press, 2009): 82.

Buna göre, Duverger'in vurguladığı üye yoğunluklu partilerden, düşük üye yoğunluklu partilere gelişim yaşandığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla, parti üyeliğinde yaşanan gelişim süreçleri incelenmelidir. Buna göre, üyeliklerde azalma olup olmadığı görülecektir. Üyeliğin gelişim süreçlerini incelemek için, parti üyeliğini hesaplayan, üç yöntem karşımıza çıkmaktadır.¹²² Birincisi, partilerin üyelerini salt sayı olarak ifade ederken ikincisi, partinin üye sayısını alınan oylara göre hesaplamaktadır. Üçüncüsü ise, parti üyeliğini toplam seçmen sayısından ele almaktadır.¹²³ Hesaplama yöntemlerinin tercihi, partilerin büyüklüğünü göstermek adına farklı olmaktadır. Eğer amaç, partilerin yurttaşların katılımı için ne kadar alan yarattığını değerlendirmek ise, parti üyeliğini toplam seçmen sayısı bakımından değerlendirmek daha uygundur.¹²⁴

Siyasi partilerde üyelik üzerine çalışmalar, genel olarak üyelerin profili ve partiye katılım nedenleri üzerine yoğunlaşmaktadır.¹²⁵ Bu çalışmada, siyasi partiler ile üyeler arasında ilişki çift yönlü olarak incelenmektedir. Lisa Young, bu incelemeyi partilerin üyesiz olamayacağı vurgusuyla başlatmaktadır. İlk olarak, "Partiler, üyeleri istiyor mu?" sorusunu yöneltmektedir. Bu soruyu, biri olumlu diğeri olumsuz iki şekilde açıklamaktadır.

Birincisi, son dönemlerde yapılan çalışmalara göre siyasi partilerin liderleri ve ilgili yönetim ofisleri, karmaşıkleşan seçim kampanyalarını yürütmektedir. Bu ise, kapı kapı dolaşmanın önemini azalmaktadır. Medya iletişim araçlarında yer alan reklamların, sosyal medyanın, internetin ve televizyon rolü, partilerin iletişim alanında yenilik yaratmıştır. Bu gelişmelerden sonra siyasi partilerin yöneticileri, üyelerin yoğun katılımının partinin esnekliğini ve etkinliğini azaltacağını düşünmektedir. Onun için, alanında uzman kişilerin desteği, üyelerin desteğinden öncelikli olarak tercih edilmektedir. Bu amaçla, adaylar ve partiler, geçici süreliğine kampanyaları için çalışacak kişileri işe almaktadır. Az ancak profesyonel kişilerce, geniş kitlelere ulaşabilmenin yolları takip edilmektedir.

¹²² Scarrow, **age**, 86.

¹²³ Richard S. Katz, Peter Mair, **Party Organizations: a data handbook on party organizations in western democracies, 1960-1990** (Newbury Park, Calif: Sage Publications, 1992), 331.

¹²⁴ Tosun, **age**, 29.

¹²⁵ Knut Heidar, "Party Membership and Participation", **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty (London: Sage Publications, 2006): 301.

Diğer olumsuz durum ise, üyelerin parti içerisinde “hizipleşmeye” meyilli olmalarıdır. Üyelere yetki verilmesi ve üyeliğin genişletilmesi, parti içi çatışmaların körüklenmesine neden olmaktadır.

Olumlu yanları ise, profesyonelleşen kampanyalara ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelere rağmen, üyelerin toplum ile doğrudan kurduğu bağ sayesinde meşruiyetin yaratılmasıdır. Gönüllü iş gücü olan üyeler, parti politikalarının yayılmasını sağlamaktadır. Bir diğer katkıları ise, üyelerin partilere finansal destek sağlamalarıdır.¹²⁶

Madalyonun bir diğer yüzü ise, üyelerin siyasi partiler ile kurdukları ilişkidir. Katz, bu ilişkiyi; insanların partilere üye olma nedenlerine göre açıklamaktadır.

İlk olarak, siyasi parti üyeleriyle yapılan incelemelerde, üyelerin siyasi kariyer hedeflediği görülmektedir. Üyeler, seçilmiş temsilciler ya da mevcut temsilcilerin danışmanı olmayı istemektedir. İkincisi, üyelerin partilerden patronaj beklentileridir. Üyeler, devletin gerekli yerlerinde ya da özel sektörde, partiyi kullanarak iş bulabilmeyi hedeflemektedir. Üçüncüsü, üyeler, rasyonel seçim tercihi modeline göre, ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri, kazanan partileri tercih etmektedir.

Dördüncüsü, üyelerin “rasyonel sosyal tercihi (*social rational choice*)” modelidir. Buna göre üyeler, dayanışma beklentisiyle hareket ettikleri için aynı konumda olan kişilerin olduğu partileri tercih etmektedir. Beşincisi, insanların dünya görüşlerini, politik vizyonlarını, sosyal kimliğini açıklama arzularıdır. Araçsal bir anlayıştan uzak, düşüncelerini açıklamak isteyen üyelerdir. Bunlar, ideolojik düzeyde, sosyal sınıflara dayanan üyelik profili olarak açıklanmaktadır.¹²⁷

Siyasi partilerin üyeleri ile ilgili çalışmalar son yirmi yılda büyük artış göstermektedir. Siyasi partilerin organizasyonel çeşitliliği ile partililerin tutum ve davranışları teorik düzeyde tartışılmaktadır. Ancak, ampirik olarak nadir bir şekilde test edilmektedir.

¹²⁶ Lisa Young, “Party Members and Intra- Party Democracy”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P.Cross, Richard S. Katz (Oxford: Oxford University Press, 2013): 70.

¹²⁷ Richard S. Katz, “Should We Believe that Improved Intra-Party Democracy Would Arrest Party Decline?”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P.Cross, Richard S. Katz, (Oxford: Oxford University Press, 2013): 52.

Güncel tartışmalar, siyasi parti üyelerince parti içi güç ilişkilerinin nasıl algılandığı; üyelerin partinin yönetim tarzından memnun olup olmadığı; partinin organizasyon yapısının ve kurallarının nasıl işlediğini incelemektedir. Aynı zamanda, üyelerin tutum ve davranışlarının neler olduğu, üyelerin partide kalış ve ayrılış nedenleri siyasi partiler için yeni çalışma alanlarını oluşturmaktadır.¹²⁸

3.2.2. Parti İçi Demokraside Adayların Belirlenmesi

Aday belirleme, siyasi partilerin en önemli fonksiyonudur. Aday belirleme süreçleri (ABS), siyasi partileri diğer organizasyonlardan farklı kılan unsurdur.¹²⁹ Schattschneider, aday belirlemeyi, siyasi partilerin en önemli aktivitesi olarak nitelendirmiştir. Öyle ki, bir partinin adayını belirleyemediğinde o partinin yok olacağını iddia etmektedir.

Rush'tan aktaran Bonnie N. Field, aday belirlemenin seçimlerle eş değer olduğunu vurgulamaktadır.¹³⁰ Peter Mair'in aktarımıyla Schattschneider, adaylık sürecinin içeriği partinin niteliğini yansıttığını söylemektedir. Bir diğer ifadeyle, adayları belirleyen, partinin de sahibi olduğu sonucuna varmaktadır.¹³¹

Adayların belirlenme biçimi, parti içi seçimlerde var olan katılımın ve demokratik pratiklerin göstergesidir. Genel olarak parti içerisinde, adaylığın karara bağlanması parti liderleri tarafından yapılmaktadır.¹³² Aday belirleme süreçleri, genellikle partilerin arka odalarında, politikanın saklı bahçelerinde yürütülmektedir. Aday belirleme yöntemi, partilerin iç işlerinde demokratik yönetilip yönetilmediğinin en önemli göstergesidir.¹³³

¹²⁸ Gulia Sandri, Anissa Amjahad, "Party Internal Discontent and Intra-Party Divisions" paper presented at **X National Conferences of the Spanish Political Science Association**, University of Murcia, Spain, 7-9 September 2011.

¹²⁹ Not: Aday Belirleme Süreçleri, ABS olarak kısaltılmıştır.

¹³⁰ Bonnie N. Field, Peter M. Siavelis, "Candidate Selection Procedures in Transitional Politics: a Research Note", **Party Politics**, 14.5 (September), 2008, 620-39.

¹³¹ Marco Alejandro Pérez-Mare, On the Economic Effects of Policy Responsiveness: The Role of Candidate Selection for General Elections" (Doktora Tezi, Claremont Graduate University California, 2012), 11.

¹³² *age*, 12.

¹³³ Michael Gallagher, Michael Marsh, **Candidate Selection in Comparative Perspective; the Secret Garden of Politics** (London: Sage Publications, 1988), 2.

Adaylık, modern demokrasilerde, parti içerisinde ki gücün dağılımını, yönetimin teminini ve partilerin üyeleri arasındaki ilişkiyi gösteren, esas olaydır.¹³⁴

Adaylık süreçleri, partiye bağlılığı attıran, yeni üyelerin partiye katılmasını teşvik eden, medyanın ilgisini uyandıran, seçimlerde topluma güven veren ve seçimlerde kazanmayı sağlayacak birinci aşamadır. Ancak birçok kez, aday belirlemede yaşanan tartışmalar, partinin toplum gözünde küçük düşmesine, alay konusu edilmesine, üyelerini yitirmesine ve en önemlisi, seçimleri kaybetmesine neden olmaktadır.¹³⁵ Adayların belirlenme süreci, parti içerisinde, seçim yarışları ile parti içi uyumun dengeli olmasını gerektirmektedir. Dengeli yürütülen süreçler; şeffaflığı, katılımın artmasını ve çatışmaların azalmasını sağlamaktadır.¹³⁶

David Epstein, yasal düzenlemeler olmasına rağmen, aday belirlemenin partilerin iç işlerini ilgilendiren bir durum olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla, aday seçimi, parti içine ait sorun olarak adlandırılmaktadır. Siyasi partilerin özel alanında gerçekleşen ve genellikle düzenlenemeyen bir alan olmaktadır.

Siyasi partiler, aday belirlemede oyunun kurallarını kendileri belirlemektedir. Aday belirleme yöntemlerinde standart bir uygulamadan söz edilememektedir.¹³⁷ Yöntemlerin çeşitliliği teorik düzeyde iki şekilde incelenmektedir. Birincisi, politikacıların bireysel değerlerinden yola çıkan incelemelerdir. Burada lider, karar alma süreçlerinde ve partinin seçmenler üzerindeki algısında belirleyici aktör konumundadır. Liderin demokrasi ile olan ilişkisi, parti içi demokrasinin düzeyini belirlemektedir. İkincisi, sıradan yurttaşların, siyasi parti üyelerinin açık ve şeffaf bir şekilde adaylarını ve liderlerini belirlediğini vurgulayan incelemelerdir.¹³⁸ Buna göre üyeler veya seçmenler, doğrudan süreçlere katılmaktadır.

¹³⁴ William Cross, "Candidate Nomination in Canada's Political Parties", **International Political Science Association** Panel, Fukuoka 1126, 2006 <http://paperroom.ipsa.org/papers/view/5470> [15.02.2014].

¹³⁵ Sefakor Ashiagbor, National Democrati Institute for International Affaires (NDI), "**Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives**"2008,

¹³⁶ **age**, 3.

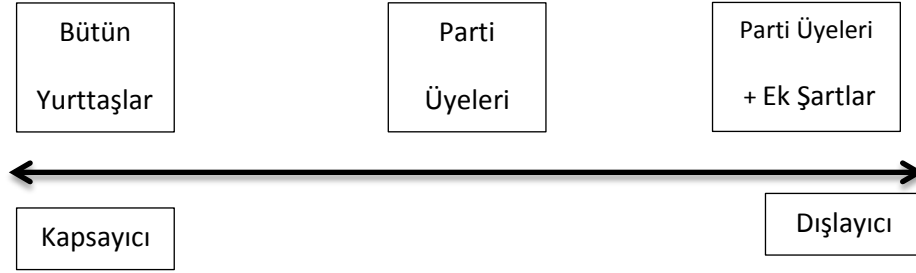
¹³⁷ Reuven Y. Hazan, Gideon Rahat, **Democracy within Parties; Candidate Selection Methods and Their Political Consequences** (New York: Oxford Press, 2010), 6.

¹³⁸ Maciej Hartlinski, "**Internal Party Democracy in Poland in tje context of party leadership**" ECPR General Conference in Bourdoux Workshop: Internal Party in New and in Established Democracies 4-7 September 2013.

Adaylığın belirlenme süreçleri, partiden partiye ülkeden ülkeye farklı özellikler taşımaktadır. Bu özellikler; katılımın genişliğine, süreçlerin merkeziyetçi ya da adem-i merkeziyetçi olmalarına göre değişiklik göstermektedir.¹³⁹

Hazan ve Rahat, “aday belirleme yöntemleri ve politik sonuçları” adlı çalışmada, siyasi partilerde aday belirleme yöntemlerini adaylık, parti içi seçimlerdeki seçmenlik, merkeziyetçilik derecesi ve son olarak oylama ile atama sistemlerine bakarak, dört başlık altında incelemektedir.

Adaylık: Siyasi partinin adaylığı için kim(ler) seçilecektir? Siyasi partide aday olmak için ne gibi kriterler aranmaktadır? Adayların bu kriterler üzerinde etkileri nelerdir? Hazan’ın yönelttiği bu sorular soruları, siyasi partideki karar alma ve aday belirleme süreçlerinde dışlayıcı olup olmadığını göstermektedir.

Şekil 7: Adaylığın katılım derecesi ¹⁴⁰

Bir siyasi partide adaylığın kapsayıcı mı, dışlayıcı mı olduğunu, o siyasi partinin kendi şartları ile siyasal sistemin yasal şartları belirlemektedir. Partiyeye özgü şartları, ikametgah, üyelik kriteri, yaş, finansal ödeme, partiye ideolojik olarak bağlılık, partinin faaliyetlerine katılma olarak tanımlayabiliriz. Siyasal sistemin belirlediği şartlar ise, dünyada farklılık göstermekle birlikte anayasalarda, seçim kanunlarında ve siyasi parti yasalarında belirtilmektedir.¹⁴¹ Bu çalışmada, devletin yasal şartlarının önemli ve belirleyici olduğu kabul edilmekle birlikte, çalışmanın esas niteliği gereği, parti içi adaylık şartları incelenecektir.

139 Julie Ballington, **Strengthenin Internal Political Party Democracy: Candidate Recruitment from a Gender Perspective**, EISA/ NIMD Workop: How to Strenghten Internal Party Democracy?, at the World Movement for Democracy: Third Assembly, Durban South Africa, 2 February 2004.

140 Reuven Y. Hazan, Gideon Rahat, **Democracy within Parties; Candidate Selection Methods and Their Political Consequences** (New York: Oxford Press, 2010), 21.

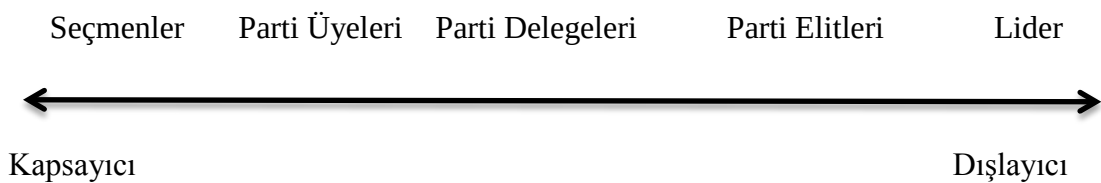
141 Ashiagbor, age, 14.

Burada vurgulanması gereken en önemli husus, partilerin adaylık kriterleri içerisinde bağlılık-sadakət-iyi bir karaktere sahip olmak gibi belirsiz ifadelerin var olup olmadığıdır.¹⁴²

Parti İçi Seçimlerdeki Seçmenler: Adaylık kriterlerinden sonra gelen ikinci önemli adım, adayların kimler tarafından seçileceğidir. Siyasi partilerden ve özellikle aday belirlemeden bahsediyorsak; parti içi seçmenler, genel ya da yerel seçimlerde partinin adaylarını belirleyen kişi ve gruplar olarak tanımlanabilir.¹⁴³

Maurice Duverger bu durumu ikili temsil olarak açıklamaktadır. Adayların, halk tarafından seçilmeden önce, partileri tarafından seçildiğini vurgulamaktadır.¹⁴⁴

Reuven Y. Hazan ve Gideon Rahat, parti içi seçmenleri beşli grupta toplamaktadır. Bu gruplamayı, kapsayıcı olandan dışlayıcı olana göre sınıflandırmıştır. (Seçmenler- Parti Üyeleri- Parti Delegeleri- Partinin Elitleri- Parti Lideri)

Şekil 8: Parti içi seçmenlerin katılım dereceleri

Merkeziyetçilik Derecesi: Siyasi partilerin aday belirleme yöntemleri içerisinde, partinin merkeziyetçilik derecesinin göstergesidir. Ranney, siyasi partinin aday belirleme süreçlerinde ki merkeziyetçilik derecesini, katılımcı olup olmasına göre açıklamaktadır. Ona göre, merkeze dayalı aday belirleme yöntemi, genellikle en fazla dışlayıcı olan yöntem olarak kabul edilmiştir.¹⁴⁵

Parti içerisinde ademi merkezîyetçilik iki anlama sahiptir. Birincisi, bölgesel ve yerel düzeyde temsilcilerini seçebilmesidir. Parti içindeki güç dağılımını, merkezden yerele doğru genişletmektedir.

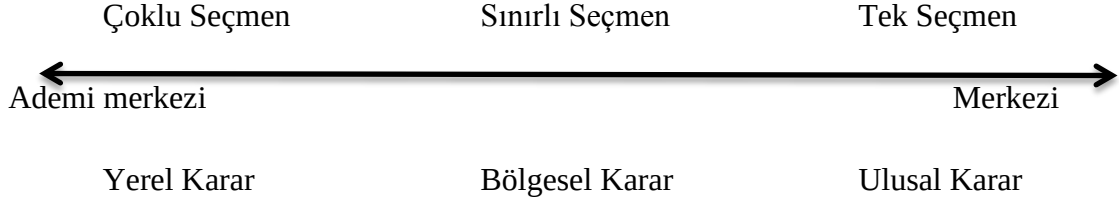
¹⁴² Hazan, **age**, 30.

¹⁴³ **age, 33.**

¹⁴⁴ Maurice Duverger, **Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State** (London: Methuen, 1967), 353.

¹⁴⁵ Hazan, **age**, 57.

Katılımın kalitesini arttıran bir uygulamadır. Seçmenler ile temsilcilerin bir araya geldiği ortam yaratılmaktadır. Maalesef, bu durum her zaman demokratik katılım ile sonuçlanmamaktadır. Partinin yerel organlarının yetkilendirildiği durumlarda, yerel oligarşik grupların dışlayıcı etkisi görülmektedir.¹⁴⁶

Şekil 9: Adaylığı belirleyen parti içi karar mercileri ile merkeziyet derecesi ¹⁴⁷

Atama ve Oylama Sistemi: Siyasi partiler adaylarını belirlerken genelde üç farklı yöntem kullanmaktadır. Bunlardan birincisi, oylama sistemidir. Oylama sistemi; birden fazla adayın, partinin adayları arasından, hangi pozisyonda olacağının belirlendiği aday seçme yöntemidir. Bununla birlikte, oya dayalı seçim yöntemi her zaman seçimlerin sonuçlarıyla netleşmemektedir. Bunun için iki unsurun açıklanması gerekmektedir.

Adayların oylanması nihai olarak adayları belirleyecek midir?

Oyların sonuçları, adayların meşruluğu ve gücünü gösteren veri olarak mı değerlendirilecektir? Yukarıdaki iki unsurun netleşmesi, parti içerisinde oylama sisteminin mi atama sisteminin mi geçerli olduğunu bizlere ifade edecektir.

İkincisi atama yöntemi, aday belirleme sürecinde gücün, karar alma mekanizmasının tek bir elde toplanmasını ifade etmektedir. Bununla birlikte, aday belirleme komisyonlarının tam anlamıyla oligarşik olduğu söylenmemektedir. İlgili komisyonlar, parti içerisinde farklı grupların bir arada olduğu yerlerdir. Dolayısıyla aday belirleme süreçleri, birbirlerinin uyumuyla gerçekleşmektedir. Buna rağmen, atama sistemi, gücün belirli yerlerde toplanması dolayısıyla demokratik yöntem değildir.

¹⁴⁶ Reuven Y. Hazan, Gideon Rahat, "Which Candidate Selection Method is More Democratic?", **CSD Working Papers Center for the Study of Democracy**, UC IRVINE, 30.01.2008

¹⁴⁷ Hazan, **age**, 65.

Özetle, oylama sistemi ya da parti içi seçimler, atama yönteminden daha demokratik olarak algılanmaktadır. Parti içerisinde katılımı arttırmaktadır. Ancak, parti içi seçimlerde yaşanan rekabet, parti içerisinde çatışmaları arttırmakta ve partinin uyumunu bozmaktadır. Atama yöntemi ise, partinin iç işlerinde daha sakin süreçlerin geçmesini sağlamaktadır. Ancak, atama yönteminin meşruluğu düşük düzeyde kaldığında, parti içinde alınan kararın kabul edilmesini, uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Sonuç itibarıyla, parti içerisinde çatışmalara ve ayrılmalara neden olmaktadır.¹⁴⁸

Aday belirleme yöntemleri içerisinde, atama ve oylama sistemi, parti içerisinde katılımın, demokratik mekanizmaların işleyişi için dengeli bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Her iki yöntemi tercih eden partiler olmakla birlikte, bu iki yöntemin kendine özgü politik sonuçları söz konusudur. Bu politik sonuçlar, katılım, temsil, sorumluluk üzerinden incelenebilir. Çalışmanın kapsamının dışına çıkmamak için, bu konulara değinilmeyecektir.

Aday belirlemenin süreçleri ve niteliği yukarıda ifade edildiği şekliyle, partilerin aday seçim yöntemleri, toplumun denetiminde ve bilgisinde uzakta gerçekleşmektedir. Adaylık süreçleri, partiler ve ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Hükümet biçimleri, seçim sistemleri, politik kültür ve partilerin yapıları parti içi aday belirleme süreçlerini etkilemektedir.¹⁴⁹ Bu çalışmada, parti içi aday belirleme süreçleri teorik düzeyde ele alınmıştır. Şüphesiz diğer değişkenler, bu konuyu yakından ilgilendirmektedir. Aday belirleme yöntemleri ile diğer değişkenlerin ilişkisi, yeni akademik çalışma alanlarını araştırmacılar için oluşturmaktadır.

3.2.3. Parti İçi Demokraside Karar Alma Süreçleri

Siyasi partilerde, politik karar alma süreçleri oldukça karışık ve belirsizdir. Bu süreçler, belirli konuların taslak haline getirilip, ardından kabul edilmesiyle siyasi partiler tarafından uygulanmaktadır. Partinin gündemini oluşturan konular, partinin lideri, resmi organları, diğer birimleri ve üyeleri tarafından nasıl ele alınmaktadır?

¹⁴⁸ Hazan, **age**, 85.

¹⁴⁹ Paul G. Lewis, "Party States and State Parties", **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty (London: Sage Publications, 2006): 474.

Partiyi oluşturan bütün paydaşlar, partinin politika yapma süreçlerine nasıl katkı sağlamaktadır?¹⁵⁰ Sıdjanski, Karar alma süreçlerini, iki soruyla incelemektedir. Birincisi, Karar alma süreçlerine kimler katılmakta ve kararları kimler almaktadır? İkincisi, karar alma süreçlerine katılanlar nasıl ve kimler tarafından seçilmektedir?¹⁵¹

Parti içi demokraside karar alma süreçleri, iki kriter üzerinden ele alınmaktadır. Bunlardan biri partinin katılım düzeyidir. Diğer partinin merkezîyet seviyesidir. Bu iki özelliğin derecesine göre partinin demokratik olup olmadığı değerlendirilmektedir. Karar alma süreçlerinde, katılımcı ve ademi merkezîyetçi olan partilerin, parti içi demokrasiyi daha fazla sağladıkları iddia edilmektedir.¹⁵²

150 National Democratic Institute, “Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Developing Party Policies”, 09.30.2013 <http://www.ndi.org/files/FINAL-Policy-Development-PDF-2.pdf> [05.01.2014].

151 Dusan Sidjanski, **Political Decision-Making Process: Studies in National, Comparative and International Politics** (Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company, 1973), 1.

152 Poguntke, **age**, 30.

Merkeziyet Derecesi	Avantajları	Dezavantajları
Parti Lideri ve Yönetimin Katılımı	• Liderin stratejisine göre politika oluşur, • Lidere maksimum esneklik ve uygulama imkânı sağlar. • Acil sorunlara, hızlı cevap verilebilir.	• Katılımı Düşük • Lider tarafından kötüye kullanılabilir • Üyeler ve Lider arasında iletişim bağı zayıf
Delegelerin Kongreleri Yoluyla Katılımı	• Lider ve yönetiminin delegeler iyi bir araya gelmesini sağlar. • Liderin seçimi, parti programı ve gündemi oluşturulur. • Katılım için ara mekanizma görevi görür. • Parti içerisinde yer alan, genç, kadın ve azınlık grupları temsil edilir.	• Kongrelerin organizasyonu ve lojistiğinin yüksek maliyeti • Delegelerin, üyeleri temsil etme kabiliyeti • İyi organize olan grupların, kongrede orantısız etkileri • Kongrenin gündeminin, hızla gelişen sorunlara cevap verememesi
Üyelerin Katılımı	• En yüksek Katılımı sağlar • Yeni üyeler ve yeni gelir sağlar • Üyelerin güncellenmesini sağlar	Üyelerin bir araya gelebilmesinin teknik zorluğu

Tablo 2: Karar alma Süreçlerinde Katılım ve Merkeziyet Derecesi¹⁵³

Yukarıdaki şekil siyasi partideki karar alma süreçlerinin yapılış biçimlerini ele almaktadır. Buna göre gerek merkezin gereksede üyelerin katılım düzeyi kendine özgü avantajları ve dezavantajları içerisinde barındırmaktadır.

¹⁵³ National Democratic Institute, “Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Developing Party Policies”, 09.30.2013.

3.2.4. Parti İçi Demokraside Finansman Durumu

Parti içi yarışlar, parti içerisinde ki güç ilişkilerini derinden etkilemektedir. Katılımcı parti içi demokrasinin yaygınlaştığı durumlarda, üyelerin ve destekçilerin partinin işlerine doğrudan katılabilme olanağı artmaktadır. Bu ise, parti ve partinin adayları için yeni maliyet alanları yaratmaktadır. Dolayısıyla, politik finansmanın rolü, parti içi demokrasi açısından sorunlu alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Scarrow bu durumu parti içi demokrasinin maliyeti olarak açıklamaktadır. Katılımcı parti içi demokrasi şekli, siyasi parti için pahalı bir uygulama olarak görülmektedir. Parti içi seçim süreçleri ve adayların kampanya maliyetleri önemli bir yük getirmektedir. İlk olarak, adayları seçecek olan üyelerin ya da delegelerin büyüklüğü süreçler için en önemli maliyet kalemidir. Parti içi seçimlerde adayların belirlenmesi adına uygulanacak yöntemler (gizli oyla seçim, açık oylama vs.), siyasi partilerin parti içi demokrasiyi uygularken karşılaştıkları finans yükleridir. Bununla birlikte, parti içi seçimlere, karar alma süreçlerine katılımı sağlayacak üyelerin, aidat ödemelerinin ve üye güncellemelerinin yapılabilmesi için profesyonel çalışan kadrolara ihtiyaç vardır. Üye bilgilerinin, sistemli ve düzenli toplanmaması durumlarında, parti içi seçimlerde, üyelerin bilgisine ulaşan liderler, gruplar, parti içi güç dengelerini değiştirebilmektedir. Bu ise, katılımcı parti içi demokrasiden uzaklaşılmasına neden olmaktadır.

Parti içi seçimlerin partilere ek maliyetler yüklediği kabul edilmektedir. Ancak bu süreçler aynı zamanda partiler için ek gelirlere sebep olmaktadır. Örneğin, parti içi seçimlere katılacak olan adayların, partide adaylık süreçlerine katılabilmesi için katılım ücreti ödemeleri gerekmektedir. Cross, bu ücretlerin yüksekliği, adaylık için caydırıcı olabileceğini vurgulamaktadır. Bunun için çeşitli uygulamalar önerilmektedir. Örneğin, 2011 yılında Fransız Sosyalist Partisi, başkanı adaylarının ön seçimlerde üyelerin seçimlere katılması için “en az 1 euro” ödenmesini zorunlu kılmıştır. Öyle ki, normal aidatlarını ödeyen üyeler bile, ön seçim zamanı, seçimlere katılmak, temsilcilerini belirlemek için bu ücreti ödemişlerdir.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Susan E. Scarrow, “Intra-Party Democracy and Party Finance”, ?, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz (Oxford: Oxford University Press, 2013), 151.

Parti içi yarışlarda kampanya süreçleri de, partinin finansmanı ile ilgili sorunları karşımıza çıkarmaktadır. Parti içi seçimlerin, meşruiyetinin artması ve kamuoyuna yansması için, adaylar kampanyalar düzenlemektedir. Bunlar, partinin üyeleri ile bir araya geleceği toplantıları düzenlemek, üyeleri telefonla aramak, internet ortamından iletişime geçmek gibi kampanyalardan oluşmaktadır. Dolayısıyla parti içi seçimlerin maliyeti önemli olmaktadır.¹⁵⁵

Sonuç olarak, parti finansman modeli, parti içi demokrasiyi kısıtlayan veya ona meydan okuyan süreçleri doğurmaktadır. Bu alanda ki çalışmalar, partilerin ve devletin, parti içi demokrasi düzenlemelerinden yoksun olduğunu vurgulamaktadır. Düzenlenmeyen bu alan sonucunda, partinin finansal maliyetini taşıyanların, parti içerisinde karar alma mekanizmalarına yön verdiği ileri sürülmektedir. Partilerin finansman kaynaklarını düzenlerken, siyasi partilerin iç işleyişini ve yapısını sınırlandırıcı, demokratik fonksiyonlarını engelleyici uygulamalardan kaçınılmalıdır.

¹⁵⁵ age, 162.

4. BÖLÜM: CHP'DE PARTİ İÇİ DEMOKRASİYİ BELİRLEYEN MEVZUATLAR

Bu bölümde, Cumhuriyet Halk Partisi'ni kurumsal olarak bağlayan yasal mevzuatlar incelenecektir. Bu mevzuatları ana hatlarıyla iki gruba ayırabiliriz. Birinci grupta tüm siyasi partileri bağlayan Anayasa ile Siyasi Partiler Kanunu yer almaktadır. İkinci grupta ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin tüzüğü ve yönetmelikleri yer almaktadır. İkinci bölümde çizilen teorik çerçeve gereğince, ilgili mevzuatlar, parti içi demokrasiyi gösteren üyelik, karar alma süreçleri ve aday belirme yöntemleri üzerinden incelenecektir.

4.1. Türkiye'de Parti İçi Demokrasinin Hukuksal Boyutu

Siyasi partileri politik yarışlarda (seçimlerde) motive eden unsur, seçimlere katılmaktan ziyade seçimleri kazanma isteğidir. Seçimleri kazanmak adına, siyasi partiler; programlarını, kampanyalarını, adaylarını hazırlayıp, rakipleriyle yarışmaktadır. Siyasal yarışmada (oyunda), partilerin karşısına iki farklı strateji çıkmaktadır. Birincisi, oyunu var olan kurallara göre oynamaktır. Diğeri ise, siyasal yarışmanın var olan kurallarını değiştirmektir.

İlk stratejide siyasi partiler, seçimleri kazanmak adına, etkili organizasyonlara sahip olmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte, seçimleri kazanabilecek adaylara, seçmenleri ikna edebilecek kampanyalara odaklanarak, halkın desteği istenmektedir. Bütün bu süreçte, siyasi partilerin stratejileri, programları, organizasyon yapıları hatta adaylarını belirleme biçimleri, var olan hukuksal metinlere göre sınırlanmaktadır.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Wolfgang Müller, "Parties and the Institutional Framework", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel (New York: Oxford University Press, 2002): 251.

Bu çalışmada, siyasi partileri sınırlayan, oyunun kurallarını çizen, hukuksal metinler incelenecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ifade edilen, parti içi demokrasi sorunsalı; 1982 Anayasası, 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 2839 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü ve ilgili yönetmeliklerinin, parti içi demokrasiyi ele alışları, karşılaştırmalı ve eleştirel bir bakışla analiz edilecektir.

4.2. Siyasi Partilerin Oyun Alanını Belirleyen Mevzuatlar

Türkiye’de siyasi partiler, hem 1961 hem de 1982 Anayasası’nda “demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları” olarak kabul edilmişlerdir. Her iki anayasa da siyasi partiler ile ilgili düzenlemelere yer vermektedir. Ancak ayrıntıları yasalara bırakmaktadır. Bu açıdan, 1965 yılında çıkarılan 648 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile 1983 yılında çıkarılan 2820 sayılı SPK, siyasi partiler hakkında düzenlemeleri yapan kanunlardır. Her iki kanunda da parti içi demokrasiyi sağlama yönünde düzenlemeler yer almakla birlikte, konuyla ilgili pek çok unsur, partilerin kendi tüzüklerine bırakılmıştır. Türkiye’de, parti içi demokrasi konusundaki anayasal ve yasal düzenlemeler, 1982 Anayasası ve 2820 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu uyarınca incelenecektir.¹⁵⁷

4.2.1. 1982 Anayasası ve Parti İçi Demokrasi

Milli Güvenlik Konseyi’nin 1981 yılında çıkardığı kanunla siyasal partiler kapatılmış, siyasal faaliyetleri yasaklanmış ve siyasal partiler gözetim ve denetim altına alınmışlardı.¹⁵⁸ 1982 Anayasası, siyasi partiler hakkında 1961 Anayasası’na göre ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. Parti içi demokrasi açısından aralarında önemli farklar yoktur. Her iki anayasa da, parti içi demokrasiyi partilerin iç işleyişi olarak kabul etmiş ve düzenlemelerini yasalara bırakmıştır. Munci Kapani, siyasi partilere olan güvensizliği yansıtan ve sosyal gerçeklerden uzak bir anlayışı ifade eden, siyasi partileri ayrıntılı bir şekilde kanunla düzenlenme fikrini eleştirmektedir.¹⁵⁹

¹⁵⁷ Rengül Ekizceleroğlu, “Türkiye’de Parti İçi Demokrasinin Hukuksal Boyutları” (Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), 34.

¹⁵⁸ Murat Yanık, **Parti İçi Demokrasi** (İstanbul: Beta Yayınları, 2002), 50.

¹⁵⁹ Munci Kapani, **Politika Bilimine Giriş** (Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995), 165.

Türk ise, siyasi partilere ait bir yasanın amacını ve düzenlemelerinin esas nedenini, parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek ve partilerin demokrasi dışına çıkmalarını engellemek olarak farklı bir açıdan ele almaktadır.¹⁶⁰ Anayasamızın 68. ve 69. maddeleri, partilerin yasal çerçevesini düzenlemekte ve bu hükümlere göre, siyasi partiler, demokratik hayatın vazgeçilmez unsurları, olarak kabul edilmektedir.¹⁶¹ Anayasamızın 68. maddesine göre, “Vatandaşlar, siyasi parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir.” İlgili madde, demokratik nitelikli ve kapsayıcı görünümlü olsa da maddenin devamı siyasi partilerin faaliyetlerini ve üyelerinin statüsünü sınırlayan hükümler içermektedir. Anayasanın 68/4 fıkrası siyasi partilerin politik yaşamda oynayacakları oyunun kurallarını, sınırlarını ve çerçevesini çizmektedir:

Siyasî partilerin tüzük ve programları ile eylemleri, Devletin bağımsızlığına, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, eşitlik ve hukuk devleti ilkelerine, millet egemenliğine, demokratik ve lâik Cumhuriyet ilkelerine aykırı olamaz; sınıf veya zümre diktatörlüğünü veya herhangi bir tür diktatörlüğü savunmayı ve yerleştirmeyi amaçlayamaz; suç işlenmesini teşvik edemez.¹⁶²

68. maddenin 5. Fıkrasına göre; “Hâkimler ve savcılar, Sayıştay dahil yüksek yargı organları mensupları, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri, yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri, Silahlı Kuvvetler mensupları ile yükseköğretim öncesi öğrencileri siyasî partilere üye olamazlar.” İfadesiyle, siyasi partilere herkesin üye olmayacağını belirtmektedir. Hemen ardından yükseköğretim elamanlarının partilere üyeliği kanunla düzenleneceğini, bu elamanların, merkez organları dışında partilerde görev almalarını engellemektedir. Yükseköğretim elamanlarının uyacakları esasları ilgili kanunlar ile alanı belirlenmiştir.¹⁶³ Maddenin son fıkrası ise, “Devlet, yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapar” ifadesiyle partilerin, devlet eliyle desteklenmesini kabul etmektedir. Ancak partilere yapılacak yardımlar ve üyelerden alınacak aidatların ve bağışların esasları kanunla düzenleneceğini belirtmektedir.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Türk H. Sami, **Siyasi Partiler Yasası TUSİAD Demokratik Standartların Yükseltilmesi Paketi Tartışma Toplantıları Dizisi** (İstanbul: Tüsiad Yayınları, 1. Baskı, 1979), 71.

¹⁶¹ Yanık, **age**, 43.

¹⁶² **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, 68.

¹⁶³ **age**, 68

¹⁶⁴ **age**, 68

Anayasamızın 69. maddesi ise, siyasi partilerin uyacakları esasları düzenlemektedir. Buna göre, siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur ifadesi bulunmaktadır. Demokratik ilkelere uygun olma ifadesi, hem demokratik sistemi kullanan partiler hem de partilerin iç işleyişleri için referans niteliğini taşımaktadır. Ancak, Anayasanın 68/4. Fıkrasında partilerin kapatılma nedenleri belirtilmektedir.

Buna göre, bir siyasî partinin tüzüğü ve programının 68. maddenin dördüncü fıkrası hükümlerine aykırı bulunması halinde temelli kapatma kararı, Anayasa Mahkemesince verilebilir. Burada altı çizilmesi gereken husus, siyasi partilerin parti içi demokrasiye aykırı işlemleri nedeniyle, cezai yaptırımlarından söz edilmemesidir.¹⁶⁵

Özetle, 1982 Anayasası, usul ve esasları itibariyle anti demokratik uygulamaların sonucunda politik hayatımızda yer almaktadır. Siyasi partilerin programlarını ve faaliyetlerini, finansal yardımlarını ve üyelerin statülerini yasaklar ve sınırlandırıcı anlayış ile belirlemektedir. Dolayısıyla, usul ve esastan demokratik niteliklerden yoksun olması nedeniyle parti dışı ve parti içerisinde demokrasiyi hakim kılacak anlayıştan uzak bir görünüme sahiptir.

4.2.2. Siyasi Partiler Kanunu ve Parti İçi Demokrasi

2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu, 24 Nisan 1983 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. 1961 Anayasası'nın ve onun döneminde çıkarılan 648 sayılı SPK ile 1982 Anayasası ve onun döneminde çıkarılan 2820 sayılı SPK, kıyaslandığında, bir önceki siyasi partiler kanunun daha özgürlükçü ve daha demokratik olduğu kabul edilmektedir.¹⁶⁶ Bu bölümde 648 sayılı kanun ile 2820 sayılı kanunu karşılaştırmalı şekilde incelenecektir. Bu karşılaştırma dört farklılık üzerinden açıklanacaktır. Birincisi, 648 Sayılı SPK 5. Maddesinde, “Siyasi partilerin teşkilatları düzenlenmekte, 2820 sayılı SPK’den farklı olarak, “köy ve mahalle görevlileri ile yardımcı kuruluşların partilerin teşkilat birimlerinden sayıldığı görülmektedir.

¹⁶⁵ **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, 1982, 69; Ekizceleroğlu, **age**, 157.

¹⁶⁶ Yanık, **age**, 50. Örneğin, Yanık bu durumu şu örnekle açıklamaktadır: 1961 Anayasası’nda “siyasi partiler serbestçe faaliyette bulunurlar ifadesinin 1982 Anayasasında, siyasi partilerin kanun ve anayasa hükümleri içerisinde faaliyette bulunabileceği” ifade etmektedir. Dolayısıyla, 1980 Anayasası ve kanunları anti demokratik uygulamalarını özellikle 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunda açıkça göstermektedir.

2820 sayılı SPK ise partilerin örgüt yapılarını “merkez organları ile il, ilçe ve belde teşkilatlarından; TBMM meclis grubu ile il genel meclisi ve belediye meclisi gruplarından ibaret görmektedir. Ek olarak, parti tüzüklerinde kadın-gençlik vb. yan kuruluşlar ile yabancı temsilciliklerin kurulmasına izin vermektedir. Görüldüğü gibi, 2820 sayılı SPK, partilerin yerele, tabana olan örgütlenmesini kısıtlayıcı nitelik taşıyarak, merkezi organların yönetimine ağırlık vermektedir. İkincisi, liderlerin seçim sürecidir. 648 sayılı SPK “Genel Başkan” seçimlerini partilerin tüzüklerine bırakırken, 2820 sayılı SPK ise, parti genel başkanı seçimlerini tüzüklere bırakmadan ayrıntılı bir şekilde düzenlemektedir. Genel Başkan seçiminin kanun yoluyla düzenlenmesi, merkez organların oligarşik eğilimlerini kısıtlayacak olması nedeniyle olumlu bir gelişmedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, 2820 sayılı SPK, parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek amacıyla bu kararı aldığını söylemek iddialı bir yaklaşım olacaktır. Üçüncüsü, hem 628 sayılı hem de 2820 sayılı SPK’da “parti içi demokrasi” güvence altına alacak hükümler bulunmamaktadır. Parti içi çalışmalarda, demokrasiye uygun hareket edilmesi gerektiği, aksi takdirde partilerin ve yönetim kademelerinin yaptırımlara maruz kalacağına söz edilmemektedir. Bu durum, parti içi demokrasiyi, hukuksal anlamda boşluğa itmekte ve anti demokratik uygulamaların yasal kaynağını oluşturmaktadır.

Dördüncüsü, “Aday Belirleme Yöntemleri” 648 sayılı SPK’da “siyasi partiler TBMM üyeliği için (milletvekili seçimi) gösterecekleri adayları, her seçim çevresinde, parti seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan bütün parti üyelerinin katılabilecekleri ön seçimle tespit ederler (Md.29). Önseçimi düzenleyen bu hükümlerin ardından, il yoklaması ve merkez yoklaması ile ilgili hükümlere yer verilmektedir. Oysa günümüzde, partiler adayların tespiti konusunda uygulanacak yöntemleri seçmekte serbesttirler. Günümüzde, partiler merkez yoklaması yöntemini tercih ederek, lider sultanı, partiler içerisinde hâkim olmaktadır. Böylelikle parti içi demokrasinin gelişimi engellenmektedir.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Ekizceleroğlu, a. g. e, 160. ; Siyasi Partiler Kanunu (2820), **Resmî Gazete**, [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf&mai](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf)
[n=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf](http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf) [01.03.2014].

Parti içi demokrasi, en özlü anlamıyla, parti içerisinde demokrasinin var olmasıdır. Parti yönetiminin, parti üyelerinin demokratik haklarını sağlaması, parti içi rekabetin eşit koşullarla yürütülmesi, kongrelerin tarafsız ve eşitlik içerisinde gerçekleşmesi, partinin karar ve aday belirleme süreçlerine üyelerin maksimum katılım sağlanması gibi unsurlar parti içi demokrasinin esas unsurlarıdır.¹⁶⁸

4.2.2.1. Siyasi Partiler Kanunu’na Göre Üyelik ve Örgütlenme

Siyasi Partiler Kanunun 11. maddesine göre, on sekiz yaşını doldurmuş, medeni ve siyasi hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan her Türk vatandaşı bir siyasi partiye üye olabilir. Anayasamızda yukarıda belirtilen sınırlamalara aynen yer verilmiştir. Bu sınırlamalara göre, üyeliğinde engel olmayan herkes, partilerin tüzüklerinde belirtilen şartlara uygun olduğu ölçüde partilere üyelikleri kabul edilmektedir. Bu maddeden referans alan CHP tüzüğünün üyelik ile ilgili hükümleri bir sonraki bölümde incelenecektir.

Parti içi demokrasi açısından vurgulanması gereken husus, SPK’nın 42. Maddesinde ifade edilen, siyasi partilerin ilçe teşkilatları ve kendi çevrelerindeki üyelerini muntazam kayıt ve sıra numarası ve partiye giriş çıkış tarihleri ve üye hakkında diğer bilgileri ihtiva eden üye kayıt defterleridir. Üye kayıt defterleri, ilçe seçim kurulu başkanının denetimi altındadır. Defterler, altı ayda bir başkan tarafından incelenerek, kayıtların usule uygun tutulup tutulmadığı bir tutanakla tespit edilmektedir.¹⁶⁹

Parti içi demokrasinin yapısal sorunlarından biri de düzenli ve şeffaf bir parti üyeliği sistemimizin olmamasıdır. Aslında parti üyeliği sisteminin yozlaşmasının sebebi, partilerdeki oligarşik güçlerin parti örgütü üzerindeki egemenliklerini koruma ve devam ettirme düşünceleridir. Bu nedenle, önseçimlerden önce, parti üyelerinin kayıtları ya silinmekte ya da değiştirilmektedir.

¹⁶⁸ Erdem Tarhan, Kabasakal Mehmet, Gençkaya Ö.Faruk, **Siyasi Partilerde Reform**, Koordinatör: Ali Çarkoğlu, (İstanbul: Tesev Yayınları 13, 2000): 35.

¹⁶⁹ Siyasi Partiler Kanunu (2820 S. K), **Resmî Gazete**, 18027 (Nisan 1984): 11, 12, 42. <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf> [01.03.2014].

Eşit ve adil bir parti yarışında, tarafların ulaşabileceği şekilde paylaşılmamaktadır. Dolayısıyla, kanun “naylon üye” yazımlarını engel olabilecek bir düzenleme içermemektedir. Nitekim kayıtlar sadece “usul” yönünden incelenmektedir.¹⁷⁰ 2013 yılında, siyasi partilerin üyeliklerinde kayıt altına alınma usulünde önemli bir değişiklik önerisi getirilmiştir.

Buna göre siyasi partiler tarafından bir kişi ilk defa üye kayıt edilirken kişinin daha önce bir partiye üye olup olmadığına ya da aynı partinin başka bir teşkilatına üye bulunup bulunmadığı kontrol edilir.

Eğer siyasi parti üyesi olmasına engel bir durumu yoksa ayrıntılı bir üye kayıt formu düzenlenerek kişiye referans olan partililer, kaydı yapan parti görevlisi ile üye adayı tarafından birlikte imzalanarak başvuru kabul edilir. Partiye giriş işlemlerini gösteren üyelik beyannamelerinin birer örneği ilçeye ve il teşkilatlarında, alfabetik sıra esasına göre tasnif edilmiş olarak ayrı bir dosya da saklanır.¹⁷¹

Bu kanunun gerekçesi olarak, siyasi partilere sahte üye kayıtlarının önüne geçilmesi, bu kayıtları yapanların tespit edilmesi ve siyasi partilerde üye kayıt defterlerinin işlenmesi sırasında yaşanan sorunları göz önüne alarak, bütün siyasi partilerin görebileceği bir sistem öngörülmektedir.¹⁷²

Bu değişiklik bizlere göstermektedir ki, bu güne kadar siyasi parti üyelikleri, demokratik esaslardan uzak, parti yönetimlerinin keyfi uygulamalarına bırakılmıştır. Sonuç itibarıyla, siyasi partilere olan güven, meşruiyet ve demokratik temsil süreçlerinin eksikliği, siyasi partilerin üyelik sistemindeki çarpıklık neticesiyle bugünlere gelmiştir.

2820 sayılı SPK’da partilerin örgütlenme biçimleri ise, genel merkez, il ve ilçe ve belde teşkilatları ile TBMM grubu, il genel ve belediye meclis gruplarına göre tanımlanmıştır.

¹⁷⁰ Tolga Cenk Türk, “Parti İçi Demokrasi: CHP, MHP ve AK Parti” (Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 60.

¹⁷¹ Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, “1657 Sayılı Kanun Teklifi” (51047475/1657; Tarih 26 Kasım 2013): 2. http://www.yargitaycb.gov.tr/belgeler/site/documents/sp_tasarimetni.pdf [05.03.2014]

¹⁷² **age**, 4.

Bu yapının dışında farklı bir örgütlenme yasaklanmaktadır. Dolayısıyla, Türk siyasal partilerinin örgüt yapıları biçimsel olarak birbirinin kopyası görünümündedir. Bu nedenle çoğulcu bir örgütlenmeye gitmek ve parti içi demokrasiyi gerçekleştirmek kolay değildir. Partilerin merkez ve örgüt ilişkisi, merkezden yürütülen bir anlayışla idare edilmektedir. Bu gerekçeyle partilerin, toplumla ilişkisi kesilmiş, üyelik sisteminin var olan düzensizlik nedeniyle de, partiler delege sistemi içerisinde merkezden belirlenen ve masa başında yürütülen karar alma ve aday belirleme süreçleri görülmektedir.¹⁷³

Parti yöneticilerinin göreve gelme süreçleri parti içi demokrasi açısından en önemli unsurdur. İlk olarak, genel merkez, partilerin en yüksek organı olan büyük kongre (kurultay) tarafından belirlenmektedir. Kongrede, genel başkan ve diğer icra organları belirlenmektedir. Genel başkan, kongre tarafından gizli ve üye tam sayısının salt çoğunluğunun katılımıyla seçilmektedir. Genel başkan, siyasi partileri temsil eden ve karar mekanizmalarındaki en önemli figürdür. İl ve ilçe teşkilatları ise, il/ilçe kongreleri, başkanı ve icra kurullarından oluşmaktadır.

2820 sayılı kanun, ayrıntılı bir şekilde organları ve seçim süreçlerini ele almaktadır. Burada altı çizilmesi gereken husus, gerek genel merkez teşkilatı gerekse il ve ilçe teşkilatlarının seçim süreçleri, delegeler yoluyla gerçekleşmektedir.

Parti içi demokrasi açısından önemli olan husus, delegelerin belirlenme biçimleridir. Siyasi partiler kanunu bu konuda, parti içi demokrasinin uygulanmasını sağlayacak niteliklerden uzaktır.¹⁷⁴

¹⁷³ Suavi Tuncay, **Parti İçi Demokrasi ve Türkiye** (Ankara: Gündoğan Yayınları,1996), 167.

¹⁷⁴ Siyasi Partiler Kanunu (2820 S. K), **Resmi Gazete**, 18027 (Nisan 1984): 15, 20.

4.2.2.2. Siyasi Partiler Kanunu'na Göre Aday Belirleme Süreçleri

SPK'nın 37. Maddesine göre, siyasi partiler, milletvekilliği genel veya ara seçimlerinde adaylık için müracaat eden ve adaylığı uygun bulunanlar arasından, adayların tespitini; serbest, eşit, gizli oy açık tasnif esasları çerçevesinde, tüzüklerinde belirleyecekleri usul ve esaslardan herhangi biri veya birkaçı ile yapabilirler.¹⁷⁵

SPK, aday tespit yönetimini parti tüzüklerine bırakmakta ve siyasi partilerin aday belirleme yöntemlerini kendilerinin belirlemesine olanak vermektedir. Eğer parti, önseçim ile aday tespiti yöntemini seçerse, bu seçim, parti üyeleri ya da seçilmiş delegelerce yapılmakta, dolayısıyla parti içi demokrasi sağlanmaktadır. Ancak Türkiye'de bu yöntemin pek tercih edilmediği ve aday tespitinin genellikle merkez teşkilatı organları tarafından yapıldığı görülmektedir.¹⁷⁶ Bu organlar ise, parti liderlerinin hâkimiyeti olduğundan, adayların tespiti, liderlerce yapılmaktadır. Dolayısıyla parti içi demokrasi, yok olmakta ve parti başkanına bağlı temsilciler seçilmektedir.¹⁷⁷

Ergun Özbudun bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir: Günümüzde Türkiye'deki siyasi partiler, adaylarını ya merkez organlarınca, ya da seçim çevresi örgütü delegelerinin katıldığı yoklamalar yoluyla belirlemektedirler. Bu yöntemlerden her ikisinin de aday belirlemede oligarşik bir denetimi içerdiği kuşkusuzdur ve her ikisi de çoğu zaman haklı şikâyetlere konu olmaktadır.¹⁷⁸ Ancak mevcut yöntemleri eleştirenlerin genellikle önerdikleri bütün kayıtlı üyelerin katılacakları önseçim yöntemi de, her derde deva gibi görülmemelidir. Aday belirleme sürecine katılanların sayısı, sistemin demokratiklik derecesi arasında zorunlu bir doğru orantı kurulamaz. Daha doğrusu, böyle bir görüş, çok mekanik bir demokrasi anlayışını yansıtır. Tüm üyelerin katılacakları bir ön-seçimin gerçekten demokratik bir anlam taşıması, ancak Avrupa'daki anlamında bir kitle partisi modeli içinde mümkündür.

¹⁷⁵ Siyasi Partiler Kanunu (2820 S. K), **Resmî Gazete**, 18027 (Nisan 1984): 37.

¹⁷⁶ Tuncay, **age**, 205-220.

¹⁷⁷ Ergun Özbudun, "The Institutional Decline of Parties in Turkey", **Political Parties and Democracy**, Ed. Larry Diamond (Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2001): 247.

¹⁷⁸ Ergun Özbudun, "Siyasi Partilerin Hukukça Düzenlenmesi İhtiyacı ve Örgütlenme Sorunları", **Siyasi Partiler ve Demokrasi**, (Ankara: Tesav Yayınları, 1995)
<http://www.ekitapyayin.com/id/070/siyasi1-1sunus.htm> [06.04.2014].

Bilindiği gibi bu modelde üye yazımı, üye kayıtlarının düzenli olarak tutulması, üyelerin aidatlarını düzenli olarak ödemeleri, partinin ideolojisine ve disiplinine bağlılıkları, parti kararlarının oluşumuna etkin şekilde katılmaları ve sürekli siyasal eğitim, büyük önem taşır. Diğer bir deyimle, parti ile üye arasında güçlü bir sosyolojik bağ vardır. Türkiye'de ise bu modele göre örgütlenmiş bir parti olmadığı gibi, Siyasi Partiler Kanunu ocakları yasaklamakla zaten bu tür bir örgütlenmeyi mümkün kılmamaktadır. Türkiye'de parti üyeliği kavramı, parti ile üye arasındaki ilişkinin niteliği açısından, daha çok Avrupa partilerindeki "*tarafdarlık*" kavramına tekabül eder.

Türkiye'de kayıtlı parti üyelerinin büyük çoğunluğu bakımından, kitle partilerindeki üyelik unsurlarının hiçbirisi mevcut değildir. Bu durum değişmedikçe, tüm parti üyelerinin katılacakları önseçimlerin zorunlu kılınması hiçbir köklü değişikliğe yol açmayacaktır. Belki aday belirleme sürecine katılanların sayısı biraz artacak, fakat aynı kişisel ve grupsal etkiler, aynı ilkesiz oyunlar ve pazarlıklar, aynı oligarşik kontrol devam edecektir.¹⁷⁹

Üye kayıt sisteminde önerilen son değişiklik ile üye kayıtları ve yerel örgütlerin üye bilgileri, üyelik sisteminden kaynaklanan sorunları ortadan kaldıracaktır. Ancak, üyelerin ve parti yöneticilerinin, demokratik kültür ve sosyolojik eğilimlerini, parti içi demokrasiyi kurumsallaştıracak şekilde değiştirmede yeterli olmayacaktır.

4.3. CHP'nin Tüzük ve Yönetmeliklerinde Parti İçi Demokrasi

Parti içi demokrasiye Anayasa ve SPK açısından bakıldıktan sonra şimdi de CHP'de cari olan mevzuat açısından bakabiliriz. Buradan hareketle CHP'de yürürlükte olan mevzuatlar üyelik, karar alma süreçleri, aday belirleme süreçleri ve finansal durumların parti içi demokrasideki katılım ve merkezîyetçilik ilkelerine göre değerlendirilecektir.

¹⁷⁹ Ergun Özbudun, "Siyasi Partilerin Hukukça Düzenlenmesi İhtiyacı ve Örgütlenme Sorunları", **Siyasi Partiler ve Demokrasi**, (Ankara: Tesav Yayınları, 1995) <http://www.ekitapyayin.com/id/070/siyasi1-1sunus.htm> [06.04.2014].

4.3.1. CHP’de Üyelerin Statüleri

Cumhuriyet Halk Partisi’nin Tüzüğü’nün 6. maddesi, partinin ilke, amaç ve değerlerini benimsemek kaydıyla, medeni ve siyasi hakları kullanma ehliyetine sahip bulunan her yurttaşın partiye üye olabileceğini söylemektedir.

Bu maddenin hemen ardından, partinin tüzüğü, üyelerin görevlerini ve haklarını düzenleyen koşulları sıralamaktadır. Buna göre üyeler, bağlı oldukları ilçe başkanlıklarına (ikamet etme kriteri) yılda 12-120 TL arasında aidat verirler. İlçe başkanlıkları bu aidatların yüzde 15’ini il başkanlıklarına aktarmaktadırlar.

İlgili maddeye göre, partinin üyeleri, partinin finansmanına, üyelik aidatları ile katılmaktadır. Aidatlarını ödemeyen üyelerin, partide seçme ve seçilme hakkında yararlanamayacakları belirtilmektedir. Bu husus, parti içi demokrasi açısından önemli bir göstergedir. Üyelik hak ve ödevleri, partiye asgari ölçüde aidat ödemesine bağlanmaktadır. Bu madde, gelir yönünden sıkıntı çeken gençlerin, kadın ve erkek üyelerin katılımını engelleyebilir.¹⁸⁰

Buna rağmen bu madde, kitle partisi olmanın doğası gereği, aktif ve pasif üye ayrımının yapılmasını, partiye bağlı olan üyelerin takip edilmesi adına 2012 yılında gerçekleştirilen 16. Olağanüstü Kurultay kararıyla değiştirilmiştir.

Üyelerin hakları ise şu şekilde sıralanmaktadır:

Parti içi seçimlerde parti organlarına aday olmak, seçilmek- parti içi seçimlerde oy vermek ve seçmek;

Genel ve yerel seçimlerde aday aday olmak, aday olmak ve aday seçilince parti listesine katılmak-parti içi toplantılara, çalışmalara ve üyesi seçildiği kongrelere katılmak;

Düşüncelerini ve dileklerini bildirmek, partinin genel politikalarının oluşumuna katılmak;

¹⁸⁰ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, Md. 6-7. 26.02.2012 tarihli 16. Olağanüstü Kurultay

Parti ile ilgili bilgi istemek ve haksızlıklara karşı savunulmasını parti örgütünden istemek.

Bu madde ve hükümlerine baktığımızda, Cumhuriyet Halk Partisi'nin üyelerine karar alma süreçlerine dahil olmayı, parti içerisinde seçme ve seçilmeyi sağladığı görülmektedir.

Tüzüğün, 8. Maddesi, “Üyelik Başvurusu ve Üye Yazımı” ile ilgilidir. Üye olmak isteyen kişinin hangi yolları izleyeceği sıralanmaktadır. Buna göre, bir partinin referansı, üç örnekli başvuru belgesi ve (MERNİS) bağlı olduğu muhtarlık bölgesinin bağlı olduğu ilçe başkanlığına başvuru doğrudan yapılmalıdır. Üyelik başvuru belgesinde, “Kişisel Bilgiler”, “Parti Bilgileri” ve diğer başvuru bölümleri aday üye tarafından eksiksiz doldurulmalıdır.

Kaydedilen form için üyeye “alındı belgesi” verilir. Başvuru defterinde kaydedilen üyeler, üyelik açısından sakıncalı durumlar, ilçe başkanlığında kontrol edildikten sonra, üç örnekli başvurunun, biri genel merkeze, diğeri il başkanlığına yollanarak kayıt işlemi tamamlanır.

İlgili maddenin, son hükmünde, internet yoluyla ön başvuru yapılabilmesinin önü açılmıştır. Bunun nasıl olacağı yönetmeliğe bırakılmıştır. Üyelik başvuru süreçleri 16. Olağanüstü Kurultay neticesinde son halini almıştır.

Yukarıda değinilen, Yargıtay Cumhuriyet Savcılığınca üyelik kayıtlarını düzenleyen yasa değişikliği önerisine uyumlu, sistemli üyelik kayıtlarının tutulması tüzük eliyle güvence altına alınmıştır.¹⁸¹ Bu çalışmada, yukarıda aktarılan üyelik süreçleri olağan üyelik olarak adlandırılmaktadır.

Nitekim tüzüğün 12. maddesi, merkez yönetim kurulu kararınca üyelik kriterlerini belirlemiştir. Buna göre;

Başka bir parti mensubu ya da bağımsız TBMM üyeliği ile belediye başkanlığı yapmış ve yapmakta olanların,

Sivil toplum kuruluşları, derneklerin vs. üst düzey yöneticilerinin,

¹⁸¹ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, 2012, 8.

Ülkeye sportif, bilimsel, sosyo-kültürel vs. hizmeti geçenlerin,

Genel Başkan'ca önerilen kişilerin üyeliğe yazılmasına karar verilebilir.

Üyeliğe kabul edilenler yalnızca üç ay süreyle seçilme hakkından yararlanabilirler. Böylece, olağanüstü üyelik yolu açılmıştır. Tüzüğün 12. maddesi, parti içi demokrasinin altını oyan uygulamaların yasal dayanağını oluşturmaktadır. Buna göre, genel merkezin isteği ile özellikle seçim dönemlerinde ve aday belirleme süreçlerinde; üyelerin karar alma süreçlerine katılamadığı, seçme ve seçilme haklarının elinden alındığı görülmektedir.¹⁸²

İkinci bölümde, katılım ve merkeziyet derecelerinin, parti içi demokrasiyi belirleyen iki önemli kriter olduğu vurgulanmıştır. Buna göre, tüzüğün 12. maddesi, katılımı az seviyede tutan ve karar süreçlerinde merkezi hâkim kılması nedeniyle parti içi demokrasiyi olumsuz etkilemektedir.

¹⁸² **Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü** ; 26.02.2012 16. Olağanüstü Kurultayı “Demokrasi Şöleni” adıyla 1200 delegenin 946’sının oyuyla kabul edilmiştir. Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu kurultay konuşmasında: "Ülkemiz için demokrasi istiyorsak önce kendi partimizde demokrasi devrimi yapacağız", şimdi özgürlüğün ve demokrasinin devrimini yapmak zorundayız. Bunun için de ilk önce CHP'den başlayacağız. CHP'nin tüzüğünü demokratik, özgürlükçü bir tüzük yapacağız. Demokrasiyi kendi içimizde yapacağız ki ülkemiz için de isteyelim. İşte bu yüzden bugün, bizim partimiz için de ülkemiz için de önemli bir gündür. Bu tüzük gelmiş geçmiş en demokratik tüzüktür. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/719358-chpnin-yeni-anayasasi-belli-oldu> [07.03.2014]

Tablo 3: CHP’de 10 Yıllık Üye Dağılım Oranları (2003-2013)

CHP Üye Dağılımı	2003	2005	2008	2010	2013
Toplam Üye Sayısı	426.195	564.409	619.360	758.250	952.286
Kadın Üye Sayısı	94.596 %22.2	137.257 %24.3	157.747 %25.4	199.928 %26	274.970 %28.8
Genç Üye Sayısı	84.002 %19.7	105.798 %18.7	92.800 %14.9	106.561 %14	105.313 %11
Kaynakça	23/24.10.2013 30.Kurultay Raporu ¹⁸³	19/20.11.2005 31.Kurultay Raporu ¹⁸⁴	26/27.04.2008 32.Kurultay Raporu ¹⁸⁵	22/23.05.2010 33.Kurultay Raporu ¹⁸⁶	Yargıtay Cumhuriyet Savcısı Kayıtları ¹⁸⁷

Yukarıdaki tabloda, Cumhuriyet Halk Partisi’nin son on yılındaki üye dağılım durumunu görmekteyiz. Belirtilen üye kayıtlarına baktığımızda, düzenli olarak üye sayısında artış olmaktadır. Buna paralel olarak, partinin kadın üyelerinde artış görülmektedir. Ancak genç üyelerde istikrarlı bir artış söz konusu değildir.

İlk bölümde, özellikle Avrupa siyasi partilerinde görülen üye sayılarında azalma olgusu, Cumhuriyet Halk Partisi örneğinde aksi yönde sonuç vermektedir. Kadınların siyasete katılımı, CHP örneğinde, yavaş olmakla birlikte giderek artan bir eğilime sahiptir. Genç üyelerin sayılarında görülen dalgalanmalar ve ortaya çıkan azalan eğilimin nedenleri yeni çalışma alanları ortaya çıkarmaktadır.

¹⁸³ Cumhuriyet Halk Partisi 30. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/30kurultaycalismarapor.pdf> [09.04.2014]

¹⁸⁴ Cumhuriyet Halk Partisi 31. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/31kurultaycalisma.pdf> [09.04.2014]

¹⁸⁵ Cumhuriyet Halk Partisi 32. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/32kurultaycalismarapor.pdf> [09.04.2014]

¹⁸⁶ Cumhuriyet Halk Partisi 33. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/33kurultay.pdf> [09.04.2014]

¹⁸⁷ <http://www.yargitaycb.gov.tr/Partiler/chp.html> 24.02.2013 Kayıtları, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22786126.asp> [09.04.2014]

4.3.2. CHP’de Üyelerin Karar Alma Süreçlerine Katılımı

Parti içi demokraside üyelerin karar alma süreçlerine etkin şekilde katılmaları önemlidir. CHP’de üyeler, karar alma süreçlerine doğrudan katılmalarından ziyade alınan kararları topluma iletmekle görevlidir. CHP Tüzüğü’nün, 7. Maddesinin d fıkrası, üyeleri öncelikli olarak partinin ilkelerini, programlarını, kurultay kararlarını ve bildirelerini, partinin politikalarını her olanaktan yararlanarak yurttaşlara duyurmakla görevli olduklarını vurgulamaktadır.

Aynı maddenin g fıkrasına göre, üyelerin, yurttaşların ülke ve yöre sorunları ile ilgili görüşlerini partinin yetkili organlarına aktarırlar. Yöresel sorunların çözümü için parti programı doğrultusunda yöre halkı ile dayanışma içinde çaba gösterirler.

İlgili maddenin J fıkrası, parti tarafından çeşitli sivil toplum kuruluşlarında, dernek ve vakıf gibi kurumlarda görevlendirilen üyeler, parti adına çalışmalara katılabilirler, bu çalışmalar hakkında yetkili organlarını bilgilendirirler.

Buraya kadar üyelerin genel olarak aracı oldukları, katıldıkları faaliyetleri ilgili birimlere aktarıcı görevi olduğu, parti tüzüğünde belirtilmektedir. Tüzüğün d fıkrası, üyeleri karar alma süreçlerine dâhil etmenin zeminini hazırlamaktadır. Buna göre, parti içi toplantılara, çalışmalara ve üyesi seçildiği kongrelere katılmak, düşüncelerini ve dileklerini bildirmek, partinin yerel ve genel politikalarının oluşumuna katılmak ifadesi yer almaktadır.¹⁸⁸

Üyelerin karar alma süreçlerinde etkilerini görebilmek adına, partiyi yerel düzeyde temsil eden, ilçe başkanlıkları ile kadın ve gençlik kollarının, olağan dönemde toplanma şekilleri ve işleyiş biçimleri ilgili tüzük ve yönetmelik uyarınca incelenecektir.

İlçe yönetim kurulları, ilçe nüfuslarına göre en az 10, en fazla 18 üyeden oluşmaktadır. İlçe yönetimi, başkan, ilçe sekreteri, sayman ve eğitim sekreteri, bilişim sorumlusunda oluşan icra makamlarından oluşmaktadır.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, Md. 7.

¹⁸⁹ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, Md. 27.

İlçe kurulları, özel durumlar hariç, salt çoğunluğu ile toplanır ve toplantıya katılanların çoğunluğu ile karar almaktadır.¹⁹⁰ İl ve ilçe yönetim kurulları toplantılarına, kadın ve gençlik kollarının başkanları da katılabilir, görüşlerini açıklayabilir, önerilerde bulunabilir ancak oy kullanamazlar.¹⁹¹ Aynı zamanda, partinin merkez yönetim kurulunda, kadın ve gençlik kolları genel başkanları, merkez yönetim kurullarına katılabilirler ancak oy kullanamazlar ifadesi de yer almaktadır.¹⁹²

Bu hükümlere baktığımızda, yönetim kurullarında başta gençlik ve kadın kollarının temsilcileri doğal üye olarak kabul edilmekte, ancak partinin karar alma süreçlerine etki edebilme olanakları, tüzük ve yönetmelikler gereği mümkün görünmemektedir. Katılım açısından, kurullara dâhil edilmeleri önemli bir gösterge olmakla birlikte, oy haklarının olmaması, parti politikalarının ve faaliyetlerinin karar süreçlerine etki edememelerine neden olmaktadır.

Yukarıda verilen üye sayılarına baktığımızda, Cumhuriyet Halk Partisi'nde üye olan her üç kişiden birisini temsil eden genç ve kadın temsilcilerin, partinin politikalarını ve faaliyetlerini belirlerken oy hakkının olmadığını görüyoruz. Dolayısıyla, parti içi demokrasinin katılım ilkesine göre, Cumhuriyet Halk Partisi'nde gençlerin ve kadınların karar alma süreçlerine etkileri söz konusu değildir.

¹⁹⁰ CHP İl ve İlçe Yönetim Kurulları Çalışma Yönetmeliği, Md. 7. http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/chp_yonnetmelikleri_15_06_2013.pdf [05.03.2014]

¹⁹¹ CHP İl ve İlçe Yönetim Kurulları Çalışma Yönetmeliği, Md. 2.

¹⁹² CHP Tüzüğü, Md. 48.

4.3.3. CHP’de Aday Belirme Yöntemleri ve Süreçleri

Bu çalışmada, Cumhuriyet Halk Partisi’nde aday belirleme yöntemleri iki şekilde analiz edilecektir. Birincisi, parti içerisindeki ilçe, il ve genel merkez düzeyindeki yöneticilerin, temsilcilerin göreve geliş süreçleri, partinin tüzük ve yönetmelikleri çerçevesinde ele alınacaktır. İkincisi, partinin yerel/genel seçimlerde adayları belirlerken kullandığı yöntemler, parti tüzük ve yönetmelikleri uyarınca değerlendirilecektir. Partinin her iki temsilci grubu da parti içi demokrasinin göstergesi olan katılım ve karar süreçlerinde merkeziyet/adem-i merkeziyet ilkeleri üzerinden açıklanacaktır.

4.3.3.1 CHP’de Parti İçi Temsilcilerin Belirlenme Süreci

Cumhuriyet Halk Partisi’nin parti içi temsil süreçleri, parti tüzüğünün 46-57. maddelerinde açıklanmıştır. Parti içerisindeki yönetim birimleri (ilçe, il ve merkezi yönetim kurulları); ilçe kongreleri, il kongreleri ve kurultay sonucunda belirlenmektedir.

Kongreler, iki yılda bir yapılmak üzere, başlangıç ve bitiş tarihleri Merkez Yönetim Kurulu’nca belirlenerek yapılmaktadır.¹⁹³ İlçe kongrelerinde ilçe başkanı ve yönetim kurulu ile partinin il ve kurultay delegeleri seçilmektedir. Kongreler, gizli oy, açık sayım yöntemiyle yapılmaktadır. İl kongre delegeleri, ilin toplam delege sayısına oranlı olacak şekilde, il yönetim kurulunca hesaplanıp, belirlenmektedir (16. Olağanüstü Kurultay Kurultay Kararı ile metne girmiştir).¹⁹⁴ Siyasi partilerde, parti içi demokrasinin niteliğini ve düzeyini gösteren yer, üyelerin karar alma süreçlerine, parti temsil mekanizmalarına katıldıkları kongrelerdir. Kongrelerin yapılış şekilleri, delegelik ve kongre üyeliği gibi kavramlar asli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹⁹³ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, Md.48

¹⁹⁴ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, Md. 46.

CHP Tüzüğüne göre, bir kongreye ve kurultaya katılmak üzere, ilçe düzeyinde seçilen partiliye “delege”, partide görevli olmaları nedeniyle kongreye katılanlara “doğal üye”, bunların tümüne kongre üyeleri denilmektedir. Kongre takviminin ilanından üç ay önceki parti üye listesi kongredeki seçmen listesini oluşturmaktadır. Kongrelerde delege sayıları ilçelerde en çok 400, il kongreleri için en fazla 600’dür. Bu sayı, son yapılan milletvekili sayımında, alınan oy ile orantılı olarak, ilçelere oranlı dağılım yapılarak ilçelerin delege sayıları belirlenmektedir. Delege seçimi ve kongreler yönetmelik ile belirlenmektedir.¹⁹⁵

Kongrelerin yapılış süreçlerine baktığımızda, aday olmak için toplam delege sayısının yüzde 10’unun yazılı önerisi olmak zorundadır. Delegelik, partinin üye listesinden belirlenen kişilerin seçilmesiyle gerçekleşmektedir. Delegelik seçimi, mevcut ilçe yönetimlerinin, üye listelerinden seçerek kararlaştırdığı kişilerden oluşturulmaktadır. Kongrede, blok ya da çarşaf liste usulüne göre, kongre delegelerinin kararıyla yapılmaktadır. Kongre sonucunda, oluşan kurullarda kadın ve gençler için yüzde 33 kota uygulaması getirilmiştir.¹⁹⁶

CHP kongre ve yönetim süreçlerine baktığımızda, partinin il ve kurultay süreçleri, ilçe kongrelerinden başlayarak belirlenmektedir. İlçe kongrelerinin süreçlerine baktığımızda, delegelik yöntemi, partinin yönetim birimlerini belirlemede, bütün üyelerin katılımından ziyade, ilçe yönetimlerince seçilen, delegeler yoluyla yapılmaktadır.

Buna göre, parti tüzük ve yönetmelikleri, katılımın boyutunu sınırlandırıcı niteliktedir. Ancak, parti yönetim birimlerinde son yapılan değişiklik ile kadın ve gençler için kota uygulaması getirilmiştir. Cinsiyet kotasının tüzük yoluyla zorunlu tutulması, parti üyelerinin üçte birini temsil eden kadın ve gençlerin temsil edilmesini sağlamaktadır.

¹⁹⁵ **Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü**, Md.48-57.

¹⁹⁶ CHP Kongre Yönetmeliği, Kadın ve Gençlik Kolu Yönetmeliği, http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/chp_yonetmelikleri_15_06_2013.pdf [11.03.2014]

Tablo 4: CHP’de Kongre ve Kurultayların Durumu¹⁹⁷

	30.Kurultay Süreçleri	31.Kurultay Süreçleri	32.Kurultay Süreçleri	33. Kurultay Süreçleri
İlçe Kongresi ve Delege Sayısı	800+ 94.785 Delege	870 94.275 Delege	845 ***	902 ***
İl Kongresi ve Delege Sayısı	81 17.007 Delege	79 16.891 Delege	77 ***	81 ***
Kurultay Delegesi	1.196 Delege	1.080 Delege	1212 Delege	1250 Delege
Yapılış Biçimleri	Blok Liste	Blok Liste	Blok Liste	Blok Liste
Delege Seçim Yöntemleri	Üyelerin Delegeleri Belirlediği Seçimler Yoluyla Değil, İlçe Yönetimlerinin Delegeleri Belirlediği Yöntem Uygulanmıştır.			

Yukarıdaki tabloda, Cumhuriyet Halk Partisi’nin parti içi temsilcilerinin on yıllık süre zarfında göreve geliş süreçleri gösterilmektedir. Buna göre, parti içerisinde seçimler düzenli aralıklara yapılmaktadır. Ancak seçimler, parti yönetimlerinin belirlediği delege yöntemiyle gerçekleşir. Dolayısıyla, yönetim birimlerinin oluşumu, üyelerin sınırlı katılımı ile yapılmaktadır. Yapılan seçimler, blok liste yöntemiyle yapılarak, üyelerin karar süreçlerine katılımı merkezi yönetim tarafında kısıtlanmıştır. Örneğin, 30. Kurultay’da Parti Meclisi Üyesi olan Adnan Keskin bu soruna şu ifadelerle dikkat çekmektedir:

Yasal ve tüzüksel güvenceler hiçe sayılarak örgütler görevden alınmış, yerlerine, hesap ve heveslere uygun atamalar yapılmıştır. Dikensiz gül bahçesine benzeyen bir kurultay zemini yaratmak için ayyuka çıkan naylon üye kayıtları yapılmış, kontrol edilemeyeceği düşünülen ilçe kongreleri bir biçimde engellenmiştir. Bu bağlamda tüzüğe istisnai durumlar için konulan 12. madde yığınsal ve toplu kayıtlarla amacı dışında kötüye kullanılmış, normal kayıt sistemine dönüştürülmüş ve parti içi muhalefeti boğma aracı haline getirilmiştir. Aynı zamanda, 1996’dan bu yana gençlik ve kadın kurultayları yapılamamış...¹⁹⁸

¹⁹⁷ Cumhuriyet Halk Partisi 30.31.32 ve 33. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/30kurultaycalismarapor.pdf> [09.04.2014]

¹⁹⁸ Cumhuriyet Halk Partisi 30. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu <http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/30kurultaycalismarapor.pdf> [09.04.2014]

Keskin bu alıntıda dile getirdiği kaygılardan dolayı muhalefet şerhi koymuştur. Aynı zamanda bu kurultayda parti içi demokrasiyi zora sokan, parti meclisi seçimlerinde blok liste uygulaması ile Genel Başkanlığa adaylık için delegelerin yüzde 5'i yerine yüzde 20'sinin imzasını öngören tüzük önerisi ileri sürülmüştür.¹⁹⁹ Ercan Karakaş, üyelik sisteminin bozuk olması ve bozuk üyelik sistemine dayanan delege sisteminin, parti içi demokrasiyi zedeleyen en büyük unsurlar olduğunu vurgulamaktadır.²⁰⁰

Burhan Şenatalar ise, bu durumu, partinin yöneticileri ve üyelerinin katılım anlayışına vurgu yaparak açıklamaktadır. Dolayısıyla, il, ilçe ve büyük kongrenin ne ölçüde kapsamlı, düzeyli ve derin olacağı partiyi oluşturan kadroların inandığı ve partide egemen olan demokrasi anlayışının yansıması olacağını vurgulamaktadır.²⁰¹

4.3.3.2 CHP'de Parti Adaylarının Belirlenme Süreci

Parti içi demokrasinin varlığını ve niteliğini gösteren en önemli husus, partilerin aday belirleme yöntemleridir. Bu bölümde, Cumhuriyet Halk Partisi'nde parti içi demokrasinin düzeyini anlamak için, parti adaylarının seçim yöntemleri incelenecektir. Parti tüzüğünün 58-62. maddeleri parti adaylarının belirlenme yöntemlerini açıklamaktadır. Buna göre, aday belirleme, önseçim, aday yoklaması ve merkez yoklaması olmak üzere üç yöntem kabul edilmektedir. Aday yoklaması ile önseçim öncelikli yöntemler olarak sayılmaktadır. CHP'de aday belirleme hangi yöntemlerin uygulanacağını parti meclisi karar vermektedir. Buna göre önseçimde partiye yazılı üyelerin katılımı, aday yoklamasında, partide belli görevlere seçilmiş delegelerin katılımı ve merkez yoklamasında adayların parti meclisince saptanacağı belirlenmiştir. Ancak, önseçim ve aday yoklamasının yargı yönetimi ve denetimi altında yapılacağı vurgulanmaktadır.²⁰²

Adaylar, önseçim veya aday yoklamasına katılmaları dâhilinde, merkez adaylığına başvuramamaktadır. CHP'de aday belirlemede uygulanacak yöntemler ve aday yoklamasında oy kullanacaklar yönetmelikler ile düzenlenmektedir. TBMM ve yerel seçimler olmak üzere iki ayrı seçim için aday belirleme yöntemleri mevcuttur.

¹⁹⁹ Hikmet Bila, **CHP 1919-2009** (İstanbul: Doğan Kitap Yayınları, 2008): 392.

²⁰⁰ Anadolu Stratejik Araştırma Vakfı, **Parti İçi Demokrasi Sempozyumu**, 2 Mayıs 1997, 47.

²⁰¹ Burhan Şenatalar, "Parti İçi Demokrasi ve Katılım", **Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergisi** Şubat 2011, Sayı 2: 8.

²⁰² **Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü**, Md. 58.

TBMM adaylığı, parti meclisince saptanan tarihler arasında, genel merkez düzeyde yapılmaktadır. Önseçim, aday yoklaması ve merkez yoklaması için başvuran adayların Merkez Yönetim Kurulunca ön incelemeye tabi tutulur ve parti meclisi onayına sunulmaktadır.²⁰³

Partinin, milletvekilliği genel seçimlerinde merkez yoklaması yoluyla belirlenecek adayların saptanmasında, parti meclisi seçiminde; il, ilçe yönetim organlarında; il genel, belediye meclisi üyelikleri için adayların saptanmasında, kongre ve kurultay delegesi seçimlerinde en az yüzde 33 cinsiyet kotası ile yüzde 10 gençlik kotası uygulanır.²⁰⁴

4.3.3.2.1 CHP’de Milletvekili Adaylarının Belirlenme Süreci

Milletvekili Seçim Kanunu’na göre belirlenen seçim çevresi aday belirlemede esas alınmaktadır. O çevrede seçilmesi gereken sayıda aday belirlenmektedir. Parti içi demokrasi açısından önemli olan ise partilerin adaylık önkoşullarıdır. CHP, Anayasa, SPK ve 2839 Milletvekili Seçim Kanunu’na ek olarak, şu hükümleri zorunlu kılmaktadır. Adayların en az 1 yıl parti üyesi olmaları, parti aidatlarını ödemiş olmaları gerekmektedir.

Ancak, parti tüzüğünün 12. Maddesinde öngörülen, Merkez Yönetim Kurulu kararıyla olağanüstü üyelik hükmüne sahip olanlarda yukarıdaki ilgili hükümlerin aranmayacağını belirtmektedir.²⁰⁵

Bu hüküm, parti içi demokrasi adına, olumsuz bir karardır. Aday belirleme sürecinde, üyelerin katılımını ve kararlarını görmezden gelerek, merkezin aday belirleme süreçlerinde belirleyici olmasına zemin hazırlamaktadır.

Bununla birlikte, önseçim veya aday yoklaması yönteminden birisinin uygulanması durumunda dahi, TBMM üye tam sayısının yüzde 5’ini (28 milletvekili) aşmamak kaydıyla merkez adaylığı gösterilebilir.

²⁰³ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, 60.

²⁰⁴ Cumhuriyet Halk Partisi Tüzüğü, 61.

²⁰⁵ CHP Milletvekili Aday Saptama Yönetmeliği, http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/chp_yonetmelikleri_15_06_2013.pdf [10.03.2014]

Bununla birlikte parti merkez yoklaması adaylarını belirlerken, yüzde 33 kadın kotası ile yüzde 10 gençlik kotası uygulamasını uygulamak zorundadır. Bu hüküm, kadın ve gençlerin temsil oranını attırması açısından parti içi demokrasi adına olumlu bir karardır. Ancak ilgili, yönetmeliğin hemen alt maddesinde, “hem cinsiyet hem gençlik kotasına sahip bir aday” her iki kotadan da düşme yapar hükmü getirilmiştir. Bu ise, siyasi partiler içerisinde, temsil oranı düşük olan kadın ve genç temsilcilerin, birbirine karşı kullanılmasına neden olmaktadır.²⁰⁶ Bu maddenin varlığı, partide temsili ve katılımı arttırmaktan ziyade azaltmak yönünde kullanılmaktadır.

4.3.3.2.2 CHP’de Yerel Adayların Belirlenme Süreci

İl genel meclis üyeleri seçimlerinde her ilçe, belediye başkanı ve meclis üyeleri için her belde bir seçim çevresidir. Büyükşehir belediye başkanı için yapılacak seçimler de büyükşehir sınırlarından oluşmaktadır. O çevrede seçilmesi gereken sayıda aday belirlenmektedir. Parti içi demokrasi açısından önemli olan ise, partilerin adaylık önkoşullarıdır. CHP, Anayasa, SPK ve Milletvekili Seçim Kanunu’na ek olarak, adayların en az bir yıl parti üyesi olmalarını ve parti aidatlarını ödemiş olmalarını şart koşturmaktadır. Ancak, parti tüzüğünün 12. Maddesinde öngörülen, Merkez Yönetim Kurulu kararıyla olağanüstü üyelik hükmüne sahip olanlarda yukarıdaki ilgili hükümlerin aranmayacağı belirtilmektedir.²⁰⁷ Bu hüküm, parti içi demokrasi adına olumsuz bir karardır. Aday belirleme sürecinde, üyelerin katılımını ve kararlarını görmezden gelerek, merkezin aday belirleme süreçlerinde belirleyici olmasına zemin hazırlamaktadır. Aday adayları istem belgeleri ile il ve ilçe belediye başkanlıklarına başvururlar. Büyükşehir belediye başkanlığı aday adaylığı için başvuru il başkanlığına yapılmaktadır. Adaylardan özgeçmiş, adli sicil özeti ve adaylık ödenti makbuzunu da eklemeleri istenir. Adaylar için, parti ilkeleri ve programları ile yetkili organ kararlarına bağlılığı, kişisel özgeçmiş ve niteliği, seçim çevresi özellikleri ve partinin gereksinimleri gibi özellikler aranır.²⁰⁸

²⁰⁶ CHP Milletvekili Aday Saptama Yönetmeliği, http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/chp_yonetmelikleri_15_06_2013.pdf [10.03.2014]

²⁰⁷ CHP Yerel Seçimler Aday Saptama Yönetmeliği, http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/chp_yonetmelikleri_15_06_2013.pdf [10.03.2014]

²⁰⁸ CHP Yerel Seçimler Aday Saptama Yönetmeliği

Parti adayları, parti meclisi kararına göre, önseçim, aday yoklaması ve merkez yoklaması yöntemleriyle belirlenmektedir. CHP, merkez yoklaması kararının alınmasından önce ya da sonra, bu yöntemin en verimli şekilde uygulanabilmesini sağlamak ve Parti Meclisinin kararına kaynak oluşturmak üzere, Merkez Yönetim Kurulu şeklini ve zamanlamasını da belirleyeceği çeşitli eğilim yoklaması yöntemleri uygulayabilir. Bu yöntemde de cinsiyet ve kadın kotası uygulaması dikkate alınır.²⁰⁹ Parti içi demokraside altı çizilmesi gereken husus, Cumhuriyet Halk Partisi’nde olası merkez yoklaması durumlarında, eğilim yoklaması yöntemiyle parti içi demokrasinin işletilmek istenmesidir.

Yerel adaylıklarda bir diğer önemli ölçüt, adaylık ödentisinin genel merkez tarafından belirlenmesidir. Ödenti miktarına, en yüksek devlet memurunun brüt aylığını geçemez hükmü, 2972 sayılı kanun ile üst sınır getirilmiştir. Parti içi demokraside, katılımın ve temsilin artması adına, adaylık ödentilerinin, gelir seviyesi düşük üyelerin seçme ve seçilme haklarını elinden almayacak ölçüde olmaları beklenmektedir. Cumhuriyet Halk Partisi, merkez yoklaması ile birlikte eğilim yoklaması yöntemini 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde uygulama kararını almıştır. İstanbul ilini kapsayan ve ekte belirtilen 2013/3695 sayılı genelge ile eğilim yoklaması yapılması Merkez Yönetim Kurulu’na kararlaştırılmıştır.²¹⁰ Buna göre, Cumhuriyet Halk Partisi, 39 yerel seçim çevresinden oluşan İstanbul’da 17 ilçede, bütün üyelerin katılımıyla eğilim yoklaması yöntemini uygulamıştır.²¹¹ Buna göre, “aday sayısı 5’tan az olan yerlerde ilk 2; 6 ile 10 olan yerlerde ilk 3; 11 ila 15 olan yerlerde ilk 4; 16’dan fazla olan yerlerde ilk 5 sıraya giren adayların adaylıkları, MYK tarafından ilave değerlendirmelere tabi tutularak adaylaştırma süreci tamamlanacaktır.”²¹²

²⁰⁹ Cumhuriyet Halk Partisi Yerel Seçimler Aday Saptama Yönetmeliği

²¹⁰ Cumhuriyet Halk Partisi 2013/15-3695 sayılı İstanbul’da yapılacak eğilim yoklamaları hakkındaki genelge.

²¹¹ Cumhuriyet Halk Partisi 2013/15-3695 sayılı İstanbul’da yapılacak eğilim yoklamaları hakkındaki genelge. Adı geçen ilçeler: Beykoz, Pendik, Tuzla, Şile, Sultanbeyli, Sancaktepe, Üsküdar (I.Bölge)- Bayrampaşa, Eyüp, Fatih, GOP, Kağıthane, Zeytinburnu (II. Bölge)- Bahçelievler, Başakşehir, Beylikdüzü, Küçükçekmece (III. Bölge)

²¹² Cumhuriyet Halk Partisi 2013/15-3695 sayılı İstanbul’da yapılacak eğilim yoklamaları hakkındaki genelge

İl Başkanı Oğuz Kaan Salıcı Radikal Gazetesine verdiği demeçte, “CHP’de 26 yıl sonra ilk kez İstanbul’un 17 ilçesinde eğilim yoklaması yapıldığını vurgulamaktadır. 17 ilçede 111 belediye başkanı arasından, 77.345 üyenin oyu ile parti içi seçimlerin yapılacağını ifade etmektedir.”²¹³ Bunun yanı sıra, Cumhuriyet Halk Partisi, İstanbul’da belediyesi olduğu ilçelerde farklı bir yöntem uygulamaktadır. Buna göre, İstanbul’un 12 ilçesinde belediye başkan adayları, genel merkezin kararıyla belirlenmektedir (Adalar, Ataşehir, Kadıköy, Kartal, Maltepe, Beşiktaş, Sarıyer, Avcılar, Bakırköy, Büyükçekmece, Çatalca, Silivri).

Cumhuriyet Halk Partisi, 2014/1 numaralı genelgesinde ise, İstanbul’un yukarıda sayılan ilçelerinde belediye ve il genel meclisi üyeliklerini, üyelerin katılımıyla yapılacak olan seçimle belirleme kararını almıştır. CHP, yerel meclis adaylarını belirlemek için, fermuar yöntemini uygulayacağına karar vermiştir. Buna göre, tek numaralı adaylar genel merkezin belirlediği adayları; çift numaralar ise, örgüt üyelerinin seçeceği adayları belirlemektedir. Kontenjan sıraları düzenlenirken; cinsiyet kotası, gençlik kotası, meslek kotası, demografik yapı gibi ölçütler dikkate alınacaktır. Örgüt kontenjan sıralaması liste dengesinin sağlanması açısından büyük önem taşımakta olup, seçim başarısı odaklı sıralamada mümkün olduğunca uzlaşma aranacaktır. Fermuar sistemi, il genel meclis üyeliği seçiminde, uygulanmayacaktır.²¹⁴

Cumhuriyet Halk Partisi, İstanbul’da yerel seçim adaylarını yukarıdaki kararlar neticesinde belirlemektedir. Partinin aday belirleme yöntemleri, parti içi demokraside üyelerin katılımı ile karar alma süreçlerinde merkezîyetçilik ve ademi merkezîyetçilik üzerinden değerlendirilmektedir. Buna göre, CHP İstanbul örneğinde, birbirinden farklı uygulamaları yerine getirmiştir. Cumhuriyet Halk Partisi, 26 yıl sonra ilk defa İstanbul’un 17 ilçesinde belediye başkan adaylarını, eğilim yoklaması yöntemiyle belirlemiştir. 17 ilçede, bütün üyelerin katılımıyla, seçimler yapılmıştır.

²¹³ İstanbul İl Başkanı Oğuz Kaan Salıcı,

http://www.radikal.com.tr/politika/chpden_istanbulda_egilim_yoklamasi-1163874 [10.03.2014]

²¹⁴ <http://www.istanbulgercegi.com/chp-meclis-ve-il-genel-meclis-uyelikleri-icin-onsecim-yapiliyor-23058448.html>

Seçimlerin, üyelerin tamamıyla yapılabilecek olması nedeniyle, parti içi demokrasinin katılım ilkesi en geniş şekliyle uygulanmıştır. Ancak, seçimlerde üyelerin seçtiğı adayların, belediye başkan adayı olmaları, üyelerin kararıyla değil, genel merkezin kararıyla belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Yapılan eğilim yoklamaları, genel merkez için bir kriter olarak kabul edilmiş, ancak nihai karar genel merkeze bırakılmıştır. Dolayısıyla, parti içi demokraside karar alma süreçlerinde üyelerin etkisi, sınırlı düzeyde kalmıştır. Üyeler danışma niteliğı kazanarak, kararlar merkez yönetimi tarafından alınmıştır. Buna ek olarak, 17 ilçenin, belediye meclis adayları, üyelerin katılımından uzak, parti merkezinin kararları doğrultusunda şekillenmiştir.

Yine İstanbul'un 12 ilçesinin belediye başkan adayları, genel merkez tarafından, üyelerin katılımına başvurmadan belirlenmiştir. Parti içi demokraside üyelerin katılımı göz ardı edilerek, merkeziyete dayalı karar alma süreci tercih edilmiştir. Ancak, aynı ilçelerin, belediye meclis üyelikleri, üyelerin tamamının katıldığı, fermuar yöntemine dayalı, eğilim yoklaması ile yapılmıştır. Bu uygulamada adaylar, genel merkezin ya da örgüt üyelerinin adayı olmalarına göre listelerde tek ve çift numaralandırma yöntemiyle seçimlere girmiştir. Bu uygulama ise, üyelerin katılımını dikkate alması açısından olumludur. Ancak, adayların sıralaması, genel merkez uyarınca yapılacaktır. Fermuar yönteminin bu uygulaması, seçilecek adayların ağırlığını genel merkezin belirleyeceği isimlerden oluşması ve sıralamada cinsiyet kotası ile genç kotasının sıralama açısından geri plana düşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla, üyelerin katılımı ve genel merkezin iradesi, karşı karşıya geldiğinde, genel merkez son kararı vermektedir. Sonuç olarak, Cumhuriyet Halk Partisi, İstanbul yerel seçim adaylarını, iç içe geçmiş yöntemler ile belirlemektedir. Parti ve yasal mevzuatları, üyelerin katılımını sağlayan seçimlere imkân vermektedir. Bunun yanı sıra, aday belirlemede, cinsiyet ve gençlik kotasını içermesi nedeniyle parti içi demokraside katılımı arttırıcı niteliğe sahiptir. Ancak, karar alma süreçlerinde, genel merkezin nihai onayının, yasal mevzuatlarında ve uygulamalarında korunması, parti içi demokraside üyelerin karar alma süreçlerine dâhil olmasını engellemektedir. Aynı seçim çevrelerinde, farklı uygulamaların görülmesi, parti içi demokrasiyi, parti yöneticilerinin keyfiyetine ve iktidar mücadelelerindeki güç ilişkilerine bırakmaktadır. Dolayısıyla, parti içi demokrasinin kurumsallaşmasını, demokratik kültürün gelişmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

5.BÖLÜM: CHP'DE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ: İSTANBUL-FATİH İLÇESİ ÖRNEĞİ

Bu bölümde Mart 2014 yerel seçimlerinde İstanbul Fatih ilçesinde parti içi demokrasiyi uygulayışından hareketle CHP'de parti içi demokrasiyi anlamaya çalışacağız. Önceki bölümlerde analiz edildiği gibi parti içi demokrasi üyelik hakları ve yükümlülükleri, karar alma süreçleri, aday belirleme yöntemleri ve finansal katılımın düzeyi üzerinden anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu bölümde bu hususlar üzerinden Fatih ilçesindeki parti içi demokrasiyi analiz etmeye çalışacağız. Bu analizi parti üyelerine yöneltilen bir anket ve yöneticilerle yapılan mülakatlar üzerinden yapacağız.

Bu bölümde ana hatlarıyla parti içi demokrasinin gelişmesine ve kurumsallaşmasına etki eden merkezîyetçilik ile katılım arasındaki ilişkinin yerel ölçekte nasıl inşa edildiği incelenmektedir. Merkezîyetçilik ve katılım düzeyi arasındaki ilişkinin parti içi demokrasiyi etkileme düzeyi ikinci bölümde ortaya konan teorik çerçeve içinde değerlendirilecektir.

Fatih İlçesinde parti içi demokrasinin düzeyi, Scarrow'un katılım ve merkezîyetçilik derecesi referans alınarak incelenecektir.²¹⁵ Buradan hareketle, üyelerin karar alma süreçlerine katılımı ile aday belirleme süreçlerinde tercih edilen yöntemler analiz edilmektedir. Çalışmamız, aşağıdaki sorulara cevap vermeyi amaçlamaktadır:

- Cumhuriyet Halk Partisi'nde yürürlükte olan mevzuat parti içi demokrasiyi hangi düzeyde belirlemektedir?
- Parti politikalarının şekillenmesinde üyelerin katılım düzeyi hangi boyuttur?

²¹⁵ Susan Scarrow, **Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Implementing intra-party democracy**, National Democratic Institute, 2005

- Aday belirleme süreçlerinde merkeziyetçilikle tabandan katılım hangi düzeyde işlemektedir?

5.1 Araştırmanın Yöntemi

Fatih ilçesinde yürütülen ampirik araştırmanın iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan biri üyelere uygulanan anket, ikincisi ise ilçe düzeyindeki yöneticilerle yapılan derinlemesine mülakatlardır. 4200 üyesi bulunan ilçede 210 parti üyesine 30 kapalı uçlu sorudan oluşan bir anket yüzyüze mülakat yoluyla uygulanmıştır. Araştırmaya dahil edilen katılımcılara tesadüfi yöntemle ulaşılmıştır. Örneklemeye dahil edilen katılımcılar, araştırma evrenini oluşturan tüm üyelerin yüzde 5'ni oluşturmuştur.

Bununla birlikte, istatistiki bilgileri desteklemek adına, anket yoluyla elde edilemeyen veya yetersiz kalan hususları derinlemesine anlamak için Fatih İlçesinde görev alan gençlik ve kadın kolu başkanı, ilçe başkan ve yöneticileri, belediye başkan aday adayları ile meclis üyeleriyle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Saha çalışması, Cumhuriyet Halk Partisi'nin Fatih ilçesinde 30 Mart 2014 yerel seçimlerinden 15 gün öncesinde başlamıştır. Anket çalışması, CHP Fatih ilçe yönetiminin izni dâhilinde ilçe binasıyla ilçede kurulan 6 seçim irtibat bürosuna yapılan ziyaretler sonucunda gerçekleştirilmiştir.

Öte yandan belediye meclis üyeleri, ilçe yöneticileri, kadın kolu ve gençlik kolu üyeleri bulundukları adreslerde veya parti teşkilatında ziyaret edilerek mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Seçim irtibat bürolarının yanı sıra, Fatih ilçesinde yapılan seçim çalışmaları, meydanlara kurulan stantlar ve seçim ofisleri ziyaret edilerek anket ve mülakat verileri elde edilmiştir.

5.1.2 Araştırmanın Örneklem Seçimi

Araştırma örneklemini, İstanbul'un en eski merkez ilçelerinden Fatih özelinde seçilmiştir. Araştırma örnekleminin Fatih olarak seçilme nedeni; 2014 yerel seçimlerinde, belediye başkan adaylığı için parti içerisinde eğilim yoklamasının yapıldığı ilçeler arasında olmasıdır.²¹⁶ Buna ek olarak, yerel seçimlerde ilçenin belediye başkan adayı daha önce parti üyesi olmayan, eğilim yoklamasına²¹⁷ katılmayan buna rağmen partinin genel merkezi tarafından atama yoluyla belirlenmesidir.²¹⁸

Belediye başkanı seçimlerine ek olarak, ilçenin yerel seçimlerdeki belediye meclis üyelikleri, üyeleri karar alma süreçlerine dâhil eden önseçim, aday yoklaması, eğilim yoklaması vb. yöntemler kullanılmadan partinin genel merkezi tarafından seçilmiştir. Bu nedenle, Fatih ilçesi, araştırmamızın teorik çerçevesini oluşturan katılım ve merkezîyetçilik düzeyinin eş zamanlı şekilde tercih edildiği ender bir ilçe özelliğine sahiptir.

Dolayısıyla, CHP'nin Fatih ilçesindeki uygulamalarının, üyelerin karar alma süreçlerine katılım düzeyi ile aday belirleme süreçleri, CHP'de parti içi demokrasinin seviyesi ve işleyiş biçimi hakkında somut veriler sunabileceği varsayılmaktadır.

Araştırma örneklemini yukarıda ifade edildiği 210 kişiden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde üç kriter göz önünde bulundurulmuştur: Genç, kadın ve erkek. CHP'de uygulanan tüzük de dikkat alınarak genç ve kadın oranları tespit edilmiştir. Aynı zamanda, 18 ila 31 yaş arası genç, 31 yaş ve üstü genç olmayan olarak kabul edilmektedir. Aday belirleme ve temsil süreçlerinde genç olanlara özel kota sisteminin uygulanması bu ayrımı yapmamı zorunlu kılmıştır. Araştırmaya dahil edilen 40 gencin bir kısmı genç kadınlardan oluşmuştur. Böylece toplamda 71 kadın araştırma örneklemine dâhil edilmiştir. Araştırma örnekleminin yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyinin dağılımı aşağıdaki tabloda görüldüğü gibidir:

²¹⁶ Cumhuriyet Halk Partisi 2013/15-3695 sayılı İstanbul'da yapılacak eğilim yoklamaları hakkındaki genelge.

²¹⁷ <http://www.istanbulgercegi.com/chp-istanbul-da-17-ilcede-egilim-yoklamasi-sonuclari-37668225.html> [01.03.2014]

²¹⁸ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25492487/> [12.03.2014].

Tablo 5: Örnekleminin Demografik Dağılımı

Yaş		
	Sayı	Yüzde
18-31	47	22,4
32 +	163	77,6
Toplam	210	100,0
Cinsiyet		
	Sayı	Yüzde
Kadın	71	33,8
Erkek	139	66,2
Toplam	210	100,0
Eğitim Durumunuz		
	Sayı	Yüzde
İlkokul	42	20,0
Lise	82	39,0
Üniversite	77	36,7
Yüksek Lisans ve üzeri	9	4,3
Toplam	210	100,0

Araştırmanın yaş grubu iki kategoride incelenmiştir. 32 yaş öncesi ve sonrası esas alınmıştır. Bunun sebebi, CHP tüzüğündeki yaş sınırıdır. Tüzüğe göre, 32 yaş öncesi genç üye sayılırken, 32 yaş ve üstü genç olmayan üye olarak kabul edilmektedir.

Bununla birlikte, araştırma örneklemine katılan 32 yaş ve öncesine dahil gençlerin yüzde 78,7'si üniversite mezunudur. 32 yaş ve üzeri üyelere ise bu oran yüzde 24,5'e düşmektedir. Genel eğitim profiline baktığımızda, üyelerin çoğunluğu lise mezunudur.²¹⁹

Üyelerin, cinsiyete göre eğitim durumlarına baktığımızda, kadınların yüzde 21,1'i ilkokul mezunuyken yüzde 45,1'i lise mezunudur. Üniversite mezunu olan kadınlar ise yüzde 29,6'düzeyindedir. Erkeklerin yüzde 19,4'ü ilkokul mezunuyken yüzde 36'sı lise mezunudur. Üniversite mezunu erkekler ise örneklemin yüzde 40,3'ünü oluşturmaktadır.

²¹⁹ Bkz. Ek: 4. **Eğitim ve yaş korelasyonunu** gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir.

Tanju Tosun, “Türkiye’de Siyasal Parti Üyeliği ve Katılım” adlı eserinde, Türkiye’deki parti üyelerinin profilini ortaya çıkarmıştır. Ona göre, Türkiye’de parti üyelerinin yüzde 70’inden fazlası lise ve üniversite eğitime sahiptir.²²⁰ Tosun, CHP özelinde, üyelerin eğitim düzeylerini gösteren çalışmasında, üyelerin yaklaşık yüzde 81’inin, lise ve üniversite öğrenim düzeyine sahip olduğunu söylemektedir.²²¹ Araştırma örnekleminin demografik niteliği Tosun’un bu tespitiyle paralellik göstermektedir.

5.2. İlçede Üyelik Hak ve Yükümlülükleri

Araştırmaya katılan katılımcılara ilk olarak üyelik süreleri sorulmuştur. 1 yıldan az üyeliği olan üyelerin, yüzde 7’i ilkökul, yüzde 6,1’i lise ve yüzde 9,1’i üniversite mezunudur. 10 yıldan fazla üye olanların yüzde 57’si ise ilkökul mezunu, yüzde 37,8’i lise ve yüzde 22,1’i üniversite mezunudur.²²²

Tablo 6: Üyelik süreleri hakkında bilgi

Kaç yıldır CHP'ye üyesiniz?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
1 yıldan az	15,5	4,3	8,1
1-3 yıl arası	7,0	9,4	8,6
3-5 yıl arası	19,7	16,5	17,6
5-10 yıl arası	21,1	33,8	29,5
10 +	36,6	36,0	36,2
Toplam	100	100	100,

Buna göre, parti üyelik yılı fazla olanların eğitim seviyesinde düşme görülmektedir. Araştırmaya katılan üyelerin yüzde 65’inden fazlası 5 yıl ve üzerinde parti üyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tosun’un yaptığı çalışmada, parti üyelerinin yüzde 45’inin en az 6 yıldır üye olduğu sonucuna varmıştır.²²³

Çalışmamızda, erkek ve kadın üyelerinin yüzde 73’ü 10 yıldan fazla bir üyeliğe sahiptir. Araştırmamıza katılan üyelerin uzun yıldan beri parti üyesi olmaları, parti içi demokrasinin işleyişi hakkında detaylı bilgiler almamızı sağlamıştır.

²²⁰ Bkz. Ek: 5. **Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu** gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

²²¹ Tosun, **age**, 138.

²²² Bkz. Ek: 1, **Eğitim ve yaş korelasyonunu** gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir; Bkz. Ek: 2, **Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu** gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

²²³ Tosun, **a. g. e**, 103.

Anketimize katılan üyelerin çoğunluğu 2007 genel, 2009 ve 2014 yerel seçimlerinden beri parti üyesidir. Bu süre zarfında CHP, hem genel başkan değişikliği hem de kongre ve kurultaylar yaparak parti içi demokrasinin düzeyini gösterecek süreçlerden geçmiştir.

Tablo 7: Üye hak ve görevleri hakkındaki bilgi düzeyi

CHP'de üyelik haklarınızı ve görevlerinizi biliyor musunuz?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç bilmiyorum	2,8	2,9	2,9
Pek bilmiyorum	4,2	7,2	6,2
Fikrim yok	1,4	0,7	1,0
Biraz biliyorum	26,8	28,8	28,1
Çok iyi biliyorum	64,8	60,4	61,9
Toplam	100,	100,	100,

Ankete katılan üyelerin yaklaşık yüzde 10'unu üyelik hak ve yükümlülükleri ile ilgili bilgi sahibi değilken, yüzde 90'nı bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir. Bu durum, üyelerin hak ve yükümlülükleri hakkında bilgi sahibi olduğunu bizlere göstermektedir. Buna göre, üyelerin parti faaliyetleri, partide seçme ve seçilme süreçleri hakkında duyarlı olduklarını ileri sürebiliriz.

Eski ilçe başkanı ve 2014 yerel seçimlerinde belediye başkan adayı olan Uğur Ataş, bu durumun aksi yönünde görüşlerini dile getirmektedir:

CHP'de üyelerin niteliği geçmiş yönetimlerin, geçmiş genel başkanların CHP'de yarattığı süre gelen durumun ürünüdür. Üyelikler hep kongreye yöneliktir. İşte, birilerinin iktidarı hedeflendiği için üyelikler CHP'ye gönül vermiş, siyaset yapmak isteyen insanların üyeliği kontrol edilemeyecek olmalarından dolayı engellemektedir. Genel olarak yapma bir üye profiliyle karşı karşıyayız. Yani, üye ne üyelik hak ve görevlerini biliyor ne de parti üyeliğinin ne anlama geldiğini biliyor.²²⁴

²²⁴ Uğur Ataş ile mülakat, mülakatı gerçekleştiren Ahmet Yaman, 24.03.2014.

Mülakatımızda Ataş'ı destekleyen açıklamayı, parti üyesi Doğan Görgü şu şekilde ifade etmektedir: “Üye sorgulayıcı, üye takipçisi olmalıdır partinin; kendi düşüncelerinin, kendi tüzük ve programının takipçisi olmalıdır bu biraz eksiktir. Bu da eğitimden kaynaklıdır.”²²⁵

Yukarıdaki ifadelere baktığımızda, anket sonuçlarıyla ters düşen bir durum karşımıza çıkmaktadır. Ankete katılan üyelerin, büyük bir çoğunluğu üyelik hak ve yükümlülüklerini bilirken, parti yöneticileri ve parti üyeleri bu durumun aksini ifade etmektedir.

Bu durumun nedenini şu şekilde açıklayabiliriz:

Ankete katılan üyeler, partiye düzenli olarak gelen ve parti çalışmalarına katılan üyelerden oluşmaktadır. Anketimize katılan üyelerin yüzde 67'si düzenli olarak katılırken yüzde 25'i de arasıra katılmaktadır.²²⁶ Buna karşın, yerel seçim öncesinde yapılan eğilim yoklamasına parti üyelerinin sadece yüzde 30'u katılmıştır. Eğilim yoklamasına katılan iki adayın aldığı toplam oy sayısı 1383'tür.²²⁷

Eski ilçe başkanı, milletvekili aday adayı ve 2014 yerel seçimlerinde ilçede yapılan eğilim yoklamasında birinci olan Fatih Belediyesi Başkan aday adayı M. İlhan Dabakoğlu'nun ifadesi anket verileri ile yöneticilerin görüşleri arasında oluşan tezatlığın anlaşılmasında yardımcı olacaktır.

Geçirdiğimiz siyasi yarışta (2014 Yerel Seçimleri Eğilim Yoklamasında) parti içi yarış içerisinde bütün üyelere birebir ulaşma, birebir görüşme imkânı doğdu. Ne acıdır ki yaşadığımız olaylar partimizde bizim üzülerken gördüğümüz bazı neticeler ile karşılaşmamıza neden oldu. 3600 kayıtlı üyemiz (eğilim yoklamasında oy kullanma hakkı olanlar) vardı. Bu 3600 kayıtlı üyemizin tahmin edersem 1.200'ü zaten yok üyelerdi. Bu da üye sayımızda ne denli sağlıklı olduğumuzun bir ifadesidir...²²⁸

²²⁵ Doğan Görgü ile mülakat, mülakatı gerçekleştiren Ahmet Yaman, 22.03.2014.

²²⁶ Bkz. Ek: 4, Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

²²⁷ <http://www.istanbulgercegi.com/chp-istanbul-da-17-ilcede-egilim-yoklamasi-sonuclari-37668225> .html [01.03.2014]

²²⁸ M. İlhan Dabakoğlu ile mülakat, mülakatı gerçekleştiren Ahmet Yaman, 19.05.2014.

On yıldan fazla parti üyesi ve ilçe yöneticisi olan 2014 yerel seçimlerinde partinin mevcut ilçe başkanı Bülent Sülek aynı konuyu benzer bir şekilde değerlendirmektedir: “Aslında parti içi eğitim eksikliği olduğu için, partili üyelerimizin birçoğu üyelik haklarının, statülerinin farkında değildir.”²²⁹

Yukarıdaki ifadeleri incelediğimizde parti üyeliği çok boyutlu bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Partiye resmi kayıtlı üyeler ile partiye sürekli destek veren üyeler arasındaki değişkenlik siyasal analiz yapmamızı zorlaştıran en önemli etkidir. Buna rağmen elde edilen verilerle baktığımızda partiye aktif olarak katılan üyelerin üyelik hak ve yükümlülüklerini bildiklerini söyleyebiliriz. Ancak yöneticilerin ve üyelerin ifade ettiği gibi partinin kâğıt üzerinde yapılan üyelerinin partiye neden, nasıl üye olduklarını bilemesek de partide uzun yıllar yönetici olan ve aktif üye olanlara göre üyelik hak ve yükümlülüklerini bilmeyen üye sayısının ağırlıkta olduğunu söyleyebiliriz.

Dolayısıyla, üyelerin büyük bir çoğunluğunun kongreleri kazanmak adına parti yöneticileri tarafından üye yapıldığı üyeler ve yöneticiler tarafından bilinen bir gerçektir.

Bir diğer açıdan, her ne sebepten olursa olsun partiye üye olan üyelerin üyelik haklarını ve yükümlülüklerini öğrenmelerini sağlayacak parti içi eğitim mekanizmalarının işletilmediğini parti yöneticilerinin ve üyelerinin görüşlerinden yola çıkarak söyleyebiliriz. Dolayısıyla üyeliğin yapısal sorunları olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak, mevcut üyelerin üyelik hakları ve yükümlülüklerini öğrenmeleri konusunda parti içi eğitim eksikliğinin varlığı vurgulanması gereken ikinci önemli unsurdur.

Bu durumu Kepenek, “üyenin, görev ve sorumluluklarının bilincinde olması ve bunları yerine getirmesi gerekir. Üyelikte sayı kadar nitelikte de önemlidir. Ek olarak, yığma üyeliğe olanak verilmemelidir” şeklinde açıklamaktadır.²³⁰

²²⁹ İlçe Başkanı Bülent Sülek ile Mülakat, Mülakatı gerçekleştiren Ahmet Yaman, 21.05. 2012.

²³⁰ Yakup Kepenek, Sosyal “Siyasal Gücün Kullanımı Bağlamında Siyasi Partiler Yasası ve Seçim Sistemi”, Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergi, Ocak- Şubat 2013. 13.

Tablo 8: CHP üyeliğın demokratik düzeyi

Sızce, CHP, üyelık hak ve görevleri açısından demokratik midir?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç demokratik değildir	12,7	8,6	10,0
Pek demokratik değildir	18,3	18,7	18,6
Fikrim yok	5,6	1,4	2,9
Biraz demokratiktir	40,8	43,9	42,9
Çok demokratiktir	22,5	27,3	25,7
Toplam	100	100	100

Anketimize katılan üyelerin yüzde 28’i, partinin üye hak ve görevleri açısından demokratik olmadığını belirtmiştir. Ancak yüzde 71’i ise partiyi bu konuda demokratik bulmaktadır. Burada dikkat çeken durum ise, kadınların yüzde 30’nun partinin üye hak ve yükümlölüklerinin demokratik olmadığını söylemeleridir.

CHP Fatih İlçe Başkanı Sülek, parti mevzuatlarının demokratik düzeyini şu şekilde değerlendirmektedir:

“CHP’de son 7 yılda tüzük değişiklikleri oldu ve tüzükte demokratikleşme açısından olumlu gelişimler oldu. Tüzüğümüz dört dörtlük demesekte, siyasi partiler kanunundan çok daha ileride demokratik bir özelliğe sahiptir.”²³¹

Anket sonuçlarına ve mülakatlara baktığımızda CHP’nin yasal düzenlemelerinin parti üyelerinin ve yöneticilerinin gözünde demokratik nitelikte olduğu kabul görmektedir.

²³¹ İlçe Başkanı Bülent Sülek ile Mülakat, Mülakatı gerçekleştiren Ahmet Yaman, 21.05. 2012.

Tablo 9: Üyeliği zorlaştıran düzenlemelerin algısı

Sizce, CHP’de üye olmayı zorlaştıran düzenlemeler var mı?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç yok	39,4	38,1	38,6
Pek yok	21,1	18,7	19,5
Fikrim yok	9,9	5,0	6,7
Biraz var	21,1	28,1	25,7
Çok var	8,5	10,1	9,5
Toplam	100	100	100

Üyelere yöneltilen “CHP’de üye olmayı zorlaştıran düzenlemeler var mı?” sorusu, partiye üye olmayı engelleyen yasal ya da tüzüksel engellerin olup olmadığını öğrenmeyi amaçlamaktadır. Buna göre anketimize katılan üyelerin yüzde 60’ı partiye üye olmayı zorlaştıran yasal düzenlemelerin olmadığını belirtmiştir. Katılanların yüzde 34’ü partiye üye olmayı zorlaştıran düzenlemelerin olduğunu söylemektedir.

Bu durumu Ataş, şu şekilde açıklamaktadır:

“Mevcut tüzükte aslında, teori olarak, hiçbir sıkıntı yok. Tüzükte yeni tadiller gerektirebilecek yeni hususlar vardır. Üyeliklerin kabulü, statüsü vs. düzeltilebilir ancak, mevcut tüzük dâhil bu işin aksamasında bir engel değildir.”²³²

²³² Uğur Ataş ile mülakat.

Tablo 10: CHP’de üyeliği zorlaştıran unsurlar

Sizce, CHP’de üyeliği zorlaştıran unsurlar nelerdir?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Partinin tüzük ve yönetmelikleri	1,4	0,7	1,0
Partinin bürokratik işleyiş mekanizmaları	32,4	40,3	37,6
Parti yöneticilerinin tutum ve davranışları	63,4	54,0	57,1
Diğer	2,8	5,0	4,3
Toplam	100	100	100

“CHP’de üyeliği zorlaştıran unsurlar nelerdir?” sorusu, yasal engellerden ziyade, partiye üye olmaya gelen kişilerin, partideki üyelik süreçleri hakkındaki düşüncelerini ve deneyimlerini öğrenmeye yöneliktir. Buna göre, anketimize katılan üyelerin yüzde 57’si üyeliği zorlaştıran unsurun parti yöneticilerinin tutum ve davranışları olduğunu vurgulamaktadır. Hemen ardından yüzde 37,6’sı ise partinin bürokratik işleyiş mekanizmalarının etkili olduğunu söylemektedir. Burada altı çizilmesi gereken nokta, kadın üyelerin yüzde 63,4’ü üyeliği zorlaştıran unsurun parti yöneticilerinin tutum ve davranışları olduğunu belirtmeleridir.

Ataş, yukarıdaki soruyu destekler nitelikte şu açıklamayı yapmaktadır: “Tüzüğü uygulayanların, uygulamadaki pratikleri yani yönetmelikler yanlıştır. O maruzlardan dolayı, sağlıklı bir demokrasiyi işletemiyoruz.”²³³ Benzer bir açıklama 2014 yerel seçimlerinde parti yöneticisi görevinde olan ancak ismini açıklamak istemeyen Bay X ise bu durumu, “Parti yöneticileri üyeleri tayin ediyor, parti yöneticileri delegeleri, delegelerde yöneticileri tayin ediyor,” şeklinde özetlemektedir.” Son olarak CHP’nin İstanbul İl Başkanı olan Oğuz Kaan Salıcı, *Sosyal Demokrat Dergisi*’ne verdiği röportajda, “Parti içi demokrasi koşullara göre değişiklik arz etmemeli. Ediyor mu; ediyor. Birisi teorik doğru, diğeri pratik gerçek. Normal şartlarda bunun olmaması gerekiyor,” diyerek mevcut durum hakkında önemli bir tespit yapıyor.²³⁴

²³³ Uğur Ataş ile mülakat.

²³⁴ Oğuz Kaan Salıcı ile Röportaj: “Siyasi Partiler Sistemi ve Otoriterleşme...” Gerçekleştiren Merih Ünver, *Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergi*, Ocak- Şubat 2013. 25.

Çalışmamızın parti içi demokrasi bölümünde belirttiğimiz gibi Carty, parti içi demokrasiyi güncel gerçeklik, pratik alanda uygulanma biçimi ve teorik düzeyde istenen idealler olarak değerlendirmektedir. Salıcı'nın yukarıdaki ifadesi, Carty'nin değerlendirmesini doğrulamaktadır. CHP'nin Fatih İlçesi örneğine göre, parti içi demokrasi olgusu, döneme ve kişilere göre değişiklik göstermektedir. Dolayısıyla parti içi demokrasinin uygulanma düzeyi düşük seviyede kalmaktadır. Ercan Karakaş ise, partilerin sağlıklı bir üye tabanına sahip ve parti içinde de demokratik ve saydam bir işleyişe sahip olmaları gerektiğinin altını çizmektedir.²³⁵Yukarıdaki ifadelere ve anket verilerine baktığımızda CHP'de üyeliği etkileyen en önemli unsurun yöneticilerin tutum ve davranışları ile bürokratik işleyiş mekanizması olduğu ileri sürülebilir. CHP'de yaşanan bu gerçeklik, parti içi demokrasinin işleyişi açısından önemli bir tehdit olarak karşımıza çıkmaktadır. Üyeliklerin, sağlıklı ve düzenli yapılamaması, parti içi demokrasinin katılımcı olma ilkesine zarar vermektedir. Dolayısıyla, parti içi demokrasinin kurumsallaşmasını, parti kendi iç dinamikleri nedeniyle gerçekleştirememektedir.

Tablo 11: Üyelerin, üyelik aidatlarını ödeme durumu

Üyelik aidatınızı partiye üye olduğunuz günden beri düzenli olarak ödüyor musunuz?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç ödemiyorum	26,8	14,4	18,6
Pek ödemiyorum	1,4	9,4	6,7
Fikrim yok	7,0	2,2	3,8
Arasına ödüyorum	16,9	18,0	17,6
Her zaman ödüyorum	47,9	56,1	53,3
Toplam	100	100,	100

Genel olarak baktığımızda, üyelerin partiye olan aidatlarını düzenli olarak ödeme eğiliminde olduğunu görmekteyiz. Tosun, üyelerin partiye bağış yapma durumunu gösteren çalışmasında, araştırmasındaki üyelerin üçte birinin her zaman ödeme yaptıklarını, diğer üçte birinin ise hiç bağış yapmadıklarını göstermektedir. Bu nedenle, partiler devletin mali desteğine bağlı olmaktadır.²³⁶

²³⁵ Ercan Karakaş, Sosyal Demokrat Partilerde Üye, Örgüt ve Parti İçi Demokrasinin Önemi”, **Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergi**, Şubat 2011, Sayı 2: 11.

²³⁶ Tosun, **age**, 116.

Cumhuriyet Halk Partisi tüzüğünde gösterilen gelir kalemlerinin başında üyelere alınan aidatlar yer almaktadır.²³⁷ Buna göre, araştırmamıza katılan üyelerin yüzde 50'sinden fazlasının partiye üyelik aidatını ödediğini söyleyebiliriz.

Parti aidatlarını ödeme durumunu cinsiyet açısından değerlendirdiğimizde, kadınların yaklaşık yüzde 27'si hiç ödeme yapmazken, yüzde 48'i düzenli olarak ödeme yapmaktadır. Erkeklerin yaklaşık yüzde 14'ü ödeme yapmazken, yüzde 56'sının ödeme yaptığını görmekteyiz. Yaş açısından bakıldığında, gençlerin yüzde 40'ı hiç ödeme yapmazken, 32 yaş ve üstü kişilerin yüzde 60'ının ödeme yaptığını görmekteyiz.²³⁸ Burada vurgulanması gereken durum, CHP son yıllarda “Mobil Üye Aidat Ödeme” sistemine geçmektedir. Buna göre, üyeler cep telefonlarından sisteme abone olarak, aylık 1 TL ödemektedir.

Karakaş üye ve aidat ilişkisini şu şekilde değerlendirmektedir: “CHP Tüzüğünde yer alan aidat tutarı yıllık 12 TL ile 60 TL arasındadır. Buradaki ilke, üyelerin gelirine göre aidat ödemeleridir. CHP’de aidat meselesi üyeler ve örgüt tarafından yeteri kadar önemsenmediği için bugüne kadar halledilememiştir. Bu konuda karar alınmalı ve geri dönülmeyecek bir şekilde sistemleştirilmelidir.”²³⁹

Mobil aidat uygulaması, Karakaş’ın sistemleştirme önerisine uygun bir adımdır. Buna göre parti üyelerinin asgari ölçüde aidat ödemelerini yerine getirmeleri sağlanmaktadır. Aynı zamanda, partinin finansmanı açısından, sürekli ve üyelerine dayanan gelir kalemini oluşturmaktadır.²⁴⁰

²³⁷ CHP Tüzüğü, Md. 77.

²³⁸ Bkz. Ek: 1, Eğitim ve yaş korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir; Bkz. Ek: 2, Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

²³⁹ Ercan Karakaş, Sosyal Demokrat Partilerde Üye, Örgüt ve Parti İçi Demokrasinin Önemi”, **Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergi**, Şubat 2011, Sayı 2: 13.

²⁴⁰ <http://bilisim.chp.org.tr/MobilAidat.aspx#mobilaidat> [01.04.2014]

İlçe başkanı Sülek yerel seçimlerde, partinin finansman durumunu 2014 yerel seçimleri döneminde yaşadığı bir deneyimi şu şekilde açıklamaktadır:

Seçimleri atlattık; bizim ilçemize 2014 yerel seçimlerinde genel merkezden 20.000 lira para geldi. Fatih ilçesinde belediye başkan adayımız 1 lira para harcamadı. Bizde bunun üzerine, il başkanımızın genel merkezden ısrarı, ricaSıyla genel merkezden çok bir yardım gelmedi. Bizleri ilçe başkanlarını, 16 adet yöneticisini yalnız bıraktılar. Bizler bu ilçeleri yönetiyoruz. Bu ilçelerin eksiklikleri neler, ne yapıyor bu ilçelere bakan, çeken yok!²⁴¹

Yukarıdaki ifadeye göre, yerel seçim deneyiminde belediye başkan adayının ya da diğer adayların parti finansmanına katkıları başka bir tartışma konusudur. Burada vurgulanması gereken konu CHP'nin yerel seçim döneminde mobil aidat üyeliği olmasına, partinin devlet yardımı almasına rağmen yerel seçim çalışmalarında Fatih İlçesi'ni finansman sorunlarıyla baş başa bıraktığıdır.

5.3. İlçede Karar Alma Süreçleri

Bu kısımda üyelerin partinin faaliyetlerine, partinin karar alma süreçlerine katılım düzeyleri hakkında bilgi verilecektir. Üyelerin parti faaliyetlerine katılımı, partinin kongre süreçleri, üyelerin yöneticileri ile olan ilişki düzeyi, ankete katılan üyelere sorulmuştur.

Tablo 12: Üyelerin faaliyetlere katılım düzeyi

Üye olarak, CHP'nin faaliyetlerine ne sıklıkla katılıyorsunuz?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç katılmıyorum	1,4	2,2	1,9
Pek katılmıyorum	1,4	7,2	5,2
Fikrim yok	1,4	-	0,5
Arasıra katılıyorum	26,8	24,5	25,2
Her zaman katılıyorum	69,0	66,2	67,1
Toplam	100	100	100

²⁴¹ Bülent Sülek ile mülakat.

Parti üyelerinin yüzde 67'si parti faaliyetlerine düzenli olarak katılmaktadır. Bu oranı cinsiyet açısından değerlendirdiğimizde, kadın ve erkek üyelerin yaklaşık yüzde 70'inin parti faaliyetlerine her zaman katıldıkları görülmektedir.²⁴²

Burada özellikle vurgulanması gereken konu, kadınların parti faaliyetlerine erkeklerden daha fazla katılmasıdır. Tosun'un CHP özelinde yaptığı çalışmaya baktığımızda üyelerin yüzde 68 düzeyinde partiye katılım oranına sahip olduğunu görmekteyiz.²⁴³ CHP Fatih İlçesinde ankete katılan üyelerin, yüzde 76'sı ilçe kongrelerinin düzenli olarak yapıldığını belirtmiştir.

Tablo 13: Karar alma süreçlerinde kongrelerin yapılma zamanı

Sizce, CHP'de düzenli olarak ilçe kongreleri yapılıyor mu?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç yapılmıyor	7,0	2,9	4,3
Pek yapılmıyor	12,7	8,6	10,0
Fikrim yok	9,9	8,6	9,0
Arasıra yapılıyor	26,8	15,8	19,5
Düzenli yapılıyor	43,7	64,0	57,1
Toplam	100	100	100,0

Delegelik sadece karar alma süreçlerinde ve partinin temsil mekanizmalarında kimlerin olacağını değil aynı zamanda partinin demokratik süreçlerinin düzeyini gösteren en temel süreçtir.²⁴⁴

²⁴² Bkz. Ek: 5, **Eğitim ve yaş korelasyonunu** gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir; Bkz. Ek: 4, **Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu** gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

²⁴³ Tosun, a. g. e, 152.

²⁴⁴ Richard. S. Katz, "Party in Democratic Theory", **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty. London: Sage Publications, 2006: 42.

Tablo 14: Üyelerin genel delegelik durumu

Partiye üye olduğunuz tarihten bu yana delege seçildiniz mi?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır	56,3	43,9	48,1
Evet	43,7	56,1	51,9
Toplam	100	100	100

Anketimize katılan üyelerin, yüzde 50'si partiye üye olduğu günden bu yana partide delege olmamıştır. Delege olmayanların yüzde 56'sı kadınlar olurken erkeklerin yüzde 56'sı ise delege olmuştur. Uğur Ataş bu durumu delegelik sistemi üzerinden açıklamaktadır.

Ona göre parti içi demokrasiyi engelleyen en önemli unsur delege ağlarıdır. Bunlar her ilçede olan, degeleye hakim birkaç insandan oluşmaktadır. Bizim ilçemizde bu durum maalesef böyledir. Geçmiş dönemlerde böyle vardı. Ben aktif siyasete girdiğim günden bu yana, izlediğim ve birebir yaşadığım olaylarda, sekiz on kişilik bir grup vardır. Her birinin, kırk elli tane üyesi vardır. Bunlar kongreleri, yönetim kurulu üyelerini, meclis üyelerini her zaman belirliyorlar. Bunlar, yeni gelen üyelere de ilçeyi kapatıyorlar.²⁴⁵

Tablo 15: Karar alma süreçlerinde üyelerin son delegelik durumu
Son ilçe kongrenizde delege seçildiniz mi?

	Cinsiyet yüzde		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır	62,0	51,1	54,8
Evet	38,0	48,9	45,2
Toplam	100	100	100

Ankete katılan üyelerin yüzde 54'ü son ilçe kongresinde delege seçilmemiştir. Özellikle vurgulanması gereken durum ise, kadınların yüzde 62'sinin ilçe kongresinde delege olmadığı gerçeğidir. Tosun çalışmasında, üyelere partideki mevcut konumlarını sorguladığı çalışmasında, CHP özelinde üyelerin, yüzde 48,5'inin sadece üye olduğunu belirtmektedir.

²⁴⁵ Uğur Ataş ile mülakat

Bu çalışmanın örnekleme baktığımızda, üyelerin yarısının delege olmadığı parti karar alma süreçlerine katılamadığı görülmektedir.²⁴⁶

Partide gençlik kolu başkanlığı yapmış, bir dönem ilçe yöneticiliği yapan ve şu anda belediye meclis üyesi aday olan Cengizhan Topçu benzer bir şekilde;

“Bazı şeyler çok öncesinde belirleniyor, delegeler çok önceden belirleniyor, seçim zaten, seçime gidilmeden kimin ne alacağı, belli oluyor” diyerek mevcut durumu özetlemektedir.”

Ankete katılan üyelerin neden yarısının delege olarak seçildiği mülakat bilgilerinde daha iyi anlaşılmaktadır. Buna göre, üyelerin delege olup olmamaları, parti yöneticilerinin kişisel beklentileri ve çıkarları doğrultusunda gelişmektedir.

Pipa Norris, parti içi delegelik süreçlerini parti içerisindeki organların ve hiziplerin güç dağılımını göstermesi açısından önemli bulmaktadır. Dolayısıyla partide delegeleri belirleyenlerin partinin sahibi olduklarını ileri sürmektedir. Partinin delegelik sistemi, partinin merkezîyet derecesini, katılımın düzeyini ve karar alma süreçlerine katılımın boyutunu göstermektedir.²⁴⁷ Anketimize katılan üyelerin verdiği cevaplara ve mülakat verilerine baktığımızda, CHP’nin Fatih İlçesi özelinde delegelik sisteminin katılımcı olmaktan uzak, merkezîyetçi nitelikte ve karar alma süreçlerinin dar kapsamlı olmasına neden olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 16: Parti politikalarının belirlenmesinde üyelerin durumu

Parti politikalarının şekillenmesinde üye olarak katkınız varmı?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç yok	14,1	15,1	14,8
Pek yok	15,5	17,3	16,7
Fikrim yok	5,6	0,7	2,4
Biraz var	45,1	40,3	41,9
Çok var	19,7	26,6	24,3
Toplam	100	100	100

²⁴⁶ Tosun, a. g. e, 142.

²⁴⁷ Pipa Norris, “Recruitment”, **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty. London: Sage Publications, 2006: 92.

Yukarıdaki tabloda, parti politikalarının şekillenmesinde üyelerin katkı düzeyi gösterilmek istenmiştir. Buna göre, parti politikalarının şekillenmesinde, üyelerin yüzde 76'sının katkısı olduğunu ileri sürebiliriz. Ancak ankete katılan kadınların parti politikalarını belirlemede erkeklere oranla daha az katkı verdiği görülmüştür.

Tablo 17: CHP'nin katılıma açık olma düzeyi

Sizce, CHP, katılıma açık bir parti midir?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç katılımcı değil	9,9	9,4	9,5
Pek katılımcı değil	26,8	27,3	27,1
Fikrim yok	2,8	0,7	1,4
Biraz katılımcı	36,6	49,6	45,2
Katılım düzeyi çok yüksek	23,9	12,9	16,7
Toplam	100	100	100

Tablo 16'da, üyelerin parti politikalarına katılma durumu gösterilmiştir. Tablo 17 ise, CHP'nin parti politikalarını oluştururken, parti adaylarını belirlerken vb. süreçlerde parti üyelerini, karar alma mekanizmalarına dâhil edip etmediğini vurgulamaktadır. Buna göre, üyelerin gözünde CHP yüzde 45 düzeyinde katılıma biraz izin veren partidir. Anketimize katılan üyelerin yüzde 36'sı partinin katılımcı olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 18: Görüş ve Önerilerin İletildiği birimler

CHP'de görüş ve önerilerinizi kimlere iletiyorsunuz?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
İlçe başkanı ve yöneticilerine	83,1	77,7	79,5
İl başkanı ve yöneticilerine	4,2	8,6	7,1
Genel merkez ve milletvekillerine	7,0	7,2	7,1
Diğer	5,6	6,5	6,2
Toplam	100	100	100

Yukarıdaki tablo, parti politikalarının şekillenmesinde, üyelerin görüş ve önerilerini iletirken, partinin hangi iletişim kanallarını kullandığını göstermektedir. Buna göre, üyelerin yüzde 80’i ilçe başkanı ve yöneticileriyle iletişime geçmektedir. Bu oran kadınlarda yüzde 83 iken, erkeklerde yüzde 77 civarındadır.

Anketi eğitim durumuna göre incelediğimizde ilkokul, lise ve üniversite öğrenimine sahip üyelerin yüzde 79’u ilçe başkanı ve yöneticileriyle iletişime geçmektedir.²⁴⁸ Buna göre, üyelerin yerel düzeyde parti yöneticileriyle iletişime geçtiklerini, doğrudan katılım yolunu izlediklerini söyleyebiliriz.

Tablo 19: Konularına göre görüş ve öneri durumları

En çok hangi konuda parti yöneticilerine bilgi veriyorsunuz?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Ulusal politika alanlarında	11,3	22,3	18,6
Yerel politika alanlarında	12,7	15,8	14,8
Parti içini ilgilendiren konularda	67,6	56,8	60,5
Diğer	8,5	5,0	6,2
Toplam	100	100	100

Araştırmamamıza katılan üyelerin yüzde 60’ı parti içini ilgilendiren konularda parti yöneticileriyle iletişime geçmektedir. Özellikle kadınların yüzde 67’si parti içi konularda yöneticilerine bilgi vermektedir.

Tablo 20: Konularına göre en son görüş ve öneri durumları

En son hangi konuda parti yönetimlerine bilgi verdiniz?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Ulusal politika alanlarında	7,0	10,1	9,0
Yerel politika alanlarında	28,2	24,5	25,7
Parti içini ilgilendiren konularda	60,6	59,7	60,0
Diğer	4,2	5,8	5,2
Toplam	100	100,	100

²⁴⁸ Bkz. Ek: 1,Eğitim ve yaş korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir; Bkz. Ek: 2,Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

2014 yerel seçimlerinin olduğu dönemde, üyelerin yüzde 25'inin yerel seçim sırasında, yerel politika ile ilgili parti yöneticilerine görüş ve önerilerini aktardıkları tespit edilmiştir. Seçim atmosferinde dahi üyelerin, parti içini ilgilendiren konularda görüş ve önerilerini iletmeleri yüzde 60 düzeyindedir.

Cinsiyet açısından konuyu değerlendirdiğimizde, kadınların yaklaşık yüzde 67'si parti içini ilgilendiren konularda görüş ve önerilerini iletirken erkeklerde bu oran yüzde 57'ye düşmektedir. Yaş açısından bakıldığında 32 yaş ve üzeri üyelerin yüzde 63'ü parti içi konularını dikkate alırken, genç üyelerde bu oran yüzde 53'e düşmektedir. Buna karşın, gençlerin ulusal politika alanlarında yüzde 21 düzeyinde görüş ve önerilerini iletildiğini görmekteyiz.²⁴⁹

Araştırmaya katılan üyelerin, eğitim seviyeleri ilkokul düzeyine yaklaştıkça parti içi sorunlar ile ilgili görüş ve önerilerini aktarmaları artmaktadır. Ancak, üniversite düzeyi ve üstü eğitime sahip üyelerin, yerel ve ulusal politika alanlarında yöneticilerine görüş ve önerilerini aktardıklarını söyleyebiliriz.²⁵⁰

Tablo 21: Parti yöneticilerinin görüş ve önerilere geri dönüş biçimi

Parti yöneticileri, görüş ve önerileriniz karşısında size nasıl dönüş yapıyor?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Dikkate alıp, çözüm getirmiyor	43,7	52,5	49,5
Dikkate alıp, ilgili birime yönlendirmiyor	21,1	24,5	23,3
Dikkate alıp, ilgili birime yönlendiriyor	22,5	10,8	14,8
Dikkate alıp, çözüm getiriyor	9,9	7,9	8,6
Diğer	2,8	4,3	3,8
Toplam	100	100	100,0

Parti politikalarının şekillenmesinde katkısı olduğunu ileri süren üyeler, parti içi konularda genel olarak görüş ve önerilerini ilçe yöneticilerine iletmektedir. İlçe yöneticilerinin üyelerin görüş ve önerileri karşısındaki tutumuna baktığımızda üyelerin yüzde 50'si parti yöneticilerinin görüş ve önerileri karşısında çözüm getirmediklerini ileri sürmektedir.

²⁴⁹ Bkz. Ek: 1, Eğitim ve yaş korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir; Bkz. Ek: 2, Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

²⁵⁰ Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

Özetle, yöneticiler, yüzde 81 düzeyinde üyelerin görüş ve önerileri karşısında çözüm getirmeyen bir yönetim davranışı sergilemektedir.

Cinsiyet açısından erkeklerin yüzde 52'si, kadınların yüzde 44'ü, görüş ve önerilerine çözüm getirilmediğini ileri sürmektedir. Yaşa göre incelediğimizde, gençlerin parti içini ve ulusal konuları ilgilendiren alanlarda görüş ve önerileri ağırlık kazanmaktadır. Gençlerin yüzde 75'i görüş ve önerilerine çözüm getirilmediğini dile getirmektedir. Gençlerin, ulusal politikaya ve parti iç işlerine ait görüş ve önerilerinin büyük oranda çözümsüz kaldığını söyleyebiliriz.²⁵¹ Mülakatımızda, üye ve parti yöneticisi arasındaki ilişkinin durumunu anlamak adına yönelttiğimiz soruya Topçu; "İlçem açısından baktığımda çok efektif bir şekilde çalıştığını düşünmüyorum. Çok aktif bir ilçe yönetimi olduğunu düşünmüyorum. Çok önceki yönetimlerde de aynı durum geçerliydi. Burada özeleştirri vermek gerekirse, kendimizde çok efektif bir yöneticilik yapmadım..." şeklinde cevap vermektedir.²⁵²

Görgü'ye göre "Üye ve yönetici ilişkisi çok kopuktur bu durumu yöneticilere bağlıyorum. Yöneticinin asıl görevi, üyesini politik hale getirmektir. Ama maalesef, partiyi yöneten kadroların il-ilçe yönetimlerinin yetersiz oluşu, yapısal kadroların sıkıntılı oluşu, üyeyi politize edemediği için, üye ile yönetici arasında bir kopukluk var. Bu ise örgüt ilişkisini zaafa uğratmaktadır."²⁵³

Ataş ise üye ve yönetici arasındaki ilişkiyi nedenleriyle birlikte ele almaktadır. Ona göre durum şu şekilde işlemektedir:

Üye ile parti arasındaki ilişki sağlıklı bir üye yapısı olmadığı için genelde parti yöneticileri, eş dost, akraba, hısım vs. bulup, partiye üye ediyorlar... Eğer benim veya bir başkasının bir yerlere gelmesi için üyelik yapılmışsa, o adamın zaten parti ile ilgili çok ilişkisi yoktur. Partiye de hizmet veremez, partide ondan verim alamaz. Bu yüzden, çok sağlıklı bir yönetici ve üye ilişkisi olduğuna inanmıyorum.²⁵⁴

Çalışmamıza katılan üyelerin ilçe yöneticileriyle iletişime geçtiğini özellikle parti içini ilgilendiren konularda fikir beyan ettiklerini söyleyebiliriz. Ancak yöneticilerin ilgili konularda çözüm getirmediği dile getirilmiştir.

²⁵¹ Bkz. Ek: 1, Eğitim ve yaş korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir; Bkz. Ek: 2, Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir

²⁵² Topçu ile mülakat.

²⁵³ Gördü ile mülakat

²⁵⁴ Ataş ile mülakat

Mülakatlarımız da bu konuyu desteklemektedir. İlçe yöneticilerinin çözüm getirememeleri iki nedene bağlanmaktadır. Birincisi, ilçe yöneticileri siyasi bilgi açısından yetersiz olarak görülmektedir. İkincisi, yönetici ve üye ilişkisinin parti içi iktidar mücadelesine göre şekillenmesi üye ve yönetici arasındaki ilişkiyi olumsuz etkilemektedir.

5.4. İlçede Aday Belirleme Süreci

Bu bölümde, 2014 yerel seçimlerinde, Fatih ilçesinde aday belirleme süreçlerinin uygulanma biçimi, parti içi demokrasideki katılım ve merkezîyet derecelerine göre değerlendirilecektir.

Tablo 22: Parti adayları belirlenirken üyelerin katılım düzeyi

İlçenizde son seçimde parti adayları belirlenirken üyelerin katılımı sağlandı mı?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır	42,3	48,9	46,7
Evet	57,7	51,1	53,3
Toplam	100	100	100

2014 yerel seçimlerinde İstanbul'un Fatih ilçesinde belediye başkan adaylığı için eğilim yoklaması yapılmıştır.²⁵⁵ Yapılan bu eğilim yoklaması sonucunda iki aday yarışmıştır. Eğilim yoklamasında toplam 1383 oy kullanılmıştır.²⁵⁶ Varolan üyelere oranladığımızda, eğilim yoklamasına katılımın yüzde 30 düzeyinde olduğunu görmekteyiz. Yukarıda sorulan soruyu bu gelişmeler ışığında değerlendirdiğimizde, anketimize katılan üyelerin yarısı katılım sağlandı derken, diğer yarısı sağlanmadığını dile getirmektedir. Üyelerin burada kararsız bir tutum içinde olduklarını görmekteyiz. Bunun başlıca iki nedeni olduğunu söyleyebiliriz. Birincisi, ilçenin belediye başkan adayı, eğilim yoklamasına giren adaylar arasından çıkmamıştır. İkincisi ise, adayı belirlemede kararın genel merkez tarafından alınmış olması, katılımın sağlanmadığı şeklinde algılanmıştır.

²⁵⁵ Bkz. Ek 3. Cumhuriyet Halk Partisi 3695 Sayılı İstanbul'da Yapılacak Eğilim Yoklamaları Hakkında Genelge

²⁵⁶ <http://www.istanbulgercegi.com/chp-istanbul-da-17-ilcede-egilim-yoklamasi-sonuclari-37668225.html> [04.03.2014] Bu iki adaydan, M.İlhan Dabakoğlu: 777 – Uğur Ataş: 606 oy almışlardır.

Tablo 23: Fatih Belediye Başkan Adayının Belirlenme Biçimi

Son seçimde ilçenizde belediye başkan adayını sizce kim belirledi?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Üyeler	-	0,7	0,5
Üyeler ve ilçe yönetimi	-	0,7	0,5
İlçe yönetimi ve il yönetimi	2,8	5,0	4,3
Genel merkez yönetimi	97,2	92,8	94,3
Diğer	-	0,7	0,5
Toplam	100	100	100

Anketimize katılan üyelerce 2014 yerel seçimlerinde, İstanbul'un Fatih İlçesi'nde belediye başkan adayının yüzde 94 oranında genel merkez yönetimi tarafından belirlendiği kabul edilmektedir.

Mülakatımızda sorulan, aday belirleme süreçleri nasıl gerçekleştiği sorusuyla CHP Fatih ilçesindeki seçim süreçleri derinlemesine incelenmiştir. Buna göre, son seçimde Fatih İlçesinde, belediye başkan adayı olmak için eğilim yoklamasındaki yarışa giren Ataş bu durumu şu şekilde açıklamaktadır.

Aday belirlemede, kesinlikle görüşler alınmıyor. Alınmadığı çok açıktır. Bir kere, örgüt kendi içerisinde birkaç kısma bölündü ve küstürüldü. CHP'nin iç dinamiklerinden getirilebilecek adaylar varken, dışardan adaylar ile seçime gidilme yöntemi seçildi. Bu da örgütün gerçek sahiplerini küstürmüştü.²⁵⁷

Topçu ise yerel seçimlerde eğilim yoklaması kararı alınmasını olumlu karşılamaktadır. Fatih ilçesi de eğilim yoklaması kararı alınan ilçeler arasındadır. Fatih'te iki aday yarışa girmiş ancak genel merkezin insiyatif kullanarak farklı bir tercih yapmıştır. Bu durumu genel merkezin plan ve programları doğrultusunda Topçu anlayışla karşılamaktadır. Topçu nihai kararı genel merkezin vermesini, eğilim yoklaması ile ilçedeki üyelerin yarışa sokulmasını anlamlandırmakta güçlük çekmektedir. Buna rağmen, genel merkezin bir tablo görmek isteyebileceği fikrini de göz ardı etmemektedir.²⁵⁸

²⁵⁷ Ataş ile mülakat

²⁵⁸ Topçu ile mülakat

Dabakoğlu ise aday belirleme sürecinde yaşadığı deneyimi şu şekilde açıklamaktadır:

...CHP İl başkanı, müstakbel büyükşehir adayı ve genel merkezdeki yerel yöneticilerden sorumlu beş kişilik heyetin olurları doğrultusunda herhangi bir adayları olmaksızın aday olabileceğimi düşünerek onların istişareleri neticesinde aday olmaya karar verdim. Genel başkanın isteği doğrultusunda Fatih'te bir sandık kurun orada temayül yoklaması neticesinde çıkacak olan adaya sahip çıkın dendi ve biz 6 ay gibi bir süre içerisinde demokratik mücadelemizi vererek adaylığımızı tespit ettik. 200 farkla Fatih'te aday oldum. Yönetmelik gereği adaylığımızın MYK'dan ondan sonra parti meclisinden geçmesi gerekirdi. MYK'dan geçti. 20 kişilik MYK üyelerinden geçtiğini basın yazdı, sosyal medyada yayınlandı fakat nedense PM girmeden evvel bizim dışımızdaki bir olaydan sonra o gün durduruldu. Aradan fazla değil 20 gün sonra aynı MYK hiçbir gerekçe göstermeksizin İlhan Dabakoğlu'nun değil, partili olmayan ve yıllardır başka partilere hizmet vermiş bir liderin yeğenini oy birliğiyle Fatih'e aday gösterdi...²⁵⁹

Anketimize katılan üyelerin yüzde 90'ı partinin genel merkezi tarafından belediye başkan adaylarının seçildiğinin farkındadır. Aynı zamanda parti içi yarışa giren iki adayın ve belediye meclis üyesinin mülakatlarına göre, parti içi yarışın sonucuna, üyelerin kararlarına uyulmadan, partinin genel merkezi tarafından dışlayıcı, şeffaf olmayan, hesap verilebilirlikten uzak bir aday belirleme süreci yaşandığı üyelerin ve yöneticilerin ifadesinde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 24: Fatih Belediye Meclis Üyelerinin Belirlenme Biçimi

Son seçimde ilçenizde belediye meclis üyelerini sizce kim belirledi?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Üyeler		1,4	1,0
Üyeler ve ilçe yönetimi	1,4	2,2	1,9
İlçe yönetimi ve il yönetimi	40,8	41,7	41,4
Genel merkez yönetimi	53,5	51,8	52,4
Diğer	4,2	2,9	3,3
Toplam	100	100,0	100

2014 yerel seçimlerinde belediye meclis üyelikleri, yüzde 52 düzeyinde genel merkez tarafından, yüzde 41 düzeyinde ise il yönetiminin ağırlığında belirlendiğini söyleyebiliriz. CHP Fatih ilçesinde 2014 yerel seçimlerinde, belediye başkan adaylığı ve belediye meclis üyeliğinin genel merkez tarafından ve merkez yoklaması yoluyla belirlendiği olgusu, mülakatların içeriği ve üyelerin görüşlerine bakıldığında karşımıza çıkmaktadır.

²⁵⁹ Dabakoğlu ile mülakat

Parti içi demokrasinin katılım ve merkezîyetçilik ilkeleri açısından değerlendirdiğimizde, 2014 yerel seçimlerinde CHP, katılımı hedefleyen bir politika yürütmüştür. Dolayısıyla parti katılımcılık yönünde adımlar atmıştır. Ancak, nihai kararlar, merkezi organlar tarafından verilmiştir. Bu nedenle aday belirlenme süreçlerinde merkezîyetçi bir politika uygulanmıştır.

Dolayısıyla, Cumhuriyet Halk Partisi'nde, parti içi demokrasinin düzeyi, karar alma süreçleri ve aday belirleme mekanizmalarında katılımcılık düzeyinin sınırlı kaldığını, merkezîyetçilik düzeyinin ise en üst seviyede uyguladığını söyleyebiliriz.

İkinci bölümde belirttiğimiz gibi Hazan ve Rahat bu durumu, parti içi seçmenlerin katılım düzeyinde açıklamaktadır. Aday belirleme süreçlerinde üyeler süreçlere dahi edilmeyip kararları partinin lideri ve organları alıyorsa burada partinin dışlayıcı bir yöntem uyguladığını söylemektedirler.²⁶⁰

Tablo 25: Parti adaylarında gençlik ve kadın kotası durumu

Son seçimde, ilçenizde kadın ve gençlik kotasına uygun hareket edildi mi?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç edilmedi	33,8	29,5	31,0
Pek edilmedi	18,3	26,6	23,8
Fikrim yok	8,5	7,2	7,6
Kısmen edildi	33,8	33,8	33,8
Kesinlikle hareket edildi	5,6	2,9	3,8
Toplam	100	100	100

Araştırmada yer alan katılımcılar içinde Fatih ilçesinde gençlik ve kadın kotasına dikkat edildiğini düşünenlerin oranı bu şekilde düşünmeyenlerin oranından daha azdır. İlgili tabloda görüldüğü gibi kotalara kısmen veya tümüyle uyulduğunu düşünenlerin oranı yüzde yaklaşık 38 düzeyinde iken, hiç uyulmadığını veya pek uyulmadığını düşünenlerin oranı yüzde 55 düzeyindedir.

²⁶⁰ Hazan, *age*, 30.

Genel olarak bakıldığında, partinin genç ve kadın adaylar konusunda, kotalara uygun hareket edilmediği görülmektedir. Bu durumu kanıtlayan somut örnek ise, partinin 2014 yerel seçimlerinde İstanbul'daki 39 ilçe belediye başkan adayları arasından sadece iki tane kadın aday göstermesidir.²⁶¹

Fatih İlçesinde, gençlik kolu başkanlığını yürüten Gizem Küçük, yerel seçimlerdeki kadın ve gençlik kotası uygulamalarını şöyle değerlendirmektedir: “Kesinlikle uygulandığını düşünmüyorum. Aslında gençlik ve kadın kotası için yeterli olmasa da yazılan insanlar var ama bunlar, örgütün bilmediği, tanımadığı ve tepeden inme bir şekilde listelere girmişlerdir.”

CHP Kadın Kolları Genel Başkanı Hilal Dokuzcan'a göre, “2012 yılı, CHP kadın kolları açısından iki önemli olaya tanıklık etmiştir. İlki, olağanüstü kurultay ile yüzde 33 cinsiyet kotası kabul edilmiş; diğeri ise, 8 yıl aradan sonra ilçe, il kadın kolları seçimleri yapılmış ve 11. Kadın Kurultayı gerçekleştirilmiştir.”²⁶²

Mart 2014 yerel seçimlerinde, CHP önemli bir revizyonu, kadınların hak ve statüleri açısından gerçekleştirmiştir. Ancak, çalışmamızda edinilen bulgulara bakıldığında, yapılan değişikliklerin pratik alanda uygulanmadığı görülmüştür.

Norris bu durumu yasal zorunluluk ve gönüllü kota uygulaması olarak ele almaktadır. Ona göre yasal zorunlulukta seçim kanunlarında ve siyasi parti kanunlarında kadınlara eşit temsil oranı ya da kota uygulaması kanuni bir zorunluluktur. Ancak gönüllü kota uygulaması ise partinin kendi içerisindeki tüzük ve yasal mevzuatlarında belirlediği uygulamadır.²⁶³

Yasal zorunluluk uygulamasında partiler kadın temsiline uymakla yükümlüdür. Uyulmadığı takdirde partinin aday gösterdiği temsilciler kabul edilmemektedir. Gönüllü kota uygulamasına partinin iç ilişkilerine kalan bir durum söz konusudur. Parti içi güç ilişkilerine göre şekillenmektedir. Dolayısıyla eşit temsil oranını hedefleyen kota uygulaması amacına ulaşamadığından kadın temsil oranı düşük seviyede kalmaktadır.²⁶⁴

²⁶¹ <http://adaylarimiz.chp.org.tr/> [06.04.2014]

²⁶² Hilal Dokuzcan, “**CHP Kadın Kollarında Yeni Yönetim Biçimi**” Sosyal Demokrat, Aylık Siyasi Dergi, Mart 2013. 35.

²⁶³ Norris, **age**, 97.

²⁶⁴ **age**, 100.

Tablo 26: İstanbul'un ilçelerinde başkan adaylarının belirlenme yöntemi

Sizce, son seçimde, İstanbul'un diğer ilçelerinde partinin belediye başkan adaylarını kim belirledi?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Üyeler	-	0,7	0,5
Üyeler ve ilçe yönetimleri	2,8	2,2	2,4
İlçe yönetimleri ve il yönetimi	11,3	12,9	12,4
Genel merkez yönetimi	78,9	82,7	81,4
Diğer	7,0	1,4	3,3
Toplam	100	100	100

Fatih ilçesinde yer alan üyelere yöneltilen İstanbul'un diğer ilçelerinde belediye başkan adaylarını kimlerin belirlediği sorusu, Fatih ilçesinde olduğu gibi, genel merkez yönetiminin yüzde 81 düzeyinde ağır bastığını göstermektedir.²⁶⁵

Tablo 27: Aday belirlemede kullanılan yöntem

Sizce, son seçimde, CHP hangi aday belirleme yöntemini kullanmıştır?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Önseçim	5,6	2,9	3,8
Eğilim yoklaması	47,9	43,2	44,8
Aday yoklaması	1,4	1,4	1,4
Merkez yoklaması	42,3	50,4	47,6
Diğer	2,8	2,2	2,4
Toplam	100	100	100

Anketimize katılan üyeler, 2014 yerel seçimlerinde, CHP'nin Fatih ilçesinde eğilim yoklamasını (%44,8) ve merkez yoklamasını (%47,6) uyguladığını söylemektedir. Buna göre, CHP Fatih'te katılımcılık derecesini bütün üyelere yayarak katılımı arttırmayı hedeflemiştir. Buna rağmen, başkan ve meclis üyeliğinin belirlenme aşamasında, üyelerin kararları dikkate alınmadan merkez yoklaması tercih edilmiştir.

²⁶⁵ Bkz. Ek: 1, Eğitim ve yaş korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir; Bkz. Ek: 2, Eğitim ve cinsiyet korelasyonunu gösteren, grafikler ekte belirtilmiştir.

Tablo 28: Cumhuriyet Halk Partisi’nde Merkezîyetçilik Düzeyi

Sizce, son seçimde CHP'nin aday belirleme süreçlerindeki politikası nasıldır?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Merkezîyetçi	93,0	97,8	96,2
Ademi merkezîyetçi	7,0	2,2	3,8
Toplam	100	100	100

Ankete katılan üyelere göre, Cumhuriyet Halk Partisi’nin yüzde 96 düzeyinde merkeze dayalı olduğu söylemiştir. Bu oran, gençler tarafından yüzde 98 düzeyinde görülürken, kadınlar açısından yüzde 93 seviyesinde kabul edilmektedir. CHP’ye parti içi demokrasinin düzeyi açısından bakıldığında, kararların merkez tarafından alındığı, üyelerin karar alma süreçlerinin dışında kaldığını görmekteyiz.

Tablo 29: Fatih İlçesi’nde son seçimde PİD’in Uygulanma Düzeyi

Sizce, CHP son seçimde aday belirlerken parti içi demokrasiyi ilçenizde uyguladı mı?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç uygulamadı	54,9	54,7	54,8
Pek uygulamadı	22,5	16,5	18,6
Fikrim yok	5,6	2,9	3,8
Biraz uyguladı	11,3	25,9	21,0
Tam olarak uyguladı	5,6	-	1,9
Toplam	100	100	100

Anketimize katılan üyelerin yüzde 73’ü, CHP’nin Fatih ilçesinde parti içi demokrasiyi uygulamadığını belirtmiştir. Buna paralel olarak, İstanbul genelinde parti içi demokrasinin uygulanma algısına bakıldığında, parti içi demokrasinin yüzde 50 düzeyinde uygulanmadığı vurgulanmıştır. Yüzde 34 düzeyindeki katılımcı ise kısmen uyguladığını dile getirmiştir.

Tablo 30: İstanbul genelinde PİD'in uygulanma düzeyi

Sizce, CHP son seçimlerde aday belirlerken parti içi demokrasiyi İstanbul'da uyguladı mı?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç uygulamadı	33,8	31,7	32,4
Pek uygulamadı	11,3	21,6	18,1
Fikrim yok	11,3	8,6	9,5
Biraz uyguladı	32,4	35,3	34,3
Tam olarak uyguladı	11,3	2,9	5,7
Toplam	100	100	100

Üyelerle yapılan anket çalışmasında çıkan sonuca göre CHP, merkeziyetçi, parti içi demokrasiyi uygulayamayan bir parti konumundadır. Bu durumu Sülek CHP’de aday belirleme ve parti politikalarının nasıl şekillendiği sorusuna şu şekilde cevap vermektedir:

Somut olarak bu konuyu çok rahat bir şekilde açıklayabilirim. Çünkü kendi yaşadığım, 39 ilçe başkanının yaşadığı olay bu yerel seçimlerde ilçe başkanlarına hiçbir yetki verilmedi, hiçbir soru sorulmadı tamamen genel merkez ve il tarafından ilçe örgütlerine sorulmadan, direkt yetkilerimiz elimizden alınarak aday belirleme yöntemleri uygulandı.²⁶⁶

Sülek, İstanbul’un diğer ilçelerinde benzer durumların yaşandığını da vurgulamaktadır. Dikkat çektiği bir diğer konu ise ilçe başkanlarının üyelerinin seslerini yukarıya taşıyamaz hale geldiğidir. Yetkisiz bir konuma geldiğini ileri sürmektedir.

Yukarıdaki ifadeyi ve anket sonuçlarını aldığımızda CHP Fatih İlçesi’nde Scarrow’un katılımcı ilkesinden uzakta merkeziyetçi bir parti politikasını izlediğini söyleyebiliriz. Anketimize katılan üyelere, Fatih İlçesi’nin önceki yönetimlerinin parti içi demokrasiyi uygulama düzeyi sorulmuştur.

²⁶⁶ Sülek ile mülakat

Tablo 31: Fatih İlçesi’nde genel anlamda PİD’in uygulanma düzeyi

Sizce, CHP’nin önceki yönetimleri parti içi demokrasiyi ilçenizde uyguladı mı?			
	Cinsiyet %		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç uygulamadı	46,5	50,4	49,0
Pek uygulamadı	16,9	23,7	21,4
Fikrim yok	8,5	5,8	6,7
Biraz uyguladı	22,5	18,0	19,5
Tam olarak uyguladı	5,6	2,2	3,3
Toplam	100	100	100

Fatih ilçesinin önceki yönetimlerinin yüzde 70 düzeyinde parti içi demokrasiyi uygulamadığı anketimize katılan üyelerce söylenmiştir. Parti içi demokrasiyi uyguladığını söyleyenlerin oranı sadece yüzde 3 düzeyindedir.

Tablo 32: CHP’de Parti İçi Demokrasi Algısı

Sizce, Cumhuriyet Halk Partisi, parti içi demokrasiyi uyguluyor mu?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç uygulamıyor	35,2	33,8	34,3
Pek uygulamıyor	21,1	36	31
Fikrim yok	2,8	2,9	2,9
Biraz uyguluyor	31,0	24,5	26,7
Her zaman uyguluyor	9,9	2,9	5,2
Toplam	100	100,0	100

Anketimize katılan üyelerin yüzde 65’i CHP’nin genel anlamda parti içi demokrasiyi uygulamadığını söylemektedir. Çalışma içerisinde yapılan mülakatlara baktığımızda, yukarıdaki anket verilerini doğrulayan bir durumla karşılaşyoruz.

Buna göre, Ataş parti içi demokrasinin uygulanmadığını şu şekilde açıklamaktadır: Şartların olmadığını vurgulamaktadır. Geçmişten gelen üyelik sorunları devam etmektedir. Üye yapım süreci kongrelere yönelik olmaktadır. Böylece üyelik haklarını ve görevlerini bilmeyen üyeler ile karşılaşılırken üyeler birilerinin, ilçe başkanı olması için, delege seçilebilmesi için ya da belediye meclis üyesi olabilmesi için birileri tarafından getirilip üye kaydedildiğinin altını çizmektedir.²⁶⁷

²⁶⁷ Ataş ile mülakat

Topçu ise CHP tüzüğüne baktığımızda daha önceki dönemlere göre demokratik bir yapı bulunduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda tüzükte kadın ve gençlik kotasının olmasını önemli gelişmeler olarak değerlendirmektedir. CHP’de tam anlamıyla parti içi demokrasi olmasa da gelişme kaydedildiğini vurgulamaktadır.

. Yine üyelerden Görgü, CHP’de parti içi demokrasinin işlemediğini düşünmekle birlikte son iki üç yılda yaşanan gelişmelerin parti içi demokrasinin gelişmesini sağlayacağını dile getirmektedir.

İlçe yöneticisi bay X ise, “üyelerin, yönetici kadroların seçimine müdahale edemedikleri dolayısıyla parti içi demokrasinin işlemediğini ileri sürmektedir” açıklamasıyla anket sonuçlarında çıkan parti içi demokrasinin geçmişten günümüze uygulanmadığını ileri sürmektedir.

Sonuç olarak, araştırmamızın bulgularına göre, CHP, 2014 yerel seçimlerinde, üyelerini karar alma süreçlerine dâhil etmeyi isteyen politikalar geliştirmiştir. Ancak, hem politika oluşturma süreçlerinde hem de aday belirleme süreçlerinde genel merkez ve organları son kararı veren merci olmuştur.

Dolayısıyla, parti içi demokrasi açısından, katılımcı olmaktan uzak merkeziyetçi bir parti görünümüne sahiptir.

Buna karşın parti üyeleri, CHP’nin yasal mevzuatlarını demokratik kabul etmektedir. Bununla birlikte, araştırmamızda görüştüğümüz üyelerin parti faaliyetlerine katıldıkları sonucuna varılmıştır. Üyeler, parti içini ilgilendiren konularda ilçe yöneticileriyle iletişime geçmeyi tercih etmektedirler.

Dolayısıyla, üyeler parti iletişim kanallarını doğrudan bir şekilde kullanarak, siyasal süreçlere katılma isteğine sahiptir. Ancak, üyeler ile parti yöneticileri arasında sorunlu bir ilişki karşımıza çıkmaktadır. Üyeliğe ilişkin sorunlar, parti politikalarının belirlenmesi ve aday belirleme süreçlerinde, yöneticilerinin tutum ve davranışları, parti içi demokrasiyi etkileyen en önemli unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

6. SONUÇ

Siyasi partiler sosyal, ekonomik, kültürel ve ideolojik nedenlere bağlı olarak bir araya gelmiş insanların oluşturduğu program, siyasa ile toplumdan temsil yetkisi isteyen, iktidar olmayı hedefleyen kurumlardır. Bunun yanısıra siyasi partiler, yurttaşların siyasete katılmasını, toplumu yönetecek kişilerin göreve gelmesini, toplumsal kuralların yapılmasını ve uygulanmasını sağlayan canlı, sürekli ve değişim içerisinde olan bir yapıdadır.

Çalışmamızda ortaya çıkan ilk sonuç, günümüz temsili demokraside siyasi partilerin devlet ve sivil toplum arasında gidip gelen bir kurum olduğudur. Çağdaş demokrasilerin yönetimini, işleyişini birincil olarak siyasi partiler yürütmektedir. İkinci sonuç, yirminci yüzyılla birlikte değişen sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik yapılar, toplumu temsil eden, toplumu yöneten siyasi partilerin değişmesini, dönüşmesini beraberinde getirmektedir. Özellikle, ekonomik sistemin emek merkezli olmaktan uzaklaşıp sermaye ve teknoloji merkezi olması toplumsal ilişkileri ve siyaseti dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, modern dünyada kitle iletişim araçlarını, yazılı ve görsel medyayı, bilişim çağının internet ortamını ön plana çıkarmaktadır. Süregelen bu değişim ve dönüşümler, siyasi partileri yakından etkilemektedir.

Üçüncü sonuç, siyasi partiler toplumsal kesimleri temsil edemeyen, kendi içerisinde dışlayıcı, katılımcı olmaktan uzak, liderin ya da küçük grupların yönettiği, sosyal ve ekonomik skandallara, yolsuzluklara bulaşmış, toplumun güvenmediği, meşruiyetinde her geçen gün azalma olan ve modası geçmiş yapılar olarak görülmektedir. Siyasi partilerin içerisinde bulunduğu bu durum siyasi partilerin varlığını, işlevlerini yeniden ele almayı zorunlu kılmıştır.

Bu çalışmada, siyasi partilerin içerisinde bulunduğu krizden çıkabilmesini sağlayacak parti içi demokrasinin ne olduğu, önemini, siyasi partilerde ve demokratik sistemdeki işlevi ele alınmıştır.

Parti içi demokrasi, literatürde tartişmalı bir kavramdır. Bu çalışmada parti içi demokrasi her derde deva olarak görölme de siyasi partilerin demokratik bir şekilde yönetilmesi adına parti içi demokrasi önerilmektedir. Çalışmada parti içi demokrasi kavramı, bir siyasi partinin üyeleriyle kurduğu ilişkinin yasal zeminine, siyasi partide karar alma süreçlerinin işleyiş biçimine, parti içi seçimlerde ya da yerel/ ulusal seçimlerde aday belirleme yöntemlerine ve işleyiş sürecine, partinin finansman biçimine odaklanarak incelenmiştir.

Bir başka ifadeyle, bu çalışma, parti içi demokrasinin bir siyasi partide var olup olmadığını ortaya çıkarmaktan ziyade bir siyasi partinin üyeleriyle, karar alma süreçleriyle, aday belirleme yöntemleriyle ve finansman biçimiyle parti içi demokrasiyi katılımcı bir anlayişla mı yoksa merkeziyetçi bir anlayişla mı uyguladığını ele almaktadır. Özetle çalışmamız, parti içi demokrasi kavramını sonuç odaklı, indirgemeci bir anlayiştan uzak, siyasal süreçleri ve ilişkileri anlamaya dönük bir bakış açısına sahiptir.

Bu bakış açısından yola çıkarak Cumhuriyet Halk Partisi'nde üyelik, karar alma süreçleri, aday belirleme yöntemleri ve partinin finansmanı referans alınarak Cumhuriyet Halk Partisi'ndeki parti içi demokrasi süreçleri katılım ve merkeziyet kriterlerine göre ele alınmıştır. Parti içi demokrasinin bu süreci 2014 Yerel Seçimlerinde CHP İstanbul'un Fatih İlçesi örnekleminde 210 kişiyle yapılan anket çalışması ile partide görev almış ve alan üyeler, yöneticiler, meclis üyeleri ve ilçe yöneticileriyle derinlemesine mülakatlar yapılarak değerlendirilmiştir.

İlk olarak, Cumhuriyet Halk Partisi'nde üyelik başvuru süreçlerini, üye olma kriterlerini, üyelerin haklarını ve yükümlölüklerini gösteren mevzuatların katılımcı bir anlayişla düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın mevzuatların uygulanışı dışlayıcı ve merkeziyetçi bir anlayişla yürütölmektedir. İkinci olarak, CHP'deki üyelerin politika oluşturma süreçlerine katılım düzeyi, üyelerin parti politikalarını etkileme gücü sınırlı düzeyde kalmıştır.

Parti politikalarının belirlenmesi, şekillenmesi partinin merkezi organlarınca alınan kararlara göre yürütölmektedir. Dolayısıyla karar alma süreçleri katılımcı bir anlayiştan uzak bir şekilde gerçekleşmektedir.

Üçüncü olarak, CHP’de aday belirleme süreçleri ve işleyiş biçimlerine baktığımızda CHP, 2014 yerel seçimlerinde “Fatih İlçesi Belediye Başkan Adayını Belirlemek Adına” bütün üyelerin katılabileceği eğilim yoklaması kararı almıştır.

CHP’nin yerel seçimlerde aldığı bu karar ile parti içi demokraside katılımcılık ilkesini önemsedığını ve hayata geçirmeye çalıştığını söyleyebiliriz.

Fatih İlçesi örneğinde yaptığımız çalışmaya katılan üyelere belediye başkan adaylarını belirlerken üyelerin katılımı sağlandı mı sorusunu yönelttiğimizde, üyelerin yarısı katılım sağlandığını diğer yarısının katılım sağlanmadığını söylemesi ilginç bir olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Bu durumu açıklamak CHP’de aday belirlemenin düzeyi ve biçimini bizlere gösterecektir.

Bu durumun ilk nedeni, eğilim yoklamasına Fatih İlçesi üyelerinin yaklaşık yüzde 35’i katılım göstermiştir. İkinci nedeni, Cumhuriyet Halk Partisi, Fatih İlçesi’nde eğilim yoklaması sonucunda ne birinci gelen adayı ne de ikinci gelen adayı resmi olarak onaylamıştır. Bunun yerine, merkezi yönetim tarafından bir başka kişi adaylaştırılmıştır.

Üçüncü neden, Fatih İlçesi’nin belediye meclis üyelikleri, üyelerin katılımı, fikri ve görüşleri sorulmadan genel merkez ve il yönetimi tarafından belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, partinin tüzüğünde yer alan %33 kadın ve %10 gençlik kotasının hem İstanbul genelinde hem de Fatih özelinde tam olarak uygulanmadığı görülmüştür.

Dolayısıyla aday belirleme süreçlerinde ve işleyişinde yaşanan bu gelgitler CHP’nin katılımcılık ilkesini uygulamaktan uzak, merkeziyetçi bir parti olduğunun göstergesidir. Dördüncü olarak, partinin finansman biçimi, CHP’de “Mobil Aidat Uygulaması” ile bütün üyelerin partinin finansmanı katılmasını sağlayacak imkanı yaratmıştır.

Dolayısıyla üyelerin aktif katılımını ve partiye bağlılığını arttıracak sistematik bir uygulamaya geçilmiştir. Aynı zamanda CHP 2014 yerel seçimlerinde 92 milyon 343 bin 259 lira hazine yardımı olarak finansman sağlamıştır. Ancak finansmanın kullanımında merkeze dayalı bir anlayışın olması, yerel örgütlerin ihtiyaçlarının sorulmaması, iletişim kanallarının eksikliği yerel örgütlerin finansman sorunlarıyla boğuşmasına neden olmuştur.

Sonuç olarak, Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul'un Fatih İlçesi'nde parti içi demokrasiyi günün koşullarına, seçim stratejisine, parti içi güç ilişkilerine göre uygulamaktadır. Bu gerekçeyle, parti tüzüğü ve yönetmelikleri tam olarak uygulanamadığı gibi aynı seçim çevresinde dahi farklı uygulamaların olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Cumhuriyet Halk Partisi, 2014 Yerel Seçimlerinde Fatih İlçesi'nde parti içi demokrasiyi katılımcı olmaktan uzak, merkeze dayalı bir anlayışla yürütmüştür.

Çalışmamızdan hareketle demokrasinin kurumsallaşması ve sürdürülebilir olması için siyasal partilerin katılımcı bir anlayışla yönetilmeleri gerekmektedir. Bunun için ilk olarak, SPK, parti organlarının seçim süreçlerini katılımcı bir anlayışla oluşması için düzenlemeler içermelidir. Parti organlarının seçim süreçleri, üyelerin delegelelik işlemleri, şeffaf ve katılımcı bir anlayışla yönetilmelidir. Yerel ve ulusal seçimlerde parti adaylarının belirlenmesi bütün üyelerin eşit, özgür katılacağı parti içi seçimler yoluyla önceden belirlenen takvime uygun olarak yapılmalıdır. Partilerin adayları eşit sayıda kadın ve erkek temsilciden oluşmalıdır. Cinsiyet kotası uygulamalarında gençlik ve kadın kotaları birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmeli, genç ve kadın temsilciler birbirine ikame edilmemelidir. Parti organlarında, yönetimlerinde yönetici olan gençlik ve kadın temsilcilerinin yönetimlerde oy hakkı olmalıdır.

İkametgah esasına göre kayıt edilen üyelere özel, partideki karar alma süreçlerine katılmalarını sağlayacak, parti adaylarını belirleyecek online üyelik sistemi hayata geçirilmelidir. Böylelikle üyeler, parti liderlerine ve organlarına düşüncülerini, tercihlerini aktarabilecektir. İlçelerin, illerin ve bütün parti üyelerinin parti politikalarına katılımı artacak, parti yönetimi ile üyeleri arasındaki iletişim gelişecektir.

KAYNAKÇA

Anadolu Stratejik Araştırma Vakfı, **Parti İçi Demokrasi Sempozyumu**, 2 Mayıs 1997.

Aristoteles. Politika. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006.

Ashiagbor, Sefakor. "Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives", **National Democrati Institute for International Affaires (NDI)**, 2008.

Avrupa Birliği Venice Komisyon Raporu,
http://assembly.coe.int/ASP/Doc/XrefViewHTML.asp?FileID=12427&Language=EN#P79_5838 [25.12.2013].

Ballington, Julie. "Strengthening Internal Political Party Democracy: Candidate Recuitment from a Gender Perspective". **EISA/ NIMD Worksoop: How to Strengthen Internal Party Democracy? at the World Movement for Democracy: Third Assembly**, Durban South Africa, 2 February 2004.

Biezen, Ingrid van, Daniela Romée Piccio, "Shaping Intra-Party Democracy: On the Legal Regulation of Internal Party Organization", **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Biezen, Ingrid Van, Michael Saward. "Democratic Theorists and Party Scholars: Why They Don't Talk to Each Other, and Why They Should," **ECPR Joint Sessions**, Vol. 6/1, Mart 2008.

Biezen, Ingrid Van. "How Political Parties Shape Democracy", **CSD Working Papers, Center For the Study of Democracy**, UC Irvine, 11.01.2004.

Bila, Hikmet. **CHP 1919-2009**. İstanbul: Doğan Kitap Yayınları, 2008.

Blondel, Jean, Jean Louis Thiébault, Katarzyna Czernicka, Takashi Inoguchi, Ukrist Pathmanand, Fulvio Venturino. **Political Leadership, Parties and Citizens; the personalisation of leadership**. New York: Routledge Research in Comparative Politics, 2010.

Borrio, Astrid, Montserrat Baras, Oscar Barbera Juan Rodriguez. "Are Parties Democratizing Themselves? The Evolution of Leadership Selection in Spain (1977-2008)", European Consortium for Political Researche", <http://www.icps.cat/archivos/Workingpapers/wp285.pdf>, [05.01.2014].

Burke, Edmund. **Thoughts on the Causes of the Present Discontent: The Two Speeches America**. Indianapolis: Liberty Fund, 1999.

Burnell, Peter. “Building Better Democracies, Why Political Parties Matter”, **The Westminster Foundation for Democracy**, 0-9549285-0-4, 2004

Carty, R. Kenneth. “Are Political Parties Meant to be Internally Democratic”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Caul, Miki L, Mark M. Gray. “From Platform Declerations to Policy Outcomes: Changing Party Profiles and Partisan Influence Over Policy”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg. New York: Oxford University Press, 2009.

CHP İl ve İlçe Yönetim Kurulları Çalışma Yönetmeliği, Md. 7. http://www.chp.org.tr/wpcontent/uploads/2013/07/chp_yonetmelikleri_15_06_2013.pdf [05.03.2014].

CHP Kongre Yönetmeliği, Kadın ve Gençlik Kolu Yönetmeliği, http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/chp_yonetmelikleri_15_06_2013.pdf [11.03.2014].

CHP Milletvekili Aday Saptama Yönetmeliği, http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/2013/07/chp_yonetmelikleri_15_06_2013.pdf [10.03.2014].

Cross, William P, Richard S. Katz, **The Challenges of Intra-Party Democracy**. Oxford: Oxford University Press, 2013.

_____. “Party Leadership Selection and Intra-Party Democracy”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2013.

_____. “Candidate Nomination in Canada’s Political Parties”, International Political Science Association Panel, Fukuoka 1126, 2006
<http://paperroom.ipsa.org/papers/view/5470> [15.02.2014].

Cumhuriyet Halk Partisi, **30. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu**
<http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/30kurultaycalismarapor.pdf> [09.04.2014]

Cumhuriyet Halk Partisi, **31. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu**
<http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/31kurultaycalisma.pdf> [09.04.2014]

Cumhuriyet Halk Partisi, **32. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu**
<http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/32kurultaycalismarapor.pdf> [09.04.2014]

Cumhuriyet Halk Partisi, **33. Olağan Kurultay Parti Meclisi Çalışma Raporu**
<http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/33kurultay.pdf> [09.04.2014]

Cumhuriyet Halk Partisi, **Parti Tüzüğü**, 2010.

Çaha, Ömer. **Sivil Kadın, Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum**. Ankara: Savaş Yayınları, 2010.

Dahl, Robert. **Democracy and Its Critics**. New Haven: Yale University Press, 1989.

Dalton, Russel J, Martin P. Wattenberg. **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**. New York: Oxford University Press, 2009.

_____. Martin P. Wattenberg. **Unthinkable Democracy, Political Change in Advanced Industrial Democracies, Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**. New York: Oxford University Press, 2009.

_____. Susan E. Scarrow, E. Bruce Cain, “Democracy Transformed?: Expanding Political Opportunities in Advanced Industrial Democracies”. **CSD Working Papers, Center for the Study of Democracy**. UC Irvine, 03.01.2003.

Dean, Mitchell. **Govermentality Power and Rule in Modern Society**. Los Angeles, Sage Press, 2010.

Doğanay, Ülkü. **Demokratik Usuller Üzerine Yeniden Düşünmek**. İstanbul: İmge Yayınları, 2003.

Duverger, Maurice. **Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State**. London: Methuen, 1967.

_____. **Siyasi Partiler**. İstanbul: Bilgi Yayınevi, 1970.

Ekizceleroğlu, Rengül. “Türkiye’de Parti İçi Demokrasinin Hukuksal Boyutları”. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Farrell, David M. Paul Webb. “Political Parties as Campaign Organizations”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**. der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg. New York: Oxford University Press, 2009.

Field, Bonnie N. Peter M. Siavelis, “Candidate Selection Procedures in Transitional Politics: a Research Note”, *Party Politics*, 14,5 (September), 2008.

Fukuyama, Francis. **Le Grand Bouleversement: La Nature Humaine et La Reconstruction de l’order Social**. Paris: La Table Ronde, 2002.

Gallagher, Michael, Michael Marsh. **Candidate Selection in Comparative Perspective; the Secret Garden of Politics**. London: Sage Publications, 1988.

Gandini, Jean Jacques. **Les Droits de l’Homme**. Paris: Presse Librio, 1998.

Hamel, Robert. "Party Organizational Change: Competing Explanations?", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel. New York: Oxford University Press, 2002.

Hartlinski, Maciej. "Internal Party Democracy in Poland in the context of party leadership" **ECPR General Conference in Bourdeaux Workshop: Internal Party in New and in Established Democracies** 4-7 September 2013.

Hazan, Reuven Y, Gideon Rahat, "Which Candidate Selection Method is More Democratic?", **CSD Working Papers Center for the Study of Democracy**, UC IRVINE, 30.01.2008

_____. **Democracy within Parties; Candidate Selection Methods and Their Political Consequences**. New York: Oxford Press, 2010.

Heidar, Knut. "Party Membership and Participation", **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty. London: Sage Publications, 2006: 301.

Held, David. **Model of Democracy**. Cambridge: Polity Press, 2006.

Hornblower, Simon. "Creation and Development of Democratic Institutions in Ancient Greece", **Democracy: Unfinished Journey**, der. John Dunn. New York, Oxford University Press, 1992.

Huntington, Samuel. **The Third Wave Democratization in the Late Twentieth Century**. Norman: University of Oklahoma Press, 1991.

Inglehart, Ronald. "From Class-Based to Value-Based Politics", **The West European Party System**. der. Peter Mair. New York: Oxford University Press, 1990.

İstanbul İl Başkanı Oğuz Kaan Salıcı,
http://www.radikal.com.tr/politika/chpden_istanbulda_egilim_yoklamasi-1163874
[10.03.2014]

Janda, Kenneth, Robert Hamel. "An Integrated Theory of Party Goals and Party Change", **Journal of Theoretical Politics**, 6(3): 259-287, 1994.

Kapani, Münci. **Politika Bilimine Giriş**. Ankara: Bilgi Yayınevi, 1995.

Karakaş, Ercan. Sosyal Demokrat Partilerde Üye, Örgüt ve Parti İçi Demokrasinin Önemi", **Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergi**, Şubat 2011, Sayı 2: 11.

Katz, Richard S, Peter Mair. **Party Organizations: a data handbook on party organizations in western democracies, 1960-1990**. Newbury Park, Calif: Sage Publications, 1992.

_____. Ferdinand-Müller-Rommel. "Parties and Party Research in the New Europe", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**. New York: Oxford University Press, 2002.

_____. "Party in Democratic Theory", **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty. London: Sage Publications, 2006.

_____. "Problematizing Intra-Party Democracy", **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2013): 172.

_____. **Democracy and Elections**. New York: Oxford University Press, 1997.

_____. "Should We Believe that Improved Intra-Party Democracy Would Arrest Party Decline?", **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P. Cross, Richard S. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2013.

_____. "The Internal Life of Parties", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel. New York: Oxford University Press, 2002.

_____. Peter Mair. "The Ascendancy of The Party in Public Office: Party Organizational Change in the Twentieth-Century Democracies", **Political Parties: Old Concepts and New Challenges**, der. Richard Gunther. Oxford: Oxford University Press, 2002.

_____. William Crotty. **Handbook of party politics**. London: Sage Publications, 2006.

Keman, Hans. "Policy-Making Capacity of European Party Government", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel. New York: Oxford University Press, 2002.

Kepenek, Yakup. Sosyal "Siyasal Gücün Kullanımı Bağlamında Siyasi Partiler Yasası ve Seçim Sistemi", **Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergi**, Ocak- Şubat 2013.

Kırık, Hikmet. **Kamusal Alan ve Demokrasi, Örtünme Sorunu ve Demokrasi Üzerine Yeniden Düşünmek**. İstanbul, Salyongoz Yayınları, 2005.

Kışlalı, Ahmet Taner. **Siyasal Sistemler: Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**. İstanbul: İmge Yayınları, 1998.

Lapalombara, Joseph, Myron Weiner. "The Origin of Political Parties", **The West European Party System**, der. Peter Mair. New York: Oxford University Press, 1990.

Lawson, Kay, Thomas Poguntke. How Political Parties Respond: Interest Aggregation Revisited. New York: **Routledge Research in Comparative Politics**, 2004.

Lewis, Paul G. "Party States and State Parties", **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty. London: Sage Publications, 2006.

Lijphart, Arend. "Dimensions of Ideology in European Party Systems", **The West European Party System**. der. Peter Mair. New York: Oxford University Press, 1990.

Luther, Kurt Richard, Ferdinand Müller Rommel. **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**. New York: Oxford University Press, 2002.

_____. Ferdinand Müller-Rommel. **Political Parties in a Changing Europe, Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**. New York: Oxford University Press, 2002.

Mair, Peter, Richard S. Katz, **Party Organization, Party Democracy and the Emergence of the Cartel Party, Party System Change; Approaches and Interpretations**. New York: Oxford University Press, 1997.

_____. Richard S. Katz. **How Parties Organize; Change and Adaptation in Party Organizations in Western Democracies**. New Delhi, SAGA Publications, 1994.

_____. "Political Parties and Democracy, What Sort of Future ?", <http://www.ics.ul.pt/ceapp/english/conferences/fulbright/18PMair.pdf> [15.12.2013].

_____. "Democracy Beyond Parties", **CSD Working Papers, Center For he Study of Democracy**. UC Irvine, 04.01.2005.

_____. **The Problem of Party System Change, Party System Change; Approaches and Interpretations**. New York: Oxford University Press, 1997.

Mare, Marco Alejandro Pérez. "On the Economic Effects of Policy Responsiveness: The Role of Candidate Selection for General Elections". Doktora Tezi, Claremont Graduate University California, 2012.

Michel, Robert. **Political Parties, A Sociological Study of The Oligarchical Tendencies of Modern Democracy**. Canada: Batoche Books, 2001.

Mill, John Stuart. "**The Collected Works of John Stuart Mill**, Volume VII- A System of Logic Ratiocinative and Inductive", http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=246 [28.12.2013].

Müller, Wolfgang. "Parties and the Institutional Framework", **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel. New York: Oxford University Press, 2002.

National Democratic Institute, "**Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Developing Party Policies**", 09.30.2013 <http://www.ndi.org/files/FINAL-Policy-Development-PDF-2.pdf> [05.01.2014].

Neumann, Sigmund. "The Party of Democratic Integration", **The West European Party System**. der. Peter Mair. New York: Oxford University Press, 1990.

Noel, Hans. **Political Ideologies and Political Parties in America**. New York: Cambridge University Press, 2013.

Pipa Norris, "Recruitment". **Handbook of party politics**. der. Richard S. Katz, William Crotty. London: Sage Publications, 2006.

O'Donnell, Guillermo. **Democracy Agency and The State Theory with Comparative Intent**. Oxford: Oxford University Press, 2011.

OECD, Citizen as Partners, **OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy Making**, Paris, 2001.

Oğuz Kaan Salıcı ile Röportaj: "Siyasi Partiler Sistemi ve Otoriterleşme..." Gerçekleştiren Merih Ünver, **Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergi**, Ocak- Şubat 2013.

Özbudun, Ergun. "The Institutional Decline of Parties in Turkey", **Political Parties and Democracy**. Ed. Larry Diamond. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 2001.

_____. "Siyasi Partilerin Hukukça Düzenlenmesi İhtiyacı ve Örgütlenme Sorunları", **Siyasi Partiler ve Demokrasi**. Ankara: Tesav Yayınları, 1995.

_____. **Siyasal Partiler**. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1974.

Panebianco, Angelo. **Political Parties: Organization and Power**. der. Susan Berger, Albert O. Hirschman, Charles S. Maier. New York: Cambridge: 1988.

Pocock, J.G.A. "The Ideal of Citizenship Since Classical Times", **Theorizing Citizenship**. der. Roland Beiner. Albany: Suny Press, 1995.

Poguntke, Thomas, Peter Obert, Diana Tipei, Benjamin Von Dem Berge, **Measuring Intra-Party Democracy: A guide for the content analysis of party statutes with examples from Hungary, Slovakia and Romania**. New York: Springer Heidelberg, 2013.

_____. Nicholas Aylott, Elisabeth Carter, Robert Ladrech, Kurt Richard Kuther. **The Europeanization of National Political Parties, Power and Organizational Adaptation**. New York: Routledge Research in Comparative Politics, 2007.

Ranney, Austin. "Toward A More Responsible Two-Party System: A Commentary", **American Political Science Review**, Volume 44, September 1950.

Rousseau, Jean Jacques. **Du Contrat Social**. Paris: GF Flammarion, 2001.

Sami, Türk H. **Siyasi Partiler Yasası TUSİAD Demokratik Standartların Yükseltilmesi Paketi Tartışma Toplantıları Dizisi**. İstanbul: Tüsiad Yayınları, 1. Baskı, 1979.

Sandri, Guilia, Antonella Seddone, “Should I stay or Should I go ? The selector’s dilemma in post-primaries voting strategy in Italy”, **The ESA Political Sociology Research Network Conference**, Univerisity of Milan, 30th November & 1st December 2012.

Sandri, Gulia, Anissa Amjahad, “Party Internal Discontent and Intra-Party Divisions” paper presented at **X National Conferences of the Spanish Political Science Association**, University of Murcia, Spain, 7-9 September 2011.

Sartori, Giovanni. **The Theory Of Democracy Revisited: Part Two: The Classical Issues**. New Yersey: Chatham House Publishers, 1987.

Scarrow, Susan E, Paul D. Webb. “Assessing Party Organization: Participation, Representation and Power”, **American Political Science Association Annual Meetings**. Chicago University, August 29- September 1, 2013.

_____. Paul Webb, David F. Farrell. “From Social Integration to Electoral Contestation: The Changing Distribution of Power within Political Parties”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**. der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg. New York: Oxford University Press, 2009.

_____. “Intra-Party Democracy and Party Finance”, “?”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P.Cross, Richard S. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2013.

_____. “Parties Without Members?: Party Organization in a Changing Electoral Environment”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg . New York: Oxford University Press,2009.

_____. Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Implementing intra-party democracy, **National Democratic Institue**, 2005.

_____. Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Implementing intra-party democracy. Washington: **National Democratic Institue**, 2005.

Schumpeter, Joseph A. **Capitalism, Socialism and Democracy**. New York: Routledge Press, 1994.

Sidjanski, Dusan. **Political Decision-Making Process: Studies in National, Comparative and International Politics**. Amsterdam: Elsevier Scientific Publishing Company,1973.

Siyasi Partiler Kanunu (2820), Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18027.pdf> [01.03.2014].

Stokes, S.C. “Political Democracy”, **Annual Review Political Science**, 2:243-67, 1999.

Strom, Kaare. “Parties at the Core of Government”, **Parties without Partisans, Political Change in Advanced Industrial Democracies**, der. Russel J. Dalton, Martin P. Wattenberg. New York: Oxford University Press, 2009.

Şenatalar, Burhan. “ Parti İçi Demokrasi ve Katılım”, **Sosyal Demokrat Aylık Siyasi Dergisi** Şubat 2011, Sayı 2: 8.

Tarhan, Erdem, Kabasakal Mehmet, Gençkaya Ö.Faruk. **Siyasi Partilerde Reform**, Koordinatör: Ali Çarkoğlu. İstanbul: Tesev Yayınları 13, 2000.

Tosun, Tanju, Gülgün Erdoğan Tosun. **Türkiye’de Siyasal Parti Üyeliği ve Katılım**. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2010.

Tuncay, Suavi. **Parti İçi Demokrasi ve Türkiye**. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1996.

Türk, Tolga Cenk. “Parti İçi Demokrasi: CHP, MHP ve AK Parti”. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982

Van Den Berg, Caspar F. “**Strategic Planing for Political Parties: A Practical Tool**”, İnternational Institute For Democracy and Electoral Assistance (IDEA), <http://www.idea.int/publications/strategic-planning-for-political-parties/loader.cfm?csModule=security/getfile&pageid=57974> [06.01.2014].

Volgens, Andrea, Hans Dieter Klingeman. Parties, Ideologies and Issues; Stability and Change in Fifteen European Party Systems 1945-1998”, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel. New York: Oxford University Press, 2002.

Ware, Alan. **Political Parties and Party Systems**. New York: Oxford University Press, 2009.

Webb, Paul, Stephan White. **Conseptualizing the Institutionalization and Performance of Political Parties in New Democracy, Party Politics in New Democracies**. New York: Oxford University Press, 2010.

White, John Kenneth. “What is a political party?”, **Handbook of party politics**, der. Richard S. Katz, William Crotty. London: Sage Publications, 2006.

Winter, Lieven de. Parties and Govertment Formation, Portfolio Allocation and Policy Definition”, **Political Parties in the New Europe Political and Analytical Challenges**, der. Kurt Richard Luther, Ferdinand Müller-Rommel. New York: Oxford University Press, 2002.

Wolinetz, Steven B. “Beyond the Catch All Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies”, **Political Parties: Old Concepts and New Challenges**, der. Richard Gunther. Oxford: Oxford University Press, 2002.

Wolkenstein, Fabio. “Towards a deliberative model of intra-party democracy, London School of Economics and Political Science, European Institute 2010” http://ff.zcu.cz/kap/en/research/conference/programy/wolkenstein_delib_parties.pdf [25.12.2013].

Wood, Ellen Meiksins. **The Demos Versus We The People: From Ancient to Modern Conceptions of Citizenship in dem, Democracy Against Capitalism**. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

Yanık, Murat. **Parti İçi Demokrasi**. İstanbul: Beta Yayınları, 2002.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, “1657 Sayılı Kanun Teklifi”. 51047475/1657; Tarih 26 Kasım 2013. http://www.yargitaycb.gov.tr/belgeler/site/documents/sp_tasarimetni.pdf [05.03.2014]

Young, Lisa. “Party Members and Intra- Party Democracy”, **The Challenges of Intra-Party Democracy**, der. William P.Cross, Richard S. Katz. Oxford: Oxford University Press, 2013.

EKLER:

EK 1: CHP 2014 Yerel Seçimleri İstanbul İli Eğilim Yoklaması Genelgesi

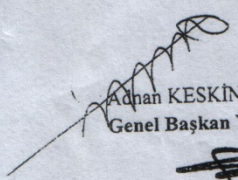
CHP CUMHURİYET HALK PARTİSİ GENEL BAŞKANLIK
Sayı : 3695 13.11.2013
Konu : İstanbul'da yapılacak eğilim yoklamaları hk.

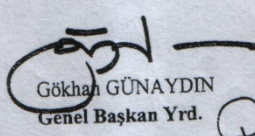
GENELGE
2013/15

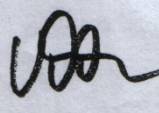
30 Mart 2014 tarihinde yapılacak olan yerel seçimlerde, İstanbul'un bazı ilçelerinde uygulanacak aday tespit yöntemine ilişkin uygulama, MYK'nın 13.11.2013 tarihinde yapılan toplantısında alınan karar uyarınca, aşağıdaki gibi olacaktır;

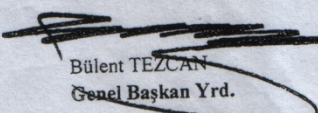
- 1- İstanbul'da; Beykoz, Pendik, Tuzla, Şile, Sultanbeyli, Sancaktepe, Üsküdar (Birinci Bölge), Bayrampaşa, Eyüp, Fatih, Gaziosmanpaşa, Kağıthane, Zeytinburnu (İkinci Bölge), Bahçelievler, Başakşehir, Beylikdüzü, Küçükçekmece (Üçüncü Bölge) olmak üzere toplam 17 ilçede eğilim yoklaması gerçekleştirilecektir.
- 2- Eğilim yoklaması sözü edilen ilçelerde 30 Haziran 2013 tarihi itibarıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığında kayıtlı görünen tüm üyelerin katılımıyla 1 Aralık 2013 tarihinde gerçekleştirilecektir.
- 3- İlçelere, İle ve Genel Merkez'e yapılan aday adayları başvuruları dikkate alınmak suretiyle: aday adayı başvuru sayısı 5'ten az olan yerlerde ilk 2; 6 ila 10 olan yerlerde ilk 3; 11 ila 15 olan yerlerde ilk 4; 16'dan fazla olan yerlerde ilk 5 sıraya giren aday adayları, MYK tarafından ilave değerlendirmelere tabi tutularak adaylaştırma süreci tamamlanacaktır.
- 4- Eğilim yoklamasının uygulanmasına ilişkin esas ve usuller, ekte bir kez daha gönderilen "Yerel Seçimler Eğilim Yoklaması Yönergesi" ve daha evvelki genelgelerimizde belirtilen ilke ve kurallar doğrultusunda uygulanacaktır.
- 5- Genelgenin, tüm ilçe binalarımızda görüntür yerlere asılarak ilan edilmesi ve tüm aday adaylarına yazı ile tebliğ edilmesi gerekmektedir.

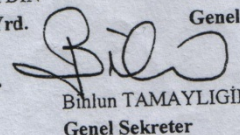
Uygulanmanın bu doğrultuda yürütülmesini rica ederiz. Saygılarımızla.

 Adnan KESKİN
Genel Başkan Yrd.

 Gökhan GÜNAYDIN
Genel Başkan Yrd.

 Umut ORAN
Genel Başkan Yrd.

 Bülent TEZCAN
Genel Başkan Yrd.

 Bihlun TAMAYLIGİL
Genel Sekreter

EK 2: Anket Soruları

1.Yaş:	2.Cinsiyet:
1. 18-31	1. Kadın
2. 32+	2. Erkek

3.Eğitim Durumunuz:

1. İlkokul
2. Lise
3. Üniversite
4. Yüksek Lisans ve üzeri

4.Kaç yıldır CHP'ne üyesiniz?

1. 1 yıldan az
2. 1– 3 yıl arası
3. 3- 5 yıl arası
4. 5-10 yıl arası
5. 10 yıldan fazla

5. Cumhuriyet Halk Partisi'nde üyelik haklarınızı ve görevlerinizi biliyor musunuz?

1. Hiç bilmiyorum
2. Pek bilmiyorum
3. Fikrim yok
4. Biraz biliyorum
5. Çok iyi biliyorum

6. Sizce, Cumhuriyet Halk Partisi'nde üye olmayı zorlaştıran düzenlemeler var mı?

1. Hayır, hiç yok
2. Pek yok
3. Fikrim yok
4. Biraz var
5. Çok var

7. Sizce, CHP’de üyeliği zorlaştıran unsurlar nelerdir?

1. Partinin tüzük ve yönetmelikleri
2. Partinin bürokratik işleyiş mekanizmaları
(ilçe- il- genel merkez bürokratik işlem fazlalığı)
3. Parti yöneticilerinin tutum ve davranışları
4. Diğer

8. Sizce, CHP üyelik hak ve görevleri açısından demokratik midir?

1. Hiç demokratik değildir
2. Pek demokratik değildir
3. Fikrim yok
4. Biraz demokratiktir
5. Çok demokratiktir

9. Üyelik aidatınızı partiye üye olduğunuz günden beri düzenli olarak ödüyor musunuz?

1. Hiç ödemiyorum
2. Pek ödemiyorum
3. Fikrim Yok
4. Arasına ödüyorum
5. Her zaman ödüyorum

10. Sizce, CHP’de düzenli olarak ilçe kongreleri yapılıyor mu?

1. Hayır, hiç yapılmıyor
2. Pek yapılmıyor
3. Fikrim yok
4. Arasına yapılıyor
5. Düzenli yapılıyor

11. Partiye üye olduğunuz tarihten bu yana delege seçildiniz mi?

1. Hayır
2. Evet

12. Son ilçe kongrenizde delege seçildiniz mi?

1. Hayır
2. Evet

13. Parti politikalarının şekillenmesinde üye olarak katkınız var mı?

1. Hayır, hiç yok
2. Pek yok
3. Fikrim yok
4. Biraz var
5. Çok var

14. CHP’de görüş ve önerilerinizi kimlere iletiyorsunuz?

1. İlçe Başkanı ve yöneticilerine
2. İl Başkanı ve yöneticilerine
3. Genel Merkez ve milletvekillerine
4. Diğer

15. En çok hangi konuda parti yöneticilerine bilgi veriyorsunuz?

1. Ulusal politika alanlarında
2. Yerel politika alanlarında
3. Parti içini ilgilendiren konularda
4. Diğer

16. En son hangi konuda parti yönetimlerine bilgi verdiniz?

1. Ulusal politika alanlarında
2. Yerel politika alanlarında
3. Parti içini ilgilendiren konularda
4. Diğer

17. Parti yöneticileri, görüş ve önerileriniz karşısında size nasıl dönüş yapıyor?

1. Dikkate alıp, çözüm getirmiyor
2. Dikkate alıp, ilgili birime yönlendirmiyor
3. Dikkate alıp, ilgili birime yönlendiriyor
4. Dikkate alıp, çözüm getiriyor
5. Diğer

18. İlçenizde son seçimde parti adayları belirlenirken üyelerin katılımı sağlandı mı?

1. Hayır
2. Evet

19. Son seçimde ilçenizde belediye başkan adayını sizce kim belirledi?

1. Üyeler
2. Üyeler ve ilçe yönetimi
3. İlçe yönetimi ve il yönetimi
4. Genel Merkez Yönetimi
5. Diğer

20. Son seçimde ilçenizde belediye meclis üyelerini sizce kim belirledi?

1. Üyeler
2. Üyeler ve ilçe yönetimi
3. İlçe yönetimi ve il yönetimi
4. Genel Merkez Yönetimi
5. Diğer

21. Son seçimde ilçenizde kadın ve gençlik kotasına uygun hareket edildi mi?

1. Hayır, hiç edilmedi
2. Pek edilmedi
3. Fikrim yok
4. Kısmen edildi
5. Kesinlikle hareket edildi

22. Sizce, Son seçimde İstanbul'un diğer ilçelerinde partinin belediye başkan adaylarını kim belirledi?

1. Üyeler
2. Üyeler ve ilçe yönetimi
3. İlçe yönetimi ve il yönetimi
4. Genel Merkez Yönetimi
5. Diğer

23. Sizce son seçimlerde, CHP hangi aday belirme yöntemini kullanmıştır?

1. Önseçim
2. Eğilim yoklaması
3. Aday yoklaması
4. Merkez yoklaması
5. Diğer.....

24. Üye olarak, CHP'nin faaliyetlerine ne sıklıkla katılıyorsunuz?

1. Hiç katılmıyorum
2. Pek katılmıyorum
3. Fikrim yok
4. Arasına katılıyorum
5. Her zaman katılıyorum

25. Sizce CHP, katılıma açık bir parti midir?

1. Hiç katılımcı değil
2. Pek katılımcı değil
3. Fikrim yok
4. Biraz katılımcı
5. Katılım düzeyi çok yüksek

26. Sizce, son seçimlerde CHP'nin aday belirleme süreçlerindeki politikası nasıldır?

1. Merkezîyetçi (Adayların Genel Merkez Tarafından Belirlendiği)
2. Ademi Merkezîyetçi (Adayların yerel düzeyde, üyeler ve ilçeler tarafından belirlendiği)

27. Sizce, CHP son seçimlerde aday belirlerken parti içi demokrasiyi ilçenizde uyguladı mı?

1. Hayır, hiç uygulamadı
2. Pek uygulamadı
3. Fikrim yok
4. Biraz uyguladı
5. Tam olarak uyguladı

28. Sizce, CHP son seçimlerde aday belirlerken parti içi demokrasiyi İstanbul'da uyguladı mı?

1. Hayır, hiç uygulamadı
2. Pek uygulamadı
3. Fikrim yok
4. Biraz uyguladı
5. Tam olarak uyguladı

29. Sizce CHP'nin önceki yönetimleri parti içi demokrasiyi ilçenizde uyguladı mı?

1. Hayır, hiç uygulamadı
2. Pek uygulamadı
3. Fikrim yok
4. Biraz uyguladı
5. Tam olarak uyguladı

30. Sizce, Cumhuriyet Halk Partisi, Parti İçi Demokrasiyi Uyguluyor mu?

1. Hayır, hiç uygulamıyor
2. Pek uygulamıyor
3. Fikrim yok
4. Biraz uyguluyor
5. Her zaman uyguluyor

EK 3: Mülakat Soruları

1. Sizce, CHP’de Parti İçi Demokrasi İşliyor mu?
2. Cumhuriyet Halk Partisi’nde parti içi demokrasiyi etkileyen unsurlar nelerdir?
3. Cumhuriyet Halk Partisi’nde üyelerin statülerini, hak ve yükümlülüklerini nasıl değerlendiriyorsunuz?
4. Cumhuriyet Halk Partisi, Karar Alma Süreçlerini (Aday Belirleme- Parti Politikalarını Belirleme) Nasıl Gerçekleştiriyor?
5. Cumhuriyet Halk Partisi’nde Üye- Parti Yöneticileri arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz?
6. CHP’de yürürlükte olan, tüzük ve yönetmeliklerin parti içi demokrasinin uygulanmasında katkıları ve engellemeleri var mıdır? Sizce bunlar nelerdir?
7. Parti içi demokrasiyi kurumsallaştırmak için sizce neler yapılmalıdır?

Ek 4: Anket Çalışmasının Cinsiyet Dağılım Sonuçları

Yas			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
18-31	21,1%	23,0%	22,4%
32+	78,9%	77,0%	77,6%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Eğitim			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
İlkokul	21,1%	19,4%	20,0%
Lise	45,1%	36,0%	39,0%
Üniversite	29,6%	40,3%	36,7%
Yüksek lisans ve üstü	4,2%	4,3%	4,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Kaç yıldır CHP'ye üyesiniz?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
1 yıldan az	15,5%	4,3%	8,1%
1-3 yıl arası	7,0%	9,4%	8,6%
3-5 yıl arası	19,7%	16,5%	17,6%
5-10 yıl arası	21,1%	33,8%	29,5%
10 +	36,6%	36,0%	36,2%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
CHP'de üyelik haklarınızı ve görevlerinizi biliyor musunuz?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hiç bilmiyorum	2,8%	2,9%	2,9%
Pek bilmiyorum	4,2%	7,2%	6,2%
Fikrim yok	1,4%	0,7%	1,0%
Biraz biliyorum	26,8%	28,8%	28,1%
Çok iyi biliyorum	64,8%	60,4%	61,9%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, CHP'de üye olmayı zorlaştıran düzenlemeler var mı?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hayır, hiç yok	39,4%	38,1%	38,6%
Pek yok	21,1%	18,7%	19,5%
Fikrim yok	9,9%	5,0%	6,7%
Biraz var	21,1%	28,1%	25,7%
Çok var	8,5%	10,1%	9,5%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%

Sizce, CHP'de üyeliği zorlaştıran unsurlar nelerdir?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Partinin tüzük ve yönetmelikleri	1,4%	0,7%	1,0%
Partinin bürokratik işleyiş mekanizmaları	32,4%	40,3%	37,6%
Parti yöneticilerinin tutum ve davranışları	63,4%	54,0%	57,1%
Diğer	2,8%	5,0%	4,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, CHP, üyelik hak ve görevleri açısından demokratik midir?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç demokratik değildir	12,7%	8,6%	10,0%
Pek demokratik değildir	18,3%	18,7%	18,6%
Fikrim yok	5,6%	1,4%	2,9%
Biraz demokratiktir	40,8%	43,9%	42,9%
Çok demokratiktir	22,5%	27,3%	25,7%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Üyelik aidatınızı partiye üye olduğunuz günden beri düzenli olarak ödüyor musunuz?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç ödemiyorum	26,8%	14,4%	18,6%
Pek ödemiyorum	1,4%	9,4%	6,7%
Fikrim yok	7,0%	2,2%	3,8%
Arasra ödüyorum	16,9%	18,0%	17,6%
Her zaman ödüyorum	47,9%	56,1%	53,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, CHP'de düzenli olarak ilçe kongreleri yapılıyor mu?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç yapılmıyor	7,0%	2,9%	4,3%
Pek yapılmıyor	12,7%	8,6%	10,0%
Fikrim yok	9,9%	8,6%	9,0%
Arasra yapılıyor	26,8%	15,8%	19,5%
Düzenli yapılıyor	43,7%	64,0%	57,1%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Partiye üye olduğunuz tarihten bu yana delege seçildiniz mi?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır	56,3%	43,9%	48,1%
Evet	43,7%	56,1%	51,9%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Son ilçe kongrenizde delege seçildiniz mi?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
1. Hayır	62,0%	51,1%	54,8%
2. Evet	38,0%	48,9%	45,2%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%

Parti politikalarının şekillenmesinde üye olarak katkınız var mı?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hayır, hiç yok	14,1%	15,1%	14,8%
Pek yok	15,5%	17,3%	16,7%
Fikrim yok	5,6%	0,7%	2,4%
Biraz var	45,1%	40,3%	41,9%
Çok var	19,7%	26,6%	24,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
CHP'de görüş ve önerinizi kimlere iletiyorsunuz?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
İlçe başkanı ve yöneticilerine	83,1%	77,7%	79,5%
İl başkanı ve yöneticilerine	4,2%	8,6%	7,1%
Genel merkez ve milletvekillerine	7,0%	7,2%	7,1%
Diğer	5,6%	6,5%	6,2%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
En çok hangi konuda parti yöneticilerine bilgi veriyorsunuz?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Ulusal politika alanlarında	11,3%	22,3%	18,6%
Yerel politika alanlarında	12,7%	15,8%	14,8%
Parti içini ilgilendiren konularda	67,6%	56,8%	60,5%
Diğer	8,5%	5,0%	6,2%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
En son hangi konuda parti yönetimlerine bilgi verdiniz?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Ulusal politika alanlarında	7,0%	10,1%	9,0%
Yerel politika alanlarında	28,2%	24,5%	25,7%
Parti içini ilgilendiren konularda	60,6%	59,7%	60,0%
Diğer	4,2%	5,8%	5,2%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%

Parti yöneticileri, görüş ve önerileriniz karşısında size nasıl dönüş yapıyor?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Dikkate alıp, çözüm getirmiyor	43,7%	52,5%	49,5%
Dikkate alıp, ilgili birime yönlendirmiyor	21,1%	24,5%	23,3%
Dikkate alıp, ilgili birime yönlendiriyor	22,5%	10,8%	14,8%
Dikkate alıp, çözüm getiriyor	9,9%	7,9%	8,6%
Diğer	2,8%	4,3%	3,8%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
İlçenizde son seçimde parti adayları belirlenirken üyelerin katılımı sağlandı mı?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hayır	42,3%	48,9%	46,7%
Evet	57,7%	51,1%	53,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Son seçimde ilçenizde belediye başkan adayını sizce kim belirledi?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Üyeler		0,7%	0,5%
Üyeler ve ilçe yönetimi		0,7%	0,5%
İlçe yönetimi ve il yönetimi	2,8%	5,0%	4,3%
Genel merkez yönetimi	97,2%	92,8%	94,3%
Diğer		0,7%	0,5%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Son seçimde ilçenizde belediye meclis üyelerini sizce kim belirledi?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Üyeler		1,4%	1,0%
Üyeler ve ilçe yönetimi	1,4%	2,2%	1,9%
İlçe yönetimi ve il yönetimi	40,8%	41,7%	41,4%
Genel merkez yönetimi	53,5%	51,8%	52,4%
Diğer	4,2%	2,9%	3,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%

Son seçimde, ilçenizde kadın ve gençlik kotasına uygun hareket edildi mi?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hayır, hiç edilmedi	33,8%	29,5%	31,0%
Pek edilmedi	18,3%	26,6%	23,8%
Fikrim yok	8,5%	7,2%	7,6%
Kısmen edildi	33,8%	33,8%	33,8%
Kesinlikle hareket edildi	5,6%	2,9%	3,8%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, son seçimde, İstanbul'un diğer ilçelerinde partinin belediye başkan adaylarını kim belirledi?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Üyeler		0,7%	0,5%
Üyeler ve ilçe yönetimleri	2,8%	2,2%	2,4%
İlçe yönetimleri ve il yönetimi	11,3%	12,9%	12,4%
Genel merkez yönetimi	78,9%	82,7%	81,4%
Diğer	7,0%	1,4%	3,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, son seçimde, CHP hangi aday belirleme yöntemini kullanmıştır?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Önseçim	5,6%	2,9%	3,8%
Eğilim yoklaması	47,9%	43,2%	44,8%
Aday yoklaması	1,4%	1,4%	1,4%
Merkez yoklaması	42,3%	50,4%	47,6%
Diğer	2,8%	2,2%	2,4%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Üye olarak, CHP'nin faaliyetlerine ne sıklıkla katılıyorsunuz?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Hiç katılmıyorum	1,4%	2,2%	1,9%
Pek katılmıyorum	1,4%	7,2%	5,2%
Fikrim yok	1,4%		0,5%
Arasıra katılıyorum	26,8%	24,5%	25,2%
Her zaman katılıyorum	69,0%	66,2%	67,1%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%

Sizce, CHP, katılıma açık bir parti midir?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hiç katılımcı değil	9,9%	9,4%	9,5%
Pek katılımcı değil	26,8%	27,3%	27,1%
Fikrim yok	2,8%	0,7%	1,4%
Biraz katılımcı	36,6%	49,6%	45,2%
Katılım düzeyi çok yüksek	23,9%	12,9%	16,7%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, son seçimde CHP'nin aday belirleme süreçlerindeki politikası nasıldır?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Merkeziyetçi	93,0%	97,8%	96,2%
Ademi merkeziyetçi	7,0%	2,2%	3,8%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, CHP son seçimde aday belirlerken parti içi demokrasiyi ilçenizde uyguladı mı?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hayır, hiç uygulamadı	54,9%	54,7%	54,8%
Pek uygulamadı	22,5%	16,5%	18,6%
Fikrim yok	5,6%	2,9%	3,8%
Biraz uyguladı	11,3%	25,9%	21,0%
Tam olarak uyguladı	5,6%		1,9%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%

Sizce, CHP son seçimlerde aday belirlerken parti içi demokrasiyi İstanbul'da uyguladı mı?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hayır, hiç uygulamadı	33,8%	31,7%	32,4%
Pek uygulamadı	11,3%	21,6%	18,1%
Fikrim yok	11,3%	8,6%	9,5%
Biraz uyguladı	32,4%	35,3%	34,3%
Tam olarak uyguladı	11,3%	2,9%	5,7%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, CHP'nin önceki yönetimleri parti içi demokrasiyi ilçenizde uyguladı mı?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hayır, hiç uygulamadı	46,5%	50,4%	49,0%
Pek uygulamadı	16,9%	23,7%	21,4%
Fikrim yok	8,5%	5,8%	6,7%
Biraz uyguladı	22,5%	18,0%	19,5%
Tam olarak uyguladı	5,6%	2,2%	3,3%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%
Sizce, Cumhuriyet Halk Partisi, parti içi demokrasiyi uyguluyor mu?			
	Cinsiyet		Toplam
	Kadin	Erkek	
Hayır, hiç uygulamıyor	35,2%	33,8%	34,3%
Pek uygulamıyor	21,1%	36,0%	31,0%
Fikrim yok	2,8%	2,9%	2,9%
Biraz uyguluyor	31,0%	24,5%	26,7%
Her zaman uyguluyor	9,9%	2,9%	5,2%
Toplam	100,0%	100,0%	100,0%

ÖZGEÇMİŞ

28 Ağustos 1986 Kırklareli Lüleburgaz’da doğdu. 2005- 2008 yılları arasında Muğla Üniversitesi’nde hem kamu yönetimi hem de sosyoloji öğrenimi gördü. 2008 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde lisans öğrenimine devam etti.

2010 yılında Paris X Nanterre Üniversitesinde 1 yıl Erasmus öğrencisi olarak öğrenim gördü. 2014 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler alanında yüksek lisansını tamamladı.

Eserleri:

“Kolektivist Toplum Türevli Mikro-İktidarların Sosyolojik Gerçekliğinden Ekonomik-Politik Dominasyonuna” isimli makale ile ODTÜ Bağımsız İktisat Kongresine 3-4-5 Mart 2011 tarihinde katıldı.

“Sürdürülebilir Kalkınmanın Uluslararası Kuruluşlara Yüklediği Görevler” isimli makele ile Ege Üniversitesi Uluslararası İktisat Kongresine 11-13 Mayıs 2007 tarihinde katıldı.